

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ŞANLIURFA ADAK VE ZİYARET YERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE KARAKOÇ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

GAZİANTEP
OCAK 2010

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ŞANLIURFA ADAK VE ZİYARET YERLERİ

Ayşe KARAKOÇ

Tez Savunma Tarihi: 25.01.2010

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd.Doç. Dr. Ahmet AĞIR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Murat CERİTOĞLU
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Prof. Dr. Fuzuli Bayat GÖZELOV

Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

Yrd. Doç. Dr. Arif YILMAZ

ÖZET

ŞANLIURFA ADAK VE ZİYARET YERLERİ

KARAKOÇ, Ayşe

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

Ocak 2010, 142 sayfa

Şanlıurfa Türkiye genelindeki iller dikkate alındığında kutsal mekan bakımından çok zengin bir yöredir. Hz. Adem, Hz. Eyyüb, Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Hz. İshak Peygamberlerin burada yaşadığı söylenmektedir. Bundan dolayı da il “Peygamberler Şehri” olarak adlandırılmaktadır. Hem il genelinde, hem de ilin tüm ilçe ve köylerinde bir adak yeri, türbe veya yatır ya da kutsal sayılan bir ağaç veya taş bulmak mümkündür. Şanlıurfa ili ile ilgili yapılan bu çalışmada öncelikle ilin genel özelliklerine değinilerek, adak ve ziyaret yerleri ile ilgili temel kavram ve terimler açıklanmıştır. Çalışmanın asıl kısmında ilk olarak Şanlıurfa’daki adak ve ziyaret yerlerinin ilçe ve köylerine göre dağılımı yapılmıştır. Buradaki kutsal sayılan mekanlar menkıbesinin olup olmama durumuna göre tasnif edilmiştir. Menkıbeler veli kültü bağlamında değerlendirilmiş ve bunlar içerisinde yer alan belli başlı motifler incelenmiştir. Çalışmanın diğer bölümünde ise bu adak ve ziyaret yerleri işlevleri bakımından sınıflandırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Adak yerleri, Veli, Kült, Menkıbe

ABSTRACT

VOWS AND HOLY VISITS OF ŞANLIURFA

KARAKOÇ, Ayşe

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Behiye KÖKSEL

Janu 2010, 142 pages

Şanlıurfa is a region, which is very rich in holy places, when the other cities of Turkey are considered. It is said that Hz. Adem, Hz. Eyyüb, Hz. İbrahim, Hz. İsmail and Hz. İshak lived in this city. Thus, the city is named as “City of Prophets”. It is possible to find a place for vows, a tomb, an entombed Saint or a tree counted as holy both in the city center and in its villages and countries. In this study, which is related to Şanlıurfa the concepts and terms connected with places for vows and holy visits were explained by mentioning the general features of the city. In the main part of the study, for the first time, the dispersion of the places for vows and holy visits in Şanlıurfa was made according to its countries and villages. The places counted as holly are classified whether they have a legend or not. Legends were examined in the scope of Saint Cult and the main motives included in these legends were analyzed. In another part of the study, these places for vows and holy visits were classified according to their functions.

Key Words: Vow places, Saint, Cult, Legend

ÖN SÖZ

Çalışmamın esasını Şanlıurfa ilindeki manevî ziyaret yerleri oluşturmaktadır. Çalışma ili olarak Şanlıurfa'yı seçme nedenim Şanlıurfa'da bu alanda folklor ve halk edebiyatına ait böyle bir çalışmanın yapılmamış olmasının yanında, ailemin de burada ikâmet etmesi ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL'in beni bu konuda teşvik etmesidir.

Şanlıurfa özellikle Güneydoğu Anadolu Projesi ile bölgenin dikkat çeken illerinden biri olmuştur. Bölgede faaliyete geçen "Atatürk ve Birecik" barajları ilde hem ekonomik hem sosyal hem de kültürel değişikliklere neden olmuştur. Bu nedenle birçok yer baraj gölü suları altında kalmış, bu yüzden de burada yaşayan halk başka yerlere göç etmiştir. Çalışmamızdaki asıl amaç bu şekilde bir etkiye maruz kalan ilin sözlü olmayan kültür ürünlerinin yaşama kazandırılmasıdır. Bu ve buna benzer çalışmalarla ilgili özellikler, inanışlar ve daha birçok bilgi geleceğe taşınacaktır.

Şanlıurfa, Anadolu'da yer alan birçok medeniyetin izlerini taşıyan önemli bir kültür merkezidir. İlin geçmiş dönemlerine bakıldığında birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği ettiği görülür. Farklı kültür ve medeniyetlerin etkisi inanç özelliklerinde de birtakım değişikliklere yol açmıştır. Urfa'nın kültür tarihine baktığımızda eski Türk inançlarının etkisini görürüz. İlin Hz. Adem, Hz. Eyyüb, Hz. İshak, Hz. İsmail, Hz. İbrahim gibi birçok peygambere ev sahipliği etmesi onun kutsal mekan bakımından zengin olmasını sağlamıştır. Bu kadar çok kutsal mekan olmasına karşın halk edebiyatı alanında bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmamız bu alana ı ışık tutacak niteliktedir.

Çalışmamın her alanında daima bana yardımcı olan, bu çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan öğrencisi olmaktan onur duyduğum danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL'e, öğrenciliğim boyunca öneri ve eleştirileriyle bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Fuzuli Bayat GÖZELOV'a ve bu çalışma sırasında beni destekleyen Arş Gör. Gülşah Gaye FİDAN'a, Arş. Gör. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI'na, Arş. Gör. Fatih YAYLA'ya, değerli arkadaşım Hasan YALÇIN'a, derlemeleriyle bana kaynaklık eden Gaziantep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Yakup ÜNAL'a ve tüm öğrenim hayatımda benden yardımını esirgemeyen ve her zaman bana güvenen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Ocak 2010

Ayşe KARAKOÇ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
1. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. ÇALIŞMANIN TANIMI VE ÖNEMİ.....	1
1.2. ÇALIŞMANIN AMACI.....	1
1.3. GENEL BİLGİLER.....	2
1.3.1. Şanlıurfa İli ve İlçeleri Hakkında Genel Bilgi.....	2
1.3.1.1. Fizikî ve tarihî çevre.....	2
1.3.1.1.1. Fizikî çevre.....	2
1.3.1.1.2. Tarihî çevre.....	2
1.3.1.1.2.1. Urfa adının kaynağı.....	2
1.3.1.1.2. 2. Şanlıurfa'nın tarihi.....	3
1.3.1.2. Sosyal çevre.....	4
1.3.1.2.1. Nüfus yapısı.....	4
1.3.1.2.2. Ekonomik ve ticari hayat.....	5
1.3.1.2.3. Kültürel ve sosyal yapı.....	5
2. BÖLÜM	6
KAYNAK ÖZETLERİ	6
2.1. TÜRKİYE'DE ADAK VE ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	6
2.2. ŞANLIURFA'DA ADAK VE ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	10
3. BÖLÜM	12
MATERYAL VE YÖNTEM	12
3.1. GEREÇLER.....	12
3.2. YÖNTEMLER:.....	12
4. BÖLÜM	12
BULGULAR VE TARTIŞMA	12

4.1. ADAK YERLERİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TERİMLER ..	12
4.1.1. Adak	12
4.1.2. Ziyaret ve Adak Yeri	12
4.1.3. Yatır ve Türbe	13
4.1.4. Velî	13
4.1.5. Velî Kültü	13
4.1.6. Kerâmet	14
4.2. ANLATI	14
4.2.1. Efsane	14
4.2.2. Menkabe	15
4.2.3. Motif	16
4.3. ŞANLIURFA'DAKİ ADAK VE ZİYARET YERLERİNİN İL VE İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI	20
4.3.1. Şanlıurfa Merkez	20
4.3.2. Birecik	22
4.3.3. Halfeti	22
4.3.4. Harran	23
4.3.5. Viranşehir	23
4.3.6. Suruç	24
4.3.7. Bozova	24
4.3.8. Akçakale	24
4.3.9. Ceylanpınar	24
4.3.10. Siverek	25
4.3.11. Hilvan	25
4.4. MENKİBELERİNE GÖRE ZİYARET YERLERİ	25
4.4.1. Menkıbeleri Olan Ziyaret Yerleri	25
4.4.1.1. Şanlıurfa Merkez	25
4.4.1.1.1. Aynzeliha Gölü	25
4.4.1.1.2. Arış (Arş) Baba	26
4.4.1.1.3. Buluntu Hoca	27
4.4.1.1.4. Dibsiz ziyaret	28
4.4.1.1.5. Eyyüb Peygamber Makamı	29
4.4.1.1.6. Hacı Kirif (Kerim) ocağı (Köfteci Dede)	30
4.4.1.1.7. Halil-ür Rahman Gölü ve Hz. İbrahim'in doğduğu mağara	32
4.4.1.1.8. Nebi (Nebe) Efendi	34
4.4.1.1.9. Öküz taşı	34
4.4.1.1.10. Seyyid Nuri Baba	34
4.4.1.1.11. Şeyh Muhammed Buhari	35
4.4.1.1.12. Şeyh Muhammed	35
4.4.1.1.13. Zebe Türbesi	36
4.4.1.2. Birecik	36
4.4.1.2.1. Hâkim Baba	36
4.4.1.2.2. Hasan Keşif Baba	36
4.4.1.2.3. Melik Dahar (Tahir)	37
4.4.1.2.4. Nur Ali	38
4.4.1.2.5. Seyyid Ali Baba	38
4.4.1.2.6. Şeyh Bekir	38
4.4.1.2.7. Şeyh Cemaleddin	39

	<u>Sayfa No</u>
4.4.1.2.8. Şih Abdülkadir	39
4.4.1.2.9. Şih Abdullah	39
4.4.1.2.10. Şih Hasan	40
4.4.1.2.11. Şih Muhammed Elnarike	40
4.4.1.2.12. Şeyh Salih	41
4.4.1.2.13. Şih Şibli	41
4.4.1.3. Halfeti	41
4.4.1.3.1. Abdülkadir Hoca	41
4.4.1.3.2. Seyyid Dede	42
4.4.1.3.3. Şar Baba (Şar Dede)	42
4.4.1.3.4. Şih Yakup	43
4.4.1.4. Harran	43
4.4.1.4.1. İmam Bakır	43
4.4.1.4.2. Musa Peygamber Kuyusu	43
4.4.1.4.3. Şeyh Casım	45
4.4.1.4.4. Şeyh Casum	45
4.4.1.4.5. Şeyh Hayat-i Harrani	45
4.4.1.4.6. Şeyh Nabi	46
4.4.1.4.7. Yakup Peygamber Kuyusu	47
4.4.1.5. Viranşehir	47
4.4.1.5.1. Aslan Baba	47
4.4.1.5.2. Şeyh Muhammed ve Şeyh Mustafa	48
4.4.1.6. Suruç	48
4.4.1.6.1. Müslüm Tekinalp	48
4.4.1.6.2. Şeyh Ali	48
4.4.1.6.3. Şeyh Müslüm	49
4.4.1.6.4. Şeyh Salman	49
4.4.1.7. Bozova	50
4.4.1.7.1. Kaplan Baba	50
4.4.1.8. Akçakale	50
4.4.1.8.1. Şeyh İsa	50
4.4.1.9. Ceylanpınar	50
4.4.1.9.1. Kepez (dilek ağacı)	50
4.4.1.9.2. Şeyh Ömer	51
4.4.1.9.3. Ziyaret taşı	51
4.4.1.10. Siverek	52
4.4.1.10.1. Abalı Hacı Mustafa	52
4.4.1.10.2. Cerrah Baba	52
4.4.1.10.3. Kafur Dede	53
4.4.1.10.4. Kemal Hoca	53
4.4.1.10.5. Koç Ali Baba	54
4.4.1.10.6. Mehmet Ali Bilgen	54
4.4.1.10.7. Muhittin Hoca	55
4.4.1.10.8. Şeyh Lütfi	55
4.4.1.11. Hilvan	56
4.4.1.11.1. Seyid Şeyh Salih	56
4.4.1.11.2. Yılanlı ağacı	56
4.4.2. Menkıbesi Olmayan Ziyaret Yerleri	56
4.4.2.1. Şanlıurfa merkez	56

Sayfa No

4.4.2.1.1. Abdurrahman Dede (Abdurrahman Bin Af)	56
4.4.2.1.2. Ak ziyaret	57
4.4.2.1.3. Akbalık	57
4.4.2.1.4. Ariş Hoca.....	57
4.4.2.1.5. Bediüzzaman Ahmed Hemedani (K. S.)	57
4.4.2.1.6. Cabir El Ensar	57
4.4.2.1.7. Dabakhane	58
4.4.2.1.8. Dede Efendi	58
4.4.2.1.9. Dede Osman-ı Avni Veli.....	58
4.4.2.1.10. Delikli duvar	58
4.4.2.1.11. Fındık Baba	58
4.4.2.1.12. Hekim Dede.....	59
4.4.2.1.13. Hüseyin Bey	59
4.4.2.1.14. Hz. Şeyh Salih El Geylani.....	59
4.4.2.1.15. Kara Baba	59
4.4.2.1.16. Pazar Camisi.....	60
4.4.2.1.17. Said Nursi Makamı (Bediüzzaman Said Nursi Çeşmesi).....	60
4.4.2.1.18. Seyyid Mahmut Kirve Rehavi.....	60
4.4.2.1.19. Sultan Bey	60
4.4.2.1.20. Şahabeddin Ahmet	61
4.4.2.1.21. Şeyh Ali Dede	61
4.4.2.1.22. Şeyh Bekir	61
4.4.2.1.23. Şeyh Mes'ud.....	62
4.4.2.1.24. Şeyh Rıyh	62
4.4.2.1.25. Şeyh Şani.....	63
4.4.2.1.26. Şeyh Tıfehe.....	63
4.4.2.1.27. Şeyh Tufani	63
4.4.2.1.28. Şığ Biliğ.....	63
4.4.2.1.29. Şih Şükrü	63
4.4.2.1.30. Üzüm Baba	63
4.4.2.1.31. Yakub Kalfa	64
4.4.2.1.32. Zeliha ağacı	64
4.4.2.2. Birecik.....	64
4.4.2.2.1. Ayn-ı Hakim, Ayn-ı Fudda (Funda), Ayn-ı Şak Şak ..	64
4.4.2.2.2. Banasor Ziyareti ve Kuyusu	65
4.4.2.2.3. Boncuklu Türbesi	65
4.4.2.2.4. Deh Kubbesi	65
4.4.2.2.5. İmam Buhari (Alaburç)	65
4.4.2.2.6. Payam Hazretleri	66
4.4.2.2.7. Şeyh Cesim.....	66
4.4.2.2.8. Şeyh Çarıklı.....	66
4.4.2.2.9. Şih Müftah	66
4.4.2.2.10. Şih Saadettin Camisi	66
4.4.2.2.11. Ziyaret	67
4.4.2.3. Halfeti	67
4.4.2.3.1. Dalda Şerif.....	67
4.4.2.3.2. Dilek kayası.....	67
4.4.2.3.3. Koca kulak.....	67

	<u>Sayfa No</u>
4.4.2.3.4. Nemir Ziyareti	67
4.4.2.3.5. Öksürük deliği	67
4.4.2.3.6. Süt pınarı	67
4.4.2.3.7. Şih Abdullah.....	68
4.4.2.3.8. Şih Muhammed	68
4.4.2.3.9. Şih Osman	68
4.4.2.3.10. Şih Salih	68
4.4.2.3.11. Yel Baba	68
4.4.2.4. Harran	69
4.4.2.4.1. Şeyh İsa	69
4.4.2.4.2. Şeyh Yahya.....	69
4.4.2.4.3. Şuayb Şehri ve Şuayb Peygamber Mağarası.....	69
4.4.2.5. Viranşehir.....	69
4.4.2.5.1. Elyasa Peygamber	69
4.4.2.5.2. Eyyüb Nebi.....	70
4.4.2.5.3. Havmele Türbesi	70
4.4.2.5.4. Pınarlı ağaç	70
4.4.2.5.5. Rahime Hatun.....	70
4.4.2.5.6. Sabır taşı	70
4.4.2.6. Suruç	71
4.4.2.6.1. Karadut Köyü Türbesi	71
4.4.2.6.2. Muhammed Mintik.....	71
4.4.2.6.3. Şeyh Ahmet Musullu.....	71
4.4.2.6.4. Şeyh Muhammed.....	71
4.4.2.6.5. Şeyh Nasır	72
4.4.2.6.6. Şeyh Said.....	72
4.4.2.6.7. Şifa ocakları.....	72
4.4.2.7. Bozova	72
4.4.2.7.1. Boztepe Ziyaret	72
4.4.2.7.2. Seyid Dede	72
4.4.2.7.3. Ziyaret	73
4.4.2.8. Ceylanpınar.....	73
4.4.2.8.1. Şeyh Zerga.....	73
4.4.2.9. Siverek	73
4.4.2.9.1. Abdal Ağa.....	73
4.4.2.9.2. Kelbani Ziyareti.....	73
4.4.2.9.3. Seyit Ahmet Efendi	74
4.4.2.9.4. Şifa ocakları.....	74
4.4.2.10. Hilvan.....	74
4.4.2.10.1. Bedir Dikme Ziyareti.....	74
4.4.2.10.2. Dilek ağacı.....	74
4.4.2.10.3. Hacı Ömer	74
4.4.2.10.4. Kavaklı Türbesi	75
4.4.2.10.5. Ocak.....	75
4.5. FONKSİYONLARINA GÖRE ZİYARET YERLERİ	75
4.5.1. Dilek İçin Gidilenler.....	75
4.5.1.1. Çocuk sahibi olma	75
4.5.1.2. İş bulma.....	76
4.5.1.3. Kısmet açma	77

	<u>Sayfa No</u>
4.5.1.4. Yağmur yağması	78
4.5.1.5. Diğer	78
4.5.2. Şifa Bulma	80
4.5.2.1. Romatizmal hastalıklar	80
4.5.2.2. Psikolojik sorunlar	82
4.5.2.3. Konuşma güçlüğü	83
4.5.2.4. Yürüme problemi	84
4.5.2.5. Öksürüğü geçirme	84
4.5.2.6. Hasta hayvanlar	85
4.5.2.7. Diğer	85
4.5.3. Kaybolan eşyayı bulma	86
4.6. ŞANLIURFA ADAK VE ZİYARET YERLERİNDEKİ BAŞLICA MOTİFLER	87
4.6.1. Velînin Kendi Vücudunda Cereyan Eden Kerâmet Motifleri	87
4.6.1.1. Tayy-ı mekan	87
4.6.1.2. Şekil değiştirme motifi	88
4.6.1.3. Öldükten sonra yeniden dirilmiş görünme	88
4.6.1.4. Aynı anda birkaç yerde birden görünme	89
4.6.1.5. Öldürücü ve tahrip edici şeylerden etkilenmeme	89
4.6.1.6. Bedeni ölmeden dünyadaki varlığını ortadan çekme	90
4.6.1.7. Ölüm sırasında ve sonrasında fevkalâde hallerin zuhûru	91
4.6.2. Tabiat Varlıkları ve Eşyalar Üzerinde Cereyan Eden Kerâmet Motifleri	92
4.6.2.1. Cansız varlıkları kendiliklerinden hareket ettirme	92
4.6.2.2. Maddelerin mâhiyet ve niteliklerini değiştirme	92
4.6.2.3. Meyve ağacı olmayan ağaçlarda meyve oldurma	93
4.6.2.4. Tabiat kuvvetlerini ve olayları istediği gibi yönetme	93
4.6.2.5. Irmak, göl veya deniz üstünde yürüme	93
4.6.3. Hayvanlar Üzerinde Cereyan Eden Kerâmet Motifleri	94
4.6.4. Gizli Şeyler Üzerinde Cereyan Eden Kerâmet Motifleri	95
4.6.5. Biyolojik Mâhiyette Kerâmet Motifleri	96
4.6.6. Velîliğini Kabul Edenlere Yönelik Kerâmet Motifleri	97
4.6.7. Velîliğini Kabul Etmeyenlere Yönelik Kerâmet Motifleri	99
5. SONUÇ	101
KAYNAKLAR	104
EKLER	106
EK A. KAYNAK KİŞİLER	106
EK B. ADAK VE ZİYARET YERLERİNİN FOTOĞRAFLARI	107
ÖZGEÇMİŞ	142
VITAE	142

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. ÇALIŞMANIN TANIMI VE ÖNEMİ

Türkiye’de halk edebiyatı ve folklor alanındaki alan araştırmaları çok geç başlamıştır. Pek çok sayıda folklor ve halk edebiyatı malzemesi kaynak şahısların hafızasında bulunmakta olup derlenip yazıya geçirilmek üzere beklemektedir. Bu açıdan tezimiz Şanlıurfa bölgesinde ziyaret ve adak yerleri ile ilgili folklor unsurlarını taşıyan bilgileri ve bunlar etrafında oluşmuş halk edebiyatı ürünlerini bilimsel yöntemlerle sunması bakımından önem taşımaktadır. Tezimiz derleme ve inceleme aşamalarını içermektedir. Derleme konusu seçildiğinde folklorda birinci derecede öncelikli olan bölgeler vardır. Öncelik durumu yörede meydana gelen büyük değişikliklere göre belirlenir. O yörenin dışarıya göç vermesi ya da o bölgeye ait yerlerin baraj vb. nedenlerle sular altında kalması gibi nedenler bölgede meydana gelen değişikliklere örnek olabilir. Şanlıurfa bu açıdan bakıldığında öncelikli bölgeler arasında yer almaktadır. Bölgede iki ayrı baraj bulunmaktadır. Bunlardan biri “Atatürk” diğeri de “Birecik” barajıdır. Bu barajlar yöredeki birçok yerin sular altında kalmasına neden olmuştur. Bu yüzden bölge çevre il ve ilçelere göç vermiştir. Baraj gölü suları hem o yöredeki tarihî güzelliğın yok olmasına hem de yine o yörede yaşayan kültürün yok olmasına neden olmuştur. Kültürün alt unsurlarından biri olan edebiyatın ve bu edebiyatın kollarının araştırılması, bilgilerin yaşama kazandırılması oraya ait kültürün de yaşamasını sağlar. Bu şekilde yerel kültürel unsurlar millî kültüre, millî kültüre ait unsurlar da evrensel kültüre taşınmış olur. Bu bakımdan Şanlıurfa iline ait derlemelerimiz bilimsel yöntemlerle değerlendirilmiş ve millî kültüre kazandırılmaya çalışılmıştır.

1.2. ÇALIŞMANIN AMACI

Şanlıurfa kutsal mekânlar bakımından Türkiye’nin en zengin illerinden birisidir. “Peygamberler Şehri” olarak bilinir. Şanlıurfa’da konumuz ile ilgili

araştırma yaparken malzeme bulmakta hiç zorlanmadık. Çünkü hem ilde hem de ilin tüm ilçe ve köylerinde çok sayıda ziyaret yeri ve bunlarla ilgili çeşitli anlatımlar bulunmakta. Ancak bugüne kadar bu konuyla ilgili herhangi bir çalışma yapılmamış olduğunu gördük. Folklor ve halk edebiyatı alanında bu eksiği tamamlamak amacıyla bu çalışmayı hazırladık.

1.3. GENEL BİLGİLER

1.3.1. Şanlıurfa İli ve İlçeleri Hakkında Genel Bilgi

1.3.1.1. Fizikî ve tarihî çevre

1.3.1.1.1. Fizikî çevre

Şanlıurfa ili, Türkiye Cumhuriyeti'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğuda Mardin, batıda Gaziantep, kuzeyde Adıyaman, kuzeybatıda Diyarbakır illeri ve güneyde Suriye sınırları ile çevrelenmiş bir sınır ilidir. Yüz ölçümü 18.584 km² olan Şanlıurfa 36 derece 40 dakika ve 38 derece 02 dakika kuzey enlemleri ile 37 derece 50 dakika ve 40 derece 12 dakika doğu boylamları arasında yer alır. Şanlıurfa ilinde merkez ilçeyle birlikte 11 ilçe, 26 belediye, 30 bucak, 1080 köy ve 1624 köy altı yerleşim yeri vardır. İl genelde bir ova görünümünde olup, rakımı 518 metredir. Kuzeyde yer alan dağlar ve tepeler güneye doğru gidildikçe alçalmaya başlar. İl topaklarının %61.7'sini kaplayan platolar, ağırlıklı yeryüzü şeklini oluştururken, dağların oranı %22, ovaların oranı ise %16.3'tür. Ovalar ilin güney bölümünde toplanmıştır. İlin en önemli akarsuyu Fırat Irmağı'dır. Ayrıca ilde iki de göl bulunmaktadır. Bunlar Halilürrahman ve Aynizeliha gölleridir. (Özbek, 2007:75-78)

1.3.1.1.2. Tarihî çevre

1.3.1.1.2.1. Urfa adının kaynağı

Şanlıurfa ili yukarı Mezopotamya'da kurulmuş eski bir şehirdir. Şanlıurfa'nın bilinen en eski adı "Edessa"dır. Urfa adının kaynağına ilişkin çok sayıdaki görüşten hemen hiçbiri kesinlik kazanmamıştır. Bunlardan biri Süryanice anlamına gelen "Vurhai"dan kaynaklandığı yolundadır. Bir başka görüş de "Urhay" sözcüğünün Yunanca "Osroene", Latince "Orrpei"den kaynaklandığı yolundadır. Bu sözcük kale ya da pınar anlamına gelmektedir. Daha sonra yine Arapların hâkimiyetinde "Ruha" olarak anılmış, Ruha'dan sonra "Urfa" doğmuştur. (Özbek, 2007:75)

Ayrıca Sümerlerin, etrafı sur veya hendekle çevrili şehirlere vermiş olduğu “Ur” isminin de Şanlıurfa’nın adının kaynağı olduğu düşünülmektedir. Şehir Ur, Kalde Ur’u, Orhei, Arhay Vurhai, Edessa, Atiokhos, Kaliru’e Diyar Mudar, Ruha, Reha ve en son Urfa adını almıştır.1980’li yıllarda da şehrin adına “Şanlı” unvanı eklenmiştir. (Oymak, 2005:56)

1.3.1.1.2. 2. Şanlıurfa’nın tarihi

Şanlıurfa’nın yakınlarındaki Örencik köyü civarında olan Göbekli Tepe’de 1995 yıllarında arkeolojik bir kazı başlamış ve bu kazılarda çok eski dönemlere ait olan tapınaklar bulunmuştur. Bulunan bu tapınaklar neolitik döneme (Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem M. Ö.9600) ait olup, ilin tarihini 1600 yıllık bir geçmişe dayandırır. (Özbek, 2007:79)

Bölge kısmen M. Ö. XXV. yüzyılda kuzey Suriye’de Halep yakınlarında kurulmuş olan Ebla Krallığı’nın hâkimiyetine girmiştir. Daha sonraki dönemde Akkat Krallığı hâkimiyetinde olan Urfa ardından Babil Krallığı, daha sonrasında da Hitit Krallığı’nın hâkimiyeti altında kalmıştır. M. Ö. IX. yüzyılda Van Gölü civarında kuruluş olan Urartu Krallığı, Assur Krallığı’nın büyük bir rakibi olmuştur. Assur Krallığı, Urartu ordusunu Şanlıurfa’nın batısındaki Halfeti ilçesinin kuzeyinde Arpat denilen yerde yapılan bir savaşta yenilgiye uğratmıştır. Bu dönemden sonra bir süre Asur Krallığı bölgeye hâkim olmuştur. Urartu Krallığı’nın zayıfladığı dönemde Medler de bu krallık ile çekişmeye girmiş ve bu krallığın çökertilmesinde etkili olmuştur. Tıpkı Assurlar gibi Medler de bölgeyi kısa bir süre hâkimiyetleri altına almışlardır. (Yazar, 2004:164-168)

M. Ö.522-48 yıllarında Urfa, Pers Krallığı hâkimiyetine girmiştir. Persler Fırat ile Dicle Nehirleri arasındaki geniş ve bereketli toprakları biçerek bölgede ziraatı canlandırmışlardır. Perslerin zayıfladığı dönemde Makedonya Krallığı İskender önderliğinde Anadolu’ya girer. Pers orduları önce M. Ö.334’te sonra da M. Ö.332’de Hatay yakınlarında yenilince Urfa’yı da içine alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Makedonyalıların eline geçer. Makedonya krallığının başında olan İskender’in genç yaşta ölmesi üzerine krallığın generalleri imparatorluğu paylaşmak için savaşırlar. Bu savaşın sonunda yapılan anlaşmada General Seleukos Nikator krallığını ilan eder. Urfa bu dönemde “Urhay” olarak bilinir. Daha sonrasında ise suları bol anlamına gelen “Edessa” ismini alır. Seleukos’ların Urfa bölgesindeki etkilerinin azalması ile Süryaniler M. Ö.132 yılında liderleri Aryu önderliğinde

Osrhoene Krallığını ilan ederler. Böylece Urfa bölgesi tarihte ilk kez kendine özgü bir krallığa kavuşmuş olur. Başkenti de merkezi Urfa olan Edessa'dır. (Oymak, 2005:55-57)

Urfa 165 yılında Romalılar tarafından kuşatılır ve 79 yıllık bir hâkimiyet altına girer. 610 yılında Sasani hâkimiyetine giren bölge 628 yılında Bizanslıların hâkimiyetinde kalır. 634 ve 636 yıllarında Arapların bölgeyi fethi ile bölge yavaş yavaş İslami etkiye maruz kalır ve Müslümanlar tarafından 21 Ağustos 639'da fethedilerek Müslümanlığın hâkimiyeti altına girer. (Özbek, 2007:80)

1071'de Alparslan'ın şehri kuşatmasına kadar birçok siyasi ve dini hareketlerin olduğu Urfa'da M. S 1144 yılında İmadeddin Zengi'nin Urfa'yı fethine kadar yine birçok kuşatma ve savaşlar olmuştur. 1182'de Seladdin Eyyübi Urfa, Nusaybin ve Suruç'u fethetmiştir. 1240 ve 1250'lerde iki Moğol yağmasından sonra 1260'ta Hülagü bölgeyi yakıp yıkmıştır. Şehir 1404'te Akkoyunlular'ın; 1514 yılında da Safeviler'in eline geçmiş ve en son 1517 yılında Osmanlı İmparatorluğuna dahil olmuştur. Osmanlı devrinde dönem dönem bazı siyasi ayaklanma ve olaylar mülki ve idari yapıda değişikliklere neden olmuştur. Şehir 24 Mart 1919'da İngiliz, 30 Ekim 1919'da Fransız işgaline maruz kalmıştır. (Oymak, 2005:57)

Fransızlara karşı Şebeke Boğazı'nda girilen kanlı savaşta Fransızlardan 160 ölü, 160 da esir alınmış; 140 asker de kaçarak kurtulmuştur. İşgalden zafer ile kurtulan Urfa, 20 Nisan 1924'te il yapılmış olup, 1984 yılında çıkarılan bir yasa ile de Milli Mücadele döneminde göstermiş olduğu kahramanlıktan dolayı isminin önüne "Şanlı" unvanını almıştır. (Özbek, 2007:124)

1.3.1.2. Sosyal çevre

1.3.1.2.1. Nüfus yapısı

2000 yılı genel nüfus sonuçlarına göre Türkiye toplam nüfusu 67.844.903 kişidir. Bu nüfusun %9,7'si GAP bölgesi sınırları içinde yaşamaktadır. GAP bölgesi içinde en büyük nüfusa %21,8 ile Şanlıurfa ili sahiptir. Merkez ilçe ise il nüfusunun %37'sini oluşturmaktadır. Türkiye sıralamasında nüfus bakımından Şanlıurfa 9. sıradadır. Yaş grupları açısından bakıldığında, GAP Bölgesi, Şanlıurfa ili ve merkez ilçe nüfuslarının %40'tan fazlası 0-14 yaş grubuna dâhildir. 65 yaş üstü nüfus verileri değerlendirildiğinde gerek Şanlıurfa ilinde gerekse merkez ilçede bu yaş grubunda kalan nüfusun, Türkiye ortalamasının çok altında kaldığı gözlenmektedir. Bu

çerçeveden değerlendirildiğinde Şanlıurfa genç bir nüfusa sahiptir denilebilir. (Ersoy ve Şengül, 2003)

1.3.1.2.2. Ekonomik ve ticari hayat

Şanlıurfa 1.858.400 ha'lık yüzölçümü büyüklüğü ile Türkiye'de 5. sıradadır. Toplam tarım alanı 1.202.925 ha; sulanabilir tarım arazisi 836.000 ha'dır. Türkiye'de sulanabilir tarım arazisinin %8.7'si Şanlıurfa'dadır. Sulanan tarım arazisi 285.703 ha'dır. İlde kalkınma potansiyelinin ortaya çıkarılması ve kendi başına ekonomik büyümenin sağlanması için GAP Master Planı ile temel kalkınma stratejisi hayata geçirilmiştir. Bu proje ile sulama, kent hizmetleri ve sanayi kullanımı için su ve toprak kaynaklarını arttırma, modern tarım tekniklerini kullanarak ve en uygun bitki desenini uygulayarak arazi kullanımını geliştirme planlanmıştır. Bunun dışında tarıma dayalı ve yörede bulunan hammaddeleri işlemeye yönelik sanayi dallarına ağırlık vererek imalat sanayisini geliştirmek ve yöre insanının sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve bölgede çalışacak teknik ve idari personelin ilgisine cevap verebilmek için sosyal ve kültürel hizmetleri geliştirmek amaçlanmıştır. Bölgede tarıma dayalı sanayi ile beraber ziraat, inşaat sektörü ve paketleme ambalaj sanayisi ön plandadır. (Özbek, 2007:165)

1.3.1.2.3. Kültürel ve sosyal yapı

Geçmiş geleceğe bağlayan kültür değerlerine sahip illerimizden biri olan Şanlıurfa ili tarihte dünya kültür ve medeniyetinin merkezi kabul edilen, ayrıca arkeoloji dilinde "bereketli hilal" olarak adlandırılan bölge üzerinde yer alır. Yerleşim merkezi olarak önceki dönemlere uzanan bir tarihe sahip olan Şanlıurfa'nın kültürel ve sosyal yapısında, tarihi seyir içerisinde önemli değişiklikler olmuştur. Cumhuriyet dönemindeki kültür değişimleri halkın yaşamında etkisini göstermiş, kültür hayatında yeni kurumlar yer bulmuş, kültür yaşamının önemli olan unsurlarından giyim kuşam, gelenek ve göreneklerde birçok değişiklikler olmuştur. Bunun dışında Güneydoğu Anadolu Projesi'ne bağlı olarak son yıllarda Şanlıurfa'daki nüfus artışı kültür değişimi sürecini hızlandırmıştır. Okuryazarlığın artması, ayrıca Şanlıurfa'nın canlı turistik öğelere sahip olması sosyal yaşamı daha renkli ve canlı hale getirmiştir. (Akbiyık ve Kürkcüoğlu, 1990:55)

İKİNCİ BÖLÜM KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. TÜRKİYE’DE ADAK VE ZİYARET YERLERİ İLE İLGİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Arapça bir sözcük olan “ziyaret” sözcüğü Türkçede “birini veya bir yeri görmeye gitmek” anlamları ile karşılaşılır. Bu yerler kutsal olarak nitelendirilir. Kutsallık mukaddes, tapınılacak ve uğruna can verilecek kadar sevme olarak tanımlanır. Bu tanım, insanlara, bir kısım eşyaya ya da bazı hayvanlara gizemli ve olağanüstü niteliklerin atfedilmesiyle daha de gelişir. Bunun yapısına da toplumun inanç sistemi yön verir. Toplum zihninde birtakım kavramlar şekillendirir; bu kavramlar da olağanüstü olaylar içinde sergilenir. Tanrı katında manevi yönden yücelmiş ruh hali, bu olağanüstü olaylarla ifade edilir ki bunlar gerçekte Tanrı kudretinin göstergesinden başka bir şey değildir. Tanrı karşısında insanın acizliği kutsiyetin tabiata, insana, kâinata hükmetmesi mantığını ortaya çıkarır. (Öztürk, 1992) Kutsallık atfedilen bu varlıklar canlılar ya da nesnelere tapınma ürünleri değillerdir. Onlar artık ne insan, ne taş ne de bir ağaçtır. Sadece kutsal olanı açığa çıkartan nesnelere tapınma ürünleridir. (Oymak, 2002) Bu nesnelere belli bir geçmişi olan ve hala varlığını sürdüren adak ve ziyaret yerlerinin temelini oluşturur. Yatır, türbe, kümbet, tekke, dede mezarı gibi çeşitli adlarla anılan ve çoğunlukla kendilerine veli, evliya, eren, ermiş, zahit, âlim, sofu, baba, şehit vb. türlü isim ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerine inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen bu yerlere belli hacet, dilek, istek ve muratlarla ziyaretler yapılır. Yapılan ziyaretler ve bunların çevresinde oluşan birtakım inanç ve uygulamalar vardır. Adak ve ziyaret yerleri olarak adlandırılan ve bu yerlerin çevresinde meydana gelen uygulamalar ile ilgili Türkiye’de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar:

2.1.1. Kitaplar

Ziyaret ve adak yerleri ile ilgili Kutlu Özen'in "Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri" adlı bir kitabı vardır. Sivas, Dilek matbaasında 1996 yılında basılan bu kitap on altı sayfalık bir giriş bölümü dışında iki yüz kırk sekiz sayfadan oluşmaktadır. Yazar, kitapta Sivas ve yöresindeki adak yerlerini tanıtmıştır. Eserin giriş bölümünde eski Türk inançları üzerinde durulmuş, Yer-Su kültürüne bağlı adak yerleri ile evliya inancına bağlı adak yerleri hakkında bilgi verilmiş; altı yüzden fazla adak yeri tanıtılmıştır. Ayrıca otuza yakın adak yerinin fotoğrafları konulmuştur. Yazarın aynı matbaada 1997 yılında bu alanda yazmış olduğu bir başka kitabı daha vardır. Bu kitap da "Divriği Evliyalari" adını taşımaktadır. Yüz doksan iki sayfadan oluşan bu kitapta yazar, giriş bölümünde yörenin tarihi hakkında bilgi verdikten sonra geçmiş dönemde yaşamış olan kırka yakın alpereni ve evliyayı tanıtmıştır. Kitapta otuz iki adak yerinin fotoğrafı bulunmaktadır.

Diğer bir kitap Yaşar Kalafat'ın yazmış olduğu "Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri" adlı kitaptır. Bu kitap Atatürk Kültür Merkezi Yayınları tarafından 1995 yılında Ankara'da basılmıştır. Yaşar Kalafat bu kitabında öncelikle Tengri, İyeler ve Kam kavramları üzerinde durmuş diğer bölümde ise inançlara değinmiştir. Bu inançlar arasında ziyaret, adak vb. kavramları anlatıp Eski Türk inançları ile ilgisini kurarak yöredeki inanış ve uygulamaları anlatmıştır.

Bu alanda kaynak gösterilebilecek çalışmalar arasında Ahmet Yaşar Ocak'ın kitapları da bulunmaktadır. Bu kitaplardan biri "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler" adlı kitaptır. Kitabın birinci baskısı 1983 yılında Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları arasında "Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliyâ Menkabeleri" adıyla yayınlanmıştır. İkinci baskısı ise Türk Tarih Kurumu tarafından 1997 yılında yapılmıştır. Yaşar Ocak bu kitabında öncelikle İslam ve Türk tasavvufunda veli kavramı ve veli kültü konuları üzerinde durmuştur. Sonrasında evliya menkabelerini ele almıştır. Bu bölümde tasavvufta menkabe ve keramet kavramını anlatmış; İslam aleminde evliya menkabelerinin ortaya çıkış nedenlerini anlatarak evliya menkabelerinde tipler ve menkabelerin özelliklerine değinmiştir. Bunların kaynaklarını da anlattıktan sonra Türk edebiyatında evliya menkabelerini anlatmış ve bu menkabelerde görülen motifler üzerinde durmuş; bu motiflerle ilgili tasnifler yapmıştır. Yaşar Ocak'ın "Hızır-İlyas Kültü" adlı kitabı da bu konudaki çalışmalardan biridir. İki yüz kırk yedi sayfa olan bu kitap Kabalci

Yayınları tarafından basılmıştır. Yaşar Ocak bu kitabında İslam ve Türk inançlarında Hızır veya Hızır İlyas kültürünün tasavvuf, folklor ve edebiyat kaynaklarına dayanan tahlillerini yapmıştır.

Diğer bir çalışma ise Hikmet Tanyu'nun "Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri" adlı kitabıdır. Üç yüz doksan sayfadan oluşan bu kitap 2007 yılında basılmıştır. Tanyu, bu kitabında "adak" kavramının üzerinde durarak Anadolu'daki adak yerlerinden bazılarını değinmiş ve buralarda bulunan adak yerleriyle ilgili inançlar hakkında bilgi vermiştir. Kitabın sonuç kısmında ise adak yerlerinde dile getirilen niyetlere değinerek bu adak yerlerinin menşei meselesini anlatmıştır.

Bir başka çalışma da Arzu Kahraman'ın "Anadolu Erenleri ve Anma Törenleri" adlı kitabıdır. Kahraman, kitapta Türkmen Oymaklarının Anadolu'ya Gelişi ve Babilik konusuna değinmiş, sonrasında Anadolu Alevi kültürünü anlatmış ve son olarak da inançlar doğrultusunda gelenek ve görenekler içinde ziyaret yerlerine yer vererek türbe ve ziyaretlere adlarını veren büyük zatların bir kısmına değinmiştir.

2.1.2. Tezler

Adak ve ziyaret yerleri tezlere de konu olmuştur. Türkiye'de bununla ilgili farklı çalışmalar vardır. Bunlardan biri:

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özçelik'in danışmanlığında hazırlanan "Kütahya Yöresi Ziyaret ve Adak Yerleri" adlı yüksek lisans tezidir. Bu tez 1996 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Dalında Şeref Öz tarafından hazırlanmıştır. Diğer bir tez çalışması da yine Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özçelik'in danışmanlığında hazırlanmış olan "Isparta Yöresi Ziyaret ve Adak Yerleri" adlı yüksek lisans tezidir. Bu tez de 2001 yılında aynı üniversitede ve aynı bilim dalında Yasin Erdenek tarafından yapılmıştır.

Bir başka tez çalışması da 1986 yılında Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'in danışmanlığında hazırlanmış olan "Harput Evliyalari" adlı yüksek lisans tezidir. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Dalında Rıfat Aras tarafından yapılmıştır. Abdurrahman Güzel'in danışmanlığında aynı üniversitede ve aynı bilim dalında çalışılan başka bir tez daha vardır. Bu tez de 1991 yılında Ferit Öztürk tarafından hazırlanmış olan "Burdur ve Çevresinde Sözlü Geleneğe Dayalı Adak ve Adak Yerleri" adlı yüksek lisans tezidir.

Diğer bir tez 1999 yılında Yrd. Doç. Dr. Ahsen Turan'ın danışmanlığında hazırlanmış olan “Giresun’da Adak İnancı ve Adak Yerleri” adlı yüksek lisans tezidir. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Dalında Ülkü Kara tarafından hazırlanmıştır.

2000 yılında Yrd. Doç. Dr. Ali Yakıcı'nın danışmanlığında hazırlanmış olan bir diğer tez örneği de İbrahim Ethem Arıoğlu'nun yüksek lisans tezidir. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Dalında hazırlanan bu tez “Ankara’daki Ziyaret Yerlerinin Halk Bilimi Bakımından Değerlendirilmesi” adını taşımaktadır.

Fatma Yavuz tarafından 2003 yılında Prof. Dr. Fuzuli Bayat Gözelov danışmanlığında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi Dalında hazırlanmış olan “Gaziantep Evliya Menkıbeleri ve Kaynakları” adlı yüksek lisans tezi de bu alandaki çalışmalardan biridir.

2.1.3. Makaleler

Adak ve ziyaret yerleri birçok kitaba veya makaleye konu olmuştur. Bu makalelerden biri Yrd. Doç. Dr. Behiye Köksel'in “Karaca Ahmed Türbesi ve Çevresiyle İlgili Menkıbeler ve Halk İnançları” adlı makalesidir. Bu makalede Köksel Karaca Ahmed'i veli kültü bağlamında değerlendirerek Karaca Ahmed'in adak ve ziyaret olma nedenlerini anlatmıştır. Sonrasında Karaca Ahmed ile ilgili anlatılan menkıbelerdeki motifleri anlatarak onunla ilgili kerametlere değinmiştir.

Diğer bir makale Prof. Dr. Erman Artun'un “Hatay İnanç Merkezlerinin Hatay'ın Tanıtılmasına Katkısı Üzerine Görüşler” adlı makalesidir. Artun bu makalesinde bu yerleri öncelikle turizm açısından değerlendirirken sonrasında da inanç öğelerine yer vermiştir.

Bir başka makale de Yaşar Kalafat'ın “Anadolu’da Ulu Kadın Kişiler ve Halk İnançları” adlı makalesidir. Kalafat bu makalesinde Anadolu’daki kadın evliyalarla ilgili menkıbelere değinmiştir.

Başka bir makale de Yrd. Doç. Dr. Aziz Kılınç'ın “Hatay İnanç Merkezlerinin Hatay'ın Tanıtılmasına Katkısı Üzerine Görüşler” adlı makalesidir. Kılınç bu makalesinde Ezine'nin tarihine değinerek buradaki ziyaret yerleri hakkında bilgi vermiştir.

2.2 ŞANLIURFA'DA ADAK VE ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Şanlıurfa'da folklor ve halk edebiyatı alanında adak ve ziyaret yerleri ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır. Bu adak ve ziyaret yerleri Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesinde Bünyamin Borazan tarafından, “*Şanlıurfa ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*” adı altında yüksek lisans tezi olarak incelenmiştir. Ancak bu inceleme ilahiyat konusu bağlamında değerlendirildiği için çalışmada halk edebiyatına ait ögeler bulunmamaktadır.

İlde “Folklor ve Şanlıurfa” adı altında bir kitap hazırlanmıştır. Bu kitap Abuzer Akbıyık ve Sabri Kürkçüoğlu'na aittir. Bu kitapta Şanlıurfa'da gezilip görülecek yerler ile ilgili bilgi verildikten sonra ilde anlatılan masal, efsane, hikaye vb. halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir. Kitabın bir bölümünde ise ildeki adak ve ziyaret yerlerinden önemli kabul edilenleri anlatılmıştır.

Ayrıca Güneydoğu Anadolu Projesi bölge kalkınma idaresi başkanlığı tarafından hazırlatılan “Birecik, Halfeti, Suruç, Bozova İlçeleri ile Rumkale'deki Taşınmaz Kültür Varlıkları” adlı bir kitap daha mevcuttur. Bu kitap adında yer alan ilçelerdeki dikkat çeken hamam, cami, mezarlar üzerine yapılmış bir araştırma niteliğindedir. Buralarda bulunan eski yazıların transkripsiyonu verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kitapta buralardaki adak ve ziyaret yerlerinin de adı bulunmaktadır.

İl, Hz. İsa, Hz. Eyyüb, Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. İsmail gibi birçok peygambere ev sahipliği etmiştir. Söz konusu peygamberlerin yaşamı ile ilgili birçok kitap bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, “Hz. İbrahim (a. s.) Hz. Eyyüp (a. s.) ve Şanlıurfa”, “Sabır Kahramanı Eyyüb Peygamber (a. s.)”, “Urfa ve Hz. Eyyüp”, “Hz. İbrahim Halilullah (a. s.) Hz. Eyyüb (a. s.) ve Peygamberler Şehri Urfa” ve “Ayetler Işığında Halilurrahman İbrahim Aleyhisselam Sabır Timsali Eyyüb Aleyhisselam ve Urfa Tarihçesi” adlı kitaplardır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. GEREÇLER

Çalışmamızı derleme ve yazılı kaynaklar aşamaları olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Derlemelerde kullanılan araçlar konunun özelliklerine göre değişiklik gösterebilir. Ancak bu derlemenin vazgeçilmez araçları bulunmaktadır. Bunlardan ilki not defteridir. Dinlenen malzemenin mutlaka o anda yazılması gerekmektedir ki buna en çok yardımcı olan araç da not defteridir. Bunun dışında fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı ve kamera da kullanılan araçlar arasında yer almaktadır.

Yazılı kaynaklar da Şanlıurfa ili ile ilgili hazırlanmış kitap ve tezlerde yapılan taramalar sonucunda elde edilen verilerden oluşmaktadır.

3.2. YÖNTEMLER:

Çalışmamızda öncelikle Şanlıurfa iline ait yazılı kaynaklardan taramalar yapılmıştır. Sonrasında alan araştırmasında kullanılan yöntemlerden yararlanılmıştır. Bu yöntemlerden özellikle görüşme yöntemi başta olmak üzere anket ve gözlem yöntemlerinden de yararlanılmıştır. Görüşme yönteminde, seçilmiş kaynak kişilere konuya göre sorular sorulmuş; alınan cevaplar metnin içeriğine göre derlenip düzenlenmiştir.

Gözlem yöntemi adak ve ziyaret yerlerinin doğal ortamlarının belirlenmesi ve ortaya konmasında önemli rol oynamıştır. Bu yöntemle birlikte adak ve ziyaret yerlerinin kendilerine özgü özellikleri belirlenmiş ve bunlar fotoğraflarla belgelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. ADAK YERLERİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TERİMLER

4.1.1. Adak

Adak, adak ve ziyaret yerleri ile ilgili karşımıza en fazla çıkan kavramlardandır. “Çocuk sahibi olma, evlenme, zor bir durumdan kurtulma vb. amaçlara yönelik isteklerin yerine getirilmesi için yüce varlıklara, ermişlere, tapınlara, yatırlara, ziyaretlere adanan oruç, kurban, yiyecek, eşya” anlamına gelen adak, ziyaret yerlerinin vazgeçilmez fonksiyonlarından biridir. Adak kavramı ile birlikte “nezir” sözcüğü de kullanılır. Nezin Türkçesi “adak”tır. Nezir, “Yüce Allah’a saygı için yasak olmayan bir işin yapılmasını üzerine alıp yüklenmek”tir. Nezir, farz bir ibadet ve emir olmadığı halde kişinin dilek ve duasının kabul olması durumunda herhangi bir ibadet yapmak için Allah’a söz vermek anlamına gelir. (Bilmen, 1996:302) Adak adamak olarak da “Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kurban kesip yoksullara dağıtmak veya kutsallığına inanılan bir güce yönelik bir niyette bulunmak” tanımı karşımıza çıkar. (TDK, 2005:18)

4.1.2. Ziyaret ve Adak Yeri

Ziyaret yeri ya da ziyaretgâh “hayır işlemek veya saygı göstermek amacıyla gidilen yer” anlamına gelir. (TDK, 2005:2240) Burada duaların ve dileklerin kabul olması için dualar edilir. İslami anlamda en büyük ziyaret yeri Kâbe sayılırken, halkın yaşamında önemli yer edinmiş din büyüklerinin mezar ve türbeleri de ziyaret yeri bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu mezarlar halk içerisinde kümbet, yatır, tekke, türbe gibi adlarla anılır. Önemli görülen bu yerler sadece mezar veya türbe ile sınırlı kalmayıp; bir tepe, ağaç, kuyu, cami veya bir nehir de ziyaret edilen yer kavramına dahil edilebilir. İnsanların düştükleri zor durumdan kurtulmak, istek ve dileklerini gerçekleştirmek amacıyla gittikleri bu yer ve makamlara adak yeri de denilir.

4.1.3. Yatır ve Türbe

“Doğüstü gücü bulunduğu ve insanlara yardım ettiğine inanılan kimsenin mezarı” anlamına gelen yatır insanların dilek dilemek için ya da herhangi bir hastalığına şifa bulmak için gittikleri yerlerin başında gelir. (TDK, 2005:1606) Gidilen bu yerlerden bir diğeri olan türbe de “Ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı” anlamına gelir. (TDK, 2005:1503) Türbenin yatırdan farkı yaşarken ve öldükten sonra kerâmet gösteren ermiş kimsenin mezarına yatır denilirken, bu mezarın başkası tarafından yaptırılmasının türbe anlamına gelmesidir.

4.1.4. Velî

Arapça velâ ya da veliye fiilinden gelen velî, sözlükte dost, ahbap, arkadaş, yardımcı, komşu gibi anlamlar taşır. Evliya kelimesi ise onun çoğuludur. Mîlâdî 19. yüzyıldan sonra gelişmeye başlayan tasavvuf hareketi ile birlikte velî kavramı da gelişme kaydeder. Kulun Allah’a ulaşması için verilen mücadele ve kat edilen yol velî kavramının temelini oluşturur. Bu yolda başarıya erişen kişi “velî” yani Allah dostu diye nitelendirilir. (Ocak, 1997:5)

4.1.5. Velî Kültü

Velînin herhangi bir konuda sağ veya ölü iken yardımının dokunacağına inanılması ve bunun için ritüel yollara başvurulmasına velî kültü denir. Bu kültler o toplumun dinî ve ahlâkî değerlerini yansıtır. Yardımının dokunacağı kişi olarak adlandırılan velî ve bu velînin mezarı başında yapılan uygulamalar olarak adlandırılan velî kültünün kült konusu olup olmadığını anlamak için bazı noktalara dikkat edilir. Velî adına yapılmış bir mezar veya türbenin ya da kendisinden kalan, kaldığına inanılan bir kısım eşyaların bulunması, bu mezarda hastalıkların iyileşmesi ya da dileklerin gerçekleşmesi gibi durumlarla karşılaşılması ve söz konusu velî ile ilgili onun adının geçtiği birtakım sözlerin var olması dikkat edilen özellikler arasında yer alır. Bahsedilen bu mezar ya da türbeler genellikle normal mezarlıklarda bulunmazlar. Bir tepenin başı ya da bir yolun kavşağı gibi bir yerde veya şehrin dikkat çekecek bir yerinde olabilir. (Ocak, 1997:9)

4.1.6. Kerâmet

Kerâmet sözcüğü büyük Türkçe sözlükte “Ermış kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durum” olarak tanımlanır. (www.tdk.gov.tr.) Ermış kişilerin yakınındakilere aynı anda değişik kılıklarda görünmesi, bir anda çok uzak mesafelere gidip gelebilmeleri, çeşitli hayvanların kalıbına girmeleri, öldükten sonra yeniden dirilmiş görünmeleri, öldürücü veya tahrip edici şeylerden etkilenmemeleri vb. olağanüstü durumlar kerâmet kavramına örnek olabilecek niteliktedir.

4.2. ANLATI

4.2.1. Efsane

Dilimize Farsça'dan giren efsane terimi için Batı dillerinde “legenda, legend, leggenda, leyanda” vb. kelimeler kullanılırken Anadolu Türkleri arasında bu terim için menkabe, esatir ve mitoloji gibi terimler yaygınlık kazanmıştır. (Artun, 2006a:93)

Efsane ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Eski çağlardan beri söylenegelen olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayali hikaye, söylence”, “Asılsız hikaye, masal, boş söz, saçma sapan lakırdı, dillere düşmüş ünlü olmuş olaydır.” (Devellioğlu, 1996: 206)

“Efsane, gerçek veya hayali belirli bir kişi, olay veya yer hakkında anlatılan bir hikayedir.” (Sakaoğlu, 1980:4)

Şükrü Elçin'e göre de efsane; insanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren aynı coğrafya, çevre veya kavimler arasında doğup gelişen, zamanla inanç, âdet, gelenek ve törenlerin oluşumunda az çok rolü olan bir çeşit masaldır. Sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallar; Arapça “usture”, Farsça “fesane, efsane”, Yunanca “mitos, mit” olarak adlandırılmıştır. (Artun, 2006a:94)

Tüm bu tanımlarda efsane ile ilgili bazı ortak özellikler dikkat çeker. Bunlar Saim Sakaoğlu'na göre şöyledir:

1. Efsaneler kişi, yer ve olaylar hakkında anlatılırlar.
2. Anlatılanların inandırıcılık özelliği vardır.
3. Genellikle kişi ve olaylarda olağanüstü olma özelliği görülür.
4. Belirli bir şekilleri yoktur. Kısa ve konuşma diline yer veren anlatmalardır. (Sakaoğlu, 1992:10)

4.2.2. Menkabe

“Pertev Naili Boratav Türk efsanelerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

- I. Dünyanın yaratılışı ve sonu ile ilgili efsaneler
- II. Tarihi efsaneler
 - a. Sınırlandırılmış tabî yerlerin menşeleri (dağlar, göller...)
 - b. Meskûn yerlerin menşeleri (şehirler, köyler...)
 - c. Büyük binaların menşeleri (kiliseler, camiler, köprüler...)
 - d. Hazineseler
 - e. Milletlerin, hükümdar sülalelerinin ve içtimaî sınıfların menşeleri
 - f. Felaketler
 - g. Tarihi olarak bilinen kahramanların yendikleri tabiatüstü güce sahip canavarlar
 - h. Savaşlar, fetihler, istilâlar
 - i. Kurulu düzene baş kaldıranlar
 - j. Diğer hadiseler ve üstün kişiler; medeniyet getiren kahramanlar, bilginler, şairler
 - k. Aşk ve aile hayatı
 - l. Küçük bir cemiyetin tarihinin bir parçasını meydana getirdikleri ölçüde bilinen ortak veya ferdi karakterde çeşitli diğer kişilerle ilgili anlatmalar
- III. Tabiatüstü şahıslar ve varlıklar üzerine efsaneler
 - a. Alın yazısı
 - b. Ölüm ve ötesi
 - c. Tekin olmayan yerler
 - d. Tabiatın bir parçası olan yerler (orman, göl vs.) ile hayvanların sahipleri (koruyucuları)
 - e. Cinler, periler, ejderhalar vb. tabiatüstü güçte yaratıklar
 - f. Şeytan
 - g. Hastalık ve sakatlık getiren varlıklar (albastı gibi)
 - h. Tabiatüstü güçleri olan kişiler (büyücü, üfürükçü, afsuncu gibi)
 - i. “Mythique” nitelikte hayvan ve bitkiler (adamotu gibi) üzerine anlatmalar
- IV. Dini efsaneler” (Boratav, 1969:113)

Bu efsane türlerinden tabiatüstü şahıslar ve varlıklar üzerine olan efsaneler menkabelerin temelini oluşturur. Arapça nekabe kökünden türeyen menkabe “Övgü

gösterilecek güzel iş, hareket ve davranış” anlamına gelmektedir. Menkabe kavramının açıklamalarından biri de şöyledir: “Bazı tarihi ve dini kişilerin etrafında bazı efsaneler anlatılır. Anlatılan bu efsanelere menkabe adı verilir.” Bu terim tasavvuf tarihinde kerâmetleri anlatan küçük hikâyeler anlamında IX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Kerâmet gösterme önceki devirlerde peygamber mucizeleri ile benzerlik göstermiş bu yüzden de halkın tepkisini çekmiştir. Ancak XI. yüzyıldan sonra tarikatların ortaya çıkmasıyla birlikte kerâmet, şeyhlerin mutlak otoritelerini sağlamak için en etkili araç olmuştur. İslâmi dönemde Kur’an-ı Kerim’de adı geçen peygamberler ile Hz. Muhammed ve çevresindekiler hakkında birçok olay anlatılmış ve bu olaylar kerâmetlere bağlanmıştır. Anlatılan bu olaylar halk içerisinde çok çabuk yayılmıştır. Bunları halk arasında anlatanlara “kussas” yani kıssa anlatıcıları denmiştir. Bu anlatılanlar IX. yüzyıldan itibaren evliya menkabeleri haline dönüşmüştür. Bu menkabelerin birtakım özellikleri vardır. Bunlar;

- a. Evliya menkabelerinin kahramanları gerçek ve mukaddes kişilerdir.
- b. Olayların belirli yeri ve zamanı vardır.
- c. Sırf eğlenmek, bir eşyanın yahut tabiat olayının izahını yapmak için uydurulmuş değildir. Gerçek olduklarına inanılır.
- d. Yarı mukaddestirler ve bir doğma gibi kendini kabul ettirirler.
- e. Konu edindikleri velî hayatta iken de, öldükten sonra da meydana gelebilirler.
- f. Biçim olarak son derece kısa ve sade bir anlatım tarzına sahiptirler.

(Ocak, 1997:27-33)

4.2.3. Motif

Halk hikâyesi, masal, efsane gibi sözlü anlatımlar motifler üzerine kurulur. Stith Thompson motifi eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan, masalın en küçük unsuru olarak tanımlar. Max Luthi ise motifi kendisine gelenekte muhafaza etme gücüne sahip olan hikâye etmenin en küçük unsuru şeklinde tanımlar. (Artun, 2006a:103)

Türk menkabeleri ile ilgili ilk motif çalışmasını Pertev Naili Boratav yapmıştır ve bu çalışma da tespit etmiş olduğu motiflerin kaynağını belirtmemiştir. (Boratav, 1999:42-45)

Türk menkabeleri ile ilgili kapsamlı çalışmayı Ahmet Yaşar Ocak yapmıştır ve motifleri şu şekilde tasnif etmiştir:

A. Velînin kendi vücudunda cereyan eden kerâmet motifleri:

1. Doğum sırasında fevkalâde hallerin zuhûru,
2. Ruhun bedeni terk edip dolaştıktan sonra geri dönmesi,
3. Yanındakilere aynı anda değişik kılıklarda görünme,
4. Bir anda çok uzak mesafeleri kat edebilme,
5. Çeşitli hayvanların kalıbına girme:
 - a. Kuş (güvercin, şahin, doğan) olma,
 - b. Geyik veya geyik cinsinden bir hayvanın biçimini alma,
 - c. Başka bir hayvan şekline bürünme,
6. Öldükten sonra yeniden dirilmiş görünme,
7. Gölgesi yere düşmeme,
8. Göklerde uçma,
9. Aynı anda birkaç yerde birden görünme,
10. Yemeden, içmeden, uyumadan uzun zaman durabilme,
11. Öldürücü ve tahrip edici şeylerden etkilenmeme:
 - a) Ateşte yanmama,
 - b) Suda kanayıp ölmeme,
 - c) Soğuktan etkilenmeme,
 - d) Silah, zehir vs. öldürücü şeylerden etkilenmeme,
12. Cinsî duygulardan uzak olma,
13. Öleceği yeri ve zamanı önceden bilme,
14. Bedeni ölmeden dünyadaki varlığını ortadan çekme:
 - a) Ortadan kaybolma,
 - b) At üstünde göğe yükselme,
 - c) Melekler tarafından göğe çekilme,
15. Ölüm sırasında ve sonrasında fevkalâde hallerin zuhûru,

B. Tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri:

1. Cansız varlıkları kendiliklerinden hareket ettirme:
 - a) Dağları, tepeleri, taş ve kayaları yürütme,
 - b) Eşyaları yürütüp çok uzaklara sevk etme,
 - c) Akarsuları durdurma, tersine akıtma,
2. Maddelerin mâhiyet ve niteliklerini değiştirme:
 - a) Suyu ve diğer içkileri yağ, bal veya başka bir maddeye çevirme,
 - b) Bitkileri taşla çevirme,

- c) Taşı, toprağı altın yahut mücevherat haline getirme,
 - 3. Maddelerin biçimlerini değıştirme, büyütüp küçültme, uzatıp kısaltma,
 - 4. Kurumuş ağaç veya odun parçasını ulu yeşil ağaç haline getirme:
 - a) Odun parçasını ağaç yapma,
 - b) Asâyı, değneğı ağaç yapma,
 - c) Ok, mızrak ve benzeri silahları ağaç yapma,
 - 5. Bir maddeyi, eşyayı veya cismi yoktan var etme,
 - 6. Mevsimin dışında çiçek veya meyve oldurma,
 - 7. Meyve ağacı olmayan ağaçlarda meyve oldurma,
 - 8. Tabiat kuvvetlerini ve olayları istediğı gibi yönetme:
 - a. Yağmur, kar ve dolu yağdırma.
 - b. Rüzgâr ve fırtına çıkarma,
 - c. Şimşek çaktırma ve yıldırımı kullanma,
 - d. Yağan kar, dolu ve yağmuru durdurma, rüzgâr ve fırtınayı dindirme,
 - 9. Yerden, taş veya kayadan su fişkirtme,
 - 10. Irmak, göl veya deniz üstünde yürüme,
 - 11. Irmak, göl veya denizi yarıp karşıya geçme,
 - 12. Cansız varlıkların zikir ve tesbihleni duyma, duyurma,
 - 13. Cansız varlıkları konuşurma,
 - 14. Cansız varlıkları hizmetinde kullanma, onlara söz geçirme,
- C. Hayvanlar üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri:
- 1. Vahşî veya yabanî hayvanları itaate alma,
 - a) Vahşî hayvanları zarar vermez hale getirme,
 - b) Vahşî ve yabanî hayvanları hizmetinde kullanma,
 - c) Vahşî ve yabani hayvanlarla dostluk kurma,
 - d) Ehlî hayvanlara söz geçirme.
 - 2. Hayvanları taş haline getirme,
 - 3. Hayvanları konuşurma.
- D. Gizli şeyler üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri:
- 1. Akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma,
 - 2. Başka yerlerde vukû bulan olayları, mevcut kişileri görme, başkalarına gösterme,
 - 3. Gizli eşya ve maddeleri bulup çıkarma,
 - 4. Geçmişte olup bitenleri bildirme,

5. Gelecekte olacakları haber verme,
6. Kabir ahvaline vâkıf olma.

E. Mukaddes, insanüstü ve gizli güçler üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri:

1. Allah'ı görme,
2. Peygamberleri görme, onun tarafından irşad edilme:
 - a) Açıktan açığa görme,
 - b) Rüyada görme.
3. Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme,
4. Şeytanı görüp teşhis etme, kötülüklerine kapılmama,
5. Cinlerle temas kurma, kötülüklerini yok edip hizmetinde kullanma.

F. Biyolojik mâhiyette kerâmet motifleri:

1. Ölüyü diriltme:
 - a) İnsanı diriltme,
 - b) Hayvanı diriltme,
2. Kemiklerden diriltme,
3. Cinsiyet değiştirme,
4. Kısır yahut yaşlı kadın ve erkeği çocuk sahibi yapma,
5. Hastalıkları iyileştirme,
6. Vücut arızalarını giderme,

G. Velîliğini kabul edenlere yönelik kerâmet motifleri:

1. Başkalarını ermişliğe kavuşturma,
2. Bereket getirme,
3. Az yiyecek ile çok kişiyi doyurma,
4. Başkalarını ikaz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarma,
 - a) Yanlarında iken,
 - b) Yanlarında olmadığı halde gözlerine görünerek,
 - c) Rüyalarına girerek.
5. Tehlike veya felâkete mâruz kalanları fiilen kurtarma,
 - a) Yanlarında iken,
 - b) Çok uzaklarda müdahale ile,
6. Ejderha ile savaşıp öldürerek halkı kurtarma.

H. Velîliğini kabul etmeyenlere yönelik kerâmet motifleri:

1. Başka bir velîye kerâmet kuvvetiyle üstün gelme, onu kendine tâbi kılma,
2. Hasımlarını beddua ederek muhtelif şekillerde cezâlandırma:
 - a) Başına bir felâket getirerek,
 - b) Bir organından yoksun kılarak,
 - c) Yere gömerek,
 - d) Âniden öldürerek,
 - e) Taş haline getirerek,
3. Hasımlarına korku ve dehşet verecek durum ve kılıklarda görünme,
4. Elindeki asâ veya değneği ejderha yapıp korku salma,
5. Hasımlarına felâket musallat etme:
 - a) Oturdukları yerleri yok ederek,
 - b) Zelzele ve yangın hâsıl ederek,
 - c) Yere batırarak,
 - d) Gökten ateş yağdırarak. (Ocak, 1997:88-92)

4.3. ŞANLIURFA'DAKİ ADAK VE ZİYARET YERLERİNİN İL VE İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI

4.3.1. Şanlıurfa Merkez

- Abdurrahman Dede
- Ak Ziyaret
- Akbalık
- Arış (Arş) Baba
- Arış Hoca
- Aynzeliha Gölü
- Bediüzzaman Ahmed Hemedani
- Buluntu Hoca
- Cabir El Ensar
- Dabakhane
- Dede Efendi
- Dede Osman-ı Avni Veli
- Delikli Duvar
- Dibsiz Ziyaret

- Eyyüb Peygamber Makamı
- Fındık Baba
- Hacı Kirif (Kerim) Ocağı (Köfteci Dede)
- Halil-ür Rahman Gölü (Balıklı Göl) ve Hz. İbrahim'in Doğduğu Mağara
- Hekim Dede
- Hüseyin Bey
- Hz. Şeyh Salih El Geylani
- Kara Baba T
- Lalik Kuyusu
- Nebi (Nebe) Efendi
- Öküz Taşı
- Pazar Camii
- Sait Nursi Makamı (Bediüzzaman Said Nursi Çeşmesi)
- Seyyid Mahmut Kirve Rehavi
- Seyyid Nuri Baba
- Sultan Bey
- Şahabeddin Ahmet
- Şeyh Ali Dede
- Şeyh Bekir
- Şeyh Mehmed Buhari
- Şeyh Mes'ud Zaviyesi
- Şeyh Muhammed
- Şeyh Rıh
- Şeyh Şani
- Şeyh Tıfehe
- Şeyh Tufani
- Şıg Biliğ
- Şih Şükrü
- Ulu Cami
- Üzüm Baba
- Yakub Kalfa
- Zebe Türbesi

- Zeliha Ağacı

4.3.2. Birecik

- Ayn-ı Hakim, Ayn-ı Fudda (Funda), Ayn-ı Şak Şak
- Banasor Ziyareti ve Kuyusu
- Boncuklu Türbesi
- Deh Kubbesi
- Hakim Baba
- Hasan Keşif Baba Yatırı
- İmam Buhari (Alaburç)
- Melik Dahar (Tahir)
- Nur Ali
- Payam Hazretleri
- Seyyid Ali Baba
- Şeyh Bekir
- Şeyh Cemalettin
- Şeyh Cesim
- Şeyh Çarıklı
- Şih Abdulkadir
- Şih Abdullah
- Şih Muhammed Elnarike
- Şih Hasan
- Şih Müftah
- Şih Saadettin Camisi
- Şih Salih
- Şih Şibli
- Ziyaret

4.3.3. Halfeti

- Abdülkadir Hoca
- Dalda Şerif
- Dilek Kayası

- Koca Kulak
- Nemir Ziyareti
- Öksürük Deliği
- Seyyid Dede
- Süt Pınarı
- Şar Baba (Şar Dede)
- Şıh Abdullah
- Şıh Muhammed
- Şıh Osman
- Şıh Salih
- Şıh Yakup
- Yel Baba

4.3.4. Harran

- İmam Bakır
- Musa Peygamber Kuyusu
- Şeyh Casım
- Şeyh Casum
- Şeyh Hayat-i Harrani
- Şeyh İsa
- Şeyh Nabi
- Şeyh Yahya
- Şuayb Şehri ve Şuayb Peygamber Mağarası
- Yakup Peygamber Kuyusu

4.3.5. Viranşehir

- Aslan Baba
- Dilek Ağacı
- Elyasa Peygamber
- Eyyüb Nebi
- Havmele Türbesi
- Rahime Hatun

- Sabır Taşı
- Şeyh Muhammed ve Şeyh Mustafa

4.3.6. Suruç

- Karadut Köyü
- Muhammed Mintik
- Müslüm Tekinalp
- Şeyh Ahmed Musullu
- Şeyh Ali
- Şeyh Muhammed
- Şeyh Müslüm
- Şeyh Nasır
- Şeyh Said
- Şeyh Salman
- Şifa Ocakları

4.3.7. Bozova

- Boztepe Ziyaret
- Kaplan Baba
- Seyyid Dede
- Ziyaret
- Ziyaret Tepesi

4.3.8. Akçakale

- Şeyh İsa

4.3.9. Ceylanpınar

- Kepez
- Şeyh Ömer
- Şeyh Zerga
- Ziyaret Taşı

4.3.10. Siverek

- Abalı Hacı Mustafa
- Abdal Ağa
- Cerrah Baba
- Felç Ocağı
- Kafur Dede
- Kelbani Ziyareti
- Kemal Hoca
- Koç Ali Baba
- Mehmet Ali Bilgen
- Muhittin Hoca
- Seyyit Ahmet Efendi
- Şeyh Lütü Türbesi

4.3.11. Hilvan

- Bedir Dikme Ziyareti
- Dilek Ağacı
- Hacı Ömer
- Kavaklı Türbesi
- Seyid Şeyh Salih
- Yılanlı Ağacı

4.4. MENKİBELERİNE GÖRE ZİYARET YERLERİ

4.4.1. Menkıbeleri Olan Ziyaret Yerleri

4.4.1.1. Şanlıurfa Merkez

4.4.1.1.1. Aynzeliha Gölü

Arapça “Zelîha”, Farsça “Züleyha” ve Şanlıurfa yöresinde “Zılha” olarak bilinen ve “Aynzeliha Gölü”ne adını veren bu kadın ile ilgili rivayetlerin sayısı fazladır. Ayn-Zeliha’nın, Babil kralı olan Nemrut’un kızı olduğu söylenir. Bunun dışında Nemrut’un üvey kızı veya onun akrabalarından birinin kızı olabileceği söylentisi de mevcuttur. (Özbek, 2007:133)

İbrahim Peygamber’in tapmakta bulunan putları kırdığı gerekçesiyle tepeden ateşe atıldığı gün, olayı izleyenler arasında Zeliha da bulunmaktadır. Bu

kadının Hz. İbrahim'e yakınlığı hakkında pek bir bilgi yoktur. Bu konu ile ilgili halk arasında birçok farklı şey anlatılmaktadır. Nemrut'un, emri ile İbrahim Peygamber tepeden atılır. İbrahim Peygamber'in içine atıldığı ateş, Allah'tan gelen emir ile suya; odunlar da balığa dönüşür. İbrahim'in doğru söylediğini ve Allah'ın da onu yakıcı ateşten koruduğunu düşünen Ayn-Zeliha da kendisini kaleden aşağıya atar. Zeliha'nın düştüğü ateş de Allah'ın emri ile serin ve selametli olur ve bu yerde "Ayn-Zeliha Gölü" oluşur. **K.4.**

Anlatılan diğer bir rivayet de şöyledir: Zeliha gayrı Müslim bir kadındır. Hz. İbrahim ateşe atılırken o da oradadır. Ateşin Hz. İbrahim'i yakmadığını görünce "Eğer İbrahim'i yakmayan onu koruyan bir kurtarıcısı varsa beni de kurtarsın." deyip o da kendini ateşe atar, ateş onu da yakmaz. Bu olaydan sonra Zeliha Müslüman olur, Aynzeliha ya da halk arasındaki söyleyişle Anzilha ismini alır. Atladığı yer de kendi adını taşıyan bir göl olur. Halil-ür Rahman Gölünün güneyinde yer alan bu göl Şanlıurfa Merkez ilçede bulunur. Bu gölde bulunan balıklar da Halil-ür Rahman gölünün balıkları gibi kutsaldır. Bunların da tutulup yenilmesi yasaktır. Öldürüldüğü veya yenildiği takdirde bunu yapan kişinin kendisin ya da ailesinin başına uğursuzluk veya bir musibet, hastalık geleceğine inanılır. **K.5.**

4.4.1.1.2. Arış (Arş) Baba

Arış Baba Türbesi Şanlıurfa'nın Harran Kapı Mahallesi'ndeki Yavuz Selim İlköğretim Okulu bahçesinde bulunmaktadır. Arış Baba 1930'lu yıllarda Şanlıurfa'da yaşamıştır. Arış Baba'nın 1614 tarihinde vefat ettiği sanılmaktadır.(Borazan, 2005:37-37)

Rivayete göre Arış Baba çocuklara ders veren bir ilim adamıdır. Asıl isminin ne olduğu bilinmemektedir. Arış Baba çok sinirli birisidir, istediği şeyin hemen olmasını ister. Bir şey istediğinde mutlaka onu elde eder. Bu sinirliliği yüzünden ders verdiği çocuklar sürekli "arş, arş, arş" demişlerdir. Böylece adı "Arış (Arş) Baba" olarak kalmıştır. Arış Baba Türbesi'ne uzun bir koridor geçilerek varılıyor. Üç hafta üst üste ve aynı gün gelenlerin rüyalarına Arış Baba'nın geleceğine ve hastalıklarının geçeceğine inanılıyor. Ayrıca Arış Baba hakkında kötü söz söyleyenlerin ya da ona karşı yanlış bir harekette bulunanların çarpılacağına dair bir inanış bulunmaktadır. Ziyarete gelenler dualarını ettikten sonra saygı göstergesi olarak geri geri çıkmaktadırlar. Arış Baba'nın kabri üzerinde sayfaları açık bir Kur'an-ı Kerim, hediye edilmiş bir seccade, yan tarafta görevlinin uyuması için bir

yatak, duvarlarda da çok sayıda tespih bulunmaktadır. Türbenin kapısı görevli tarafından sadece Perşembe ve Cuma akşamları açılmaktadır. **K2**

Günümüzde ziyaret yerine gelip dua edenlerin dualarının kabul olmasının dışında Arş Hoca'nın sağlığında da gösterdiği belli kerametler vardır. Örneğin Arş Hoca'nın dediği veya söylediği şeylerin olduğuna inanılmaktadır. Yörede bunun ile ilgili bir menkıbe anlatılmaktadır. Bu menkıbe şöyledir: Hacı Mustafa Ergun adında biri vardır. Bu kişi I. Dünya savaşı sırasında Suriye'de askerlik yapmaktadır. Bu kişinin bağlı bulunduğu birliğin paşasına bir iftira atılır ve bu iftira açığa çıkıncaya kadar da paşanın elinden askerlik ile ilgili yetkiler alınır. Hatta paşanın asker sayısını azaltma yoluna bile gidilir. Paşa bu duruma dayanamaz. Urfalı olarak bildiği Ergun'u yanına çağırır ve Arş Hoca'yı tanıyıp tanımadığını sorar. Ergun tanıdığını söyleyince paşa onu izine Arş Hoca'nın yanına dava ile ilgili bilgi almak yani bu iftiradan anlının akıyla çıkıp çıkamayacağını öğrenmek için yollar. Ergun, paşasının isteğini yerine getirmek için yola çıkar. Hocayı Dabakhane Kahvesi denilen yerde uyurken bulur ve onu rahatsız edip uykusundan etmek istemez. Ertesi gün yeniden gelir. Hocayı aynı yerde bulur ve paşasının sorusunu hocaya yöneltir. Hoca soruyu duyunca çok öfkelenir, bağırıp çağırır. Ergun ne olduğunu anlamadan paşasının yanına döner. Döndüğünde paşaya olanları anlatır. Paşa bu duruma çok sevinir. Çünkü Arş Hoca kendisine bir soru sorulduğunda kızıp öfkeleniyorsa o durum olumlu aksi takdirde ise olumsuz olmaktadır. Kısa bir zaman sonra tıpkı paşanın hocanın tepkisinden de tahmin ettiği gibi iftiranın yalan olduğu açığa çıkar ve paşa temize çıkar. (Borazan, 2005:37-38)

4.4.1.1.3. Buluntu Hoca

Buluntu Hoca Şanlıurfa'da yaşamış büyük âlimlerdendir. 1865-1968 yılları arasında yaşamıştır. Türbesi Balıklıgöl'de Halilürrahman Camisi yanında bulunmaktadır. Rivayete göre kıtlık zamanında Buluntu Hoca ve yanındakiler yağmur duasına çıkmışlar. Buluntu Hoca'nın duası üzerine hemen başında bulutlar toplanmış ve yağmur yağmaya başlamış. Bu yüzden ismi Buluntu Hoca olmuştur. **K3**

Buluntu Hoca'nın hayatta iken dört yüz kadar öğrencisinin olduğu söylenmektedir. Hoca ile ilgili bazı kerametlerden söz edilmektedir. Bunlardan ilki Hoca'nın ölen kişilerle konuşabilmesidir. Şöyle ki hocanın her gece rüyasında ölen hocasını görüp ona öğrencilerine neler anlatabileceğini sorduğu, ona göre ertesi gün anlatacaklarına karar verdiği söylenmektedir. Gece rüyasında hocasını gören Buluntu

Hoca sabahları hocasının kabrini ziyaret ettikten sonra ders anlatırmış. Diğer bir keramet ise saygı gösterme ile ilgilidir. Ziyaret yerlerinin bir kutsallığı vardır. Buraya yapılan herhangi bir yanlış harekette insanların cezalandırılacağına inanılır. Aynı şey bu ziyaret yerlerinin sahiplerine hayattayken de geçerlidir. Bu kişiler Allah'ın ermiş kişileri olarak adlandırılır. Bu kişilere karşı yapılan herhangi bir saygısızlık sonucunda da bunu yapan kişinin başına kötü şeylerin geleceğine inanılır.**K.7.**

Buluntu Hoca da bir gün ders anlatırken öğrencisi kalkıp saygısız bir şekilde hocanın anlattıklarının yanlış olduğunu söyler. Hoca ne kadar doğru olduğunu söylese de öğrenci ikna olmaz ve saygısızlığa devam eder. O esnada içeriye yaşlı bir adam girer. Öğrencinin hocasına karşı göstermiş olduğu saygısızlığa çok kızar. Saygısızlık yapan öğrencinin oğlu çalıştığı yerde bir arkadaşı ile tartışır. Tartışma büyür ve öğrencinin oğlu orada öldürülür. Hocaya karşı kötü davranan bu öğrenci oğlunun ölüm haberini alır ve o da üzüntüye dayanamayıp felç olur. Yani kötü bir şekilde cezalandırılmış olur. (Borazan, 2005:29-30)

Buluntu Hoca'nın mezar taşında şu dizeler bulunmaktadır.

*Nola kan ağlasa çeşm-i cihanın
Buluntu Hocası göçtü Ruha'nın
Büyük allamesi dini mübinin
İtaatkârı şer'i Mustafa'nın
Fıkıh idi ilimde hem amelde
Bütün say-i rızası idi Huda'nın
Edüp ilmiyle yüz yıl halka hizmet
Vekil-i hası oldu enbiyanın
Saçılısın ruhuna envarı rahmet
Açılısın kabrine babı cihanın*

Buluntu Hoca'nın kabri Balıklıgöl'deki Halilurrahman Camisi yanındaki mezarlıkta yer alıyor. Kabrin yan tarafında Buluntu Hoca'nın kızları Sıdika ve Bedriye Buluntu'nun da kabirleri vardır. Aynı zamanda Hacı Mustafa Hafız Efendi'nin kabri de hemen önünde yer almaktadır.

4.4.1.1.4. Dibsiz ziyaret

Şanlıurfa'nın kuzeyine düşen Karaköprü köyündeki ziyaret yeridir. Buranın varlığı bir efsaneye dayanır. Burası daha önceleri bir gölmüş. Bir gelin alayı bu gölün kenarından geçerken bu gölde kaybolmuş. Gelin alayının arkasından yörede inanç ve

ibadetiyle takva sahibi biri olarak tanınan hoca bu göle gelmiş. O da bu gölde kaybolmuş. Bundan dolayı bu gölü dipsiz zannetmişler. Gölün suyu zamanla çekilince hoca adına burada sembolik bir türbe yapılmış ve adına da dipsiz ziyaret denilmiştir. Büyük gölün yerinde halen küçük bir göl vardır ve zaman zaman bu gölün üzeri kutsal sayılan büyük bir ışıkla aydınlanmaktadır. **K.3.**

4.4.1.1.5. Eyyüb Peygamber Makamı

H. Eyyüb'ün¹ da diğer peygamberler gibi göstermiş olduğu mucizeleri vardır. Bunlardan bir kısmı şöyledir: Hz. Eyyüb'ün kavmi çok fakirdir. Eyyüb fakir olan halkı için Allah'a dua eder ve "koyun yünlerinin ipek olması"nı diler. Allah da onun duasını geri çevirmez. Hem koyunları çoğalır hem de yünleri ipek olur. Diğer bir mucize "tavanın asılı kalması"dır. Hz. Eyyüb kavmini imana davet etmiştir. Bunun üzerine kavmin hâkimi de "evinin duvarlarının yıkılıp tavanının havada hiçbir şeye bağlı olmadan asılı kalmasını" bu şekilde ve göstereceği bu mucize ile imana geleceğini söyler. Hz. Eyyüb da bunun için Allah'a dua eder. Evin direkleri yıkılır ve evin tavanı havada asılı kalır. Hz. Eyyüb ile ilgili birçok mucize vardır. Bir diğer mucize ise çevresindeki kişilerin gördükleri serabın Hz. Eyyüb'ün duası ile birlikte gerçek olmasıdır. Hz. Eyyüb'ün memleketi düzlük fakat çok susuzdur. Uzaktan bakınca su varmış gibi görünür ve görenleri aldatır bu görüntü. Kavmi Hz. Eyyüb'tan onları aldatan bu görüntünün gerçek olmasını ister. O da bunun için Allah'a dua eder. Allah, Hz. Eyyüb'a bu serabın etrafında dolaşmasını vahiyle bildirir. Emir üzerine Hz. Eyyüb tüm bölgeyi dolaşır ve bu bölgenin tamamı su olur. (Öztürk, 2007:14-20)

Şanlıurfa'nın güneyinde Eyyup Peygamber'in şifa bulup, ikamet ettiği yer bulunur. Caminin yanında Hz. Eyyüb'ün sabır makamı bulunmaktadır. Hz. Eyyüb'ün makamı derdi olanlar tarafından Allah'tan dertlerine şifa bulmak ve sabır dilemek için ziyaret edilir.

¹ Allah'a çok tövbe ettiği için Eyyüb ismi verilen Hz. Eyyüb (a. s.), İbn-i İshak'a göre Emusoğlu, Zerihoğlu, Aysoğlu, İshakoğlu, İbrahim El-Halil'in oğludur. Hz. Eyyüb, Hz. İbrahim'in neslinden olup, annesi Hz. Lut'un kızı, hanımı da Hz. Yakub'un torunlarından Menşa kızı Rahme'dir. Hz. Eyyüb doğruluğu ve sabrı ile tanınmıştır. Bundan dolayı da "Sıddiyk" diye adlandırılmıştır. Hz. Eyyüb'ün kimi İslam âlimcilerine göre yedi oğlu, yedi kızı, kimi âlimcilere göre on iki oğlu on iki kızı, kimilerine göre de yirmi altı erkek çocuğu vardır. (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Öztürk, 2007:14-20) Şanlıurfa'da Hz. Eyyüb ile ilgili birçok yazılı kaynak bulunmaktadır. İbrahim Öztürk'ün *Sabır Kahramanı Eyyüb Peygamber*, M.Reşit Özbek'in *H. İbrahim, H. Eyyüb ve Şanlıurfa*, Mehmet Oymak'ın *Urfa ve H. Eyyub* gibi birçok kitapta Eyyüb Peygamber'in hayatıyla ilgili bilgi bulunmaktadır.)

Ayrıca caminin hemen yanında mezarlarının üzerindeki yazılara göre Sultan Memduh Hazretlerinin evlatlarından Şeyh Berces Efendi'nin, Tillolu Sultan Memduh'un torunlarından Şeyh Feyzullah'ın oğlu Şeyh Muzbah Aydın'in de mezarları bulunmaktadır.

4.4.1.1.6. Hacı Kirif (Kerim) ocağı (Köfteci Dede)

Şanlıurfa'da yaşamış olan Hacı Kirif Kerim halk arasında Köfteci Dede, Köfteci Baba isimleriyle tanınmaktadır. Türbesi Şanlıurfa Merkez ilçedeki, Harran Kapı Mezarlığında bulunmaktadır. Türbenin üzeri, kubbe ile kapatılmıştır. Türbenin içerisini aydınlatmak için altı pencere kullanılmıştır. Girişi, güney taraftaki demir bir kapı ile sağlanır. Kapının üzerindeki bilgiye göre mezar, Seyyid Maksud'un oğlu Hacı Ali'nindir. 1954 yılının kasım ayında inşa edilmiştir. Türbede Hacı Kerim'in mezarından başka beş mezar daha bulunmaktadır. Bu mezarların, Hacı Kerim'in iki oğluna, bir kızına, Seyyid Ali'ye ve Şeyh Hüseyin isimli birine ait olduğuna inanılmaktadır. Tüm mezarların üzeri geniş örtülüdür. Hacı Kerim'e ait olduğu söylenen mezar diğerlerine göre daha küçüktür. Kadiri Tarikatı'nın önde gelen isimlerinden biri olduğu söylenen Hacı Kerim'in Urfa'ya ne zaman geldiğine dair net bir bilgi yoktur. Bir rivayete göre Hacı Kirif'in ağası Hac'dadır. Hacı Kirif'in hanımı bir gün içli köfte yapar ve "Ağamız içli köfteyi çok severdi, keşke o da yeseydi." der. Bunun üzerine Hacı Kirif "Getir bir tabak, koy köfteleri de ağamıza götüreyim." der. Hanımı başta bu işe bir anlam veremez ama yine de köfteleri bir tabağa koyup getirir. Hacı Kirif köftelerin içinde olduğu tabağı alıp evden çıkar ve ertesi gün "Köfteleri ağamıza götürdüm, verdim." diyerek eve geri döner. Başta hanımı buna inanmaz ancak ağa Hac'dan döndüğünde köfte tabağı ağanın çantasından çıkınca duruma inanır. Yani Hacı Kirif bir günde Hac'a ağasının yanına gidip gelmiştir. O günden sonra Hacı Kirif "Köfteci Dede" olarak anılır. **K.1.**

Köfteci Dede'nin yani Hacı Kirif'in çok merhametli biri olduğu söyleniyor. Hacı Kirif'in bir atı varmış. Hacı Kirif bu atın yatacağı yeri büyük bir özenle hazırlar sonra kendi yatıp hayvanın rahat edip edemeyeceğine bakar, ona göre atını bu yere yatırır. Bir hayvana bile bu kadar sevgi gösteren biriymiş. **K.5.**

Hacı Kerim'in türbesindeki mezarlardan birinin Seyyid Ali'ye ait olduğu söylenir. Seyyid Ali "Kral Kızı" diye efsaneleşmiştir. Bu kişinin Seyyid Maksud'un oğlu olduğuna inanılır. Seyyid Ali'nin Kral Kızı olarak anlatılan efsanesi şöyledir: Eski zamanların birinde Urfa'da din eğitimleri verilmektedir. Bu din eğitimini alan

öğrencilerden biri eğitimini tamamladığı sırada savaş çıkar. O da her genç gibi ülkesini savunmak için savaşa katılır. Savaşa katılanların bir kısmı savaşta düşman tarafına esir düşer. Bu esir düşenlerin arasında bu öğrenci de vardır. Düşman askerleri bu esirleri köle olarak çalıştırmak amacıyla kendi ülkelerine götürürler. Ancak bu askerlerin amacı esirleri köle olarak çalıştırmak değil öldürmektir ve amaçlarını gerçekleştirmeye başlarlar. Esirleri teker teker öldürürler. Tam bu öğrenciyi öldürecekken saraydan bir haber gelir ve kralın kızının işlerini görmesi için bir esire ihtiyaç olduğu söylenir. Öldürülmeyen tek kişi bu öğrencidir. Kralın kızına çalışması için öğrenciyi saraya getirirler. Öğrenci artık kralın hizmetçisi olmuştur. Kralın tek çocuğu vardır. O da bu öğrencinin hizmetçilik ettiği kızıdır. Kral tek kızını erkek gibi yetiştirmiştir. Kızı at biner, ava gider. Hizmetçi olarak alınan öğrenci ise kızın tüm ev işini yapar ve kendi odasına çekilir. Günler böyle geçip gider. Öğrenci vatanını çok özler. Özlemi yüzünden çok ağlar. Tek tesellisi okuduğu Kuran-ı Kerim olur. Yine böyle ağlayarak okuduğu bir günde ansızın odasına kralın kızı girer. Kız öğrenciye okuduğu şeyin ne olduğunu ve neden bu kadar ağladığını sorar. Öğrenci de kendisinin Müslüman olduğunu, okuduğunun da Müslümanlığın kutsal kitabı olan Kuran-ı Kerim olduğunu söyler. Kızın sorularının üzerine İslamiyet ile ilgili bilgi verir öğrenci. Kız anlatılanlardan çok etkilenir ve en sonunda Müslüman olmaya karar verir. Müslüman olan kız, her geçen gün İslamiyet ile ilgili bilgi almak için hizmetçisinin yanına gelir ve öğrendikleri ile İslamiyet'in gereklerini yerine getirmeye çalışır. Böylece birkaç yıl daha geçer. Kız bir gün her zamanki geldiği zamandan daha erken bir zamanda eve gelir. Hemen hizmetçisinin yanına gelir ve ömrünün çok az kaldığını söyler. Ölmeden önce babasına eğer ölürse esirini serbest bırakmasını söyler. Daha sonra hizmetçisinin yanına gelir ve öldüğü zaman Müslümanlığın gerektirdiği gibi defnedilmek istediğini söyler. Kendisini kendi dinlerinin gereği gibi gömeceklerini söyler. Onlar gömdükten sonra hizmetçiden gelip gizlice mezarını açmasını ve Müslümanlığın gerektirdiği gibi namazının kılıp gömülmesini ister. Çok zaman geçmeden kız ölür ve dediği gibi ülkesinin dini inançlarının gerektirdiği şekilde gömülür. Hizmetçileri de kızın istediği gibi serbest bırakılır ve hemen kızın mezarının yanına gider. İslamiyet dininin kurallarına göre gömmek için kızın mezarını açar. Ancak mezarı açtığında şaşkınlık içerisinde kalır. Çünkü kızın mezarında kız değil; bu öğrenciye İslamiyet'i öğreten hocasının cesedi vardır. Öğrenci çok şaşırır. Hemen memleketine döner. Hocasını bulup durumu öğrenmek ister. Ancak hocasının kızla aynı tarihte öldüğünü öğrenir. Hocasının

mezarına giden öğrenci merak içinde hocasının mezarını açar ve şaşkınlık içerisinde kalır. Çünkü mezarda hocası değil hizmet ettiği kralın kızı vardır. Bu durumu anlamayan öğrenci çevresine hocasıyla ilgili sorular sorar. Herkes hocasının iyi ve dini bütün biri olduğunu söyler. Aldığı cevaplarla yetinmeyen öğrenci hocasının karısının yanına gider. Karısına hocasının nasıl biri olduğunu sorar. Karısı da herkes gibi hocası ile ilgili aynı şeyleri söyler: iyiydi, dinine düşkündü.... Öğrenci hocasının karısının vermiş olduğu cevapları yeterli bulmaz. Sorularının sonucunda hocanın karısı gerçekleri söyler: “Hocan çok iyi biriydi. Gerçekten dininin gerektirdiklerini eksiksiz yapardı. Ancak sadece cinsel ilişkiye girdikten sonra yıkanmaz, abdest almazdı. Hıristiyanlığın bu kuralı ne güzel der, onlar gibi o da abdestini almazdı. Öğrenci orada gerçekleri anlar. Müslümanlığı sevmiş ve İslamiyet’e geçmiş bir Hıristiyan kızı kabul ettiği yeni dinine yani Müslümanların arasına gömülmüştür. Hıristiyanlığı beğenen hoca ise onların mezarlığına gömülmüştür. Adı geçen efsanede yer alan ve bir Hıristiyan kızın Müslüman olmasını sağlayan bu öğrenci rivayetlere göre Seyyid Maksud’un oğlu Seyyid Ali’dir ve onun mezarı da Hacı Kerim’in türbesi içerisinde yer almaktadır. (Borazan, 2005:35-37)

4.4.1.1.7. Halil-ür Rahman Gölü ve Hz. İbrahim’in doğduğu mağara

Halil-ür Rahman gölü ile Ayn Zeliha gölünün doğusunda bulunan ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edildiği söylenen ve Mevlid-i Halil Camisinin avlusu içerisinde yer alan mağarada İbrahim Peygamber’in² doğduğuna inanılır. Bu bilgi mağaranın girişindeki kitâbe ile belirtilmektedir.

İbrahim Peygamber o dönem halkının taptığı putlara zarar verir. Putlara yaptığı saygısızlıktan zamanın zalim yöneticisi Nemrut’un da haberi vardır. Putlara inanmayıp putları yakıp yıkmaya başladığı için Hz. İbrahim’i yakmaya karar verir. O zaman Urfa’da ne kadar odun, yakılacak şey varsa hepsinin toplatılmasını ister. Şu an Balıklıgöl’ün bulunduğu yerde odundan bir dağ yapar. Yakılan ateş o kadar büyük

² Babil Kralı Nemrut, rüyasında, başının üzerinde parlak bir yıldızın doğduğunu, bu parlak yıldızın ay ile güneşin parlaklığını bir mum gibi söndürdüğünü ve bu yıldızın yeryüzüne ışık saçtığını görür. Rüyanın yorumlanması için gelecekte haber veren kâhinlere ve münecimlere haber salar. Münecimler, bu rüya için o yıl doğacak bir çocuğun olacağı, bu çocuğun Nemrut’un tüm hâkimiyetini yerle bir edeceği ve halkı da peşinden sürükleyeceğine dair bir yorumda bulunurlar. Bu çocuk da İbrahim Peygamber’dir.(Şanlıurfa’da Hz. İbrahim ile ilgili birçok yazılı kaynak bulunmaktadır: Sabri Yazar’ın *Halilurrahman İbrahim Aleyhisselam*, İbrahim Öztürk’ün *Sabır Kahramanı Eyyüb Peygamber*(adlı kitapta İbrahim Peygamber ile ilgili ayrı bir bölüm), M.Reşit Özbek’in *Hz. İbrahim, Hz. Eyyüb ve Şanlıurfa* gibi birçok kitapta Eyyüb Peygamber’in hayatıyla ilgili bilgi bulunmaktadır.)

olur ki kimse ateşe yaklaşamaz. Hz. İbrahim'i Urfa Kalesi'nden atmaya karar verirler. Hz. İbrahim mancınıklardan atılır. O anda ateş su, odunlar da balık olur. Hz. İbrahim'i yakmayan ve su olan bu ateş de "Halilurrahman Gölü" olur. Yine onu yakmayan odunlar da balık olur. **K.7.**

Halilurrahman Gölü'ndeki balıklar kutsal sayılır. Tutulması ve yenmesi yasaktır. Yendiği takdirde yiyen veya yakalayan kişinin başına bir musibet geleceğine inanılır. Nemrut Hz. İbrahim'i ateşe attığında Hz. İbrahim salim bir şekilde gül bahçesinin içine düşer. O düştüğü yer Hz. İbrahim Makamı'dır. Çeşmenin tam karşısında Hz. İbrahim'in doğduğu mağara bulunmaktadır. (Oymak, 2007:20-27) Mağaraya giriş, Mevlid-i Halil Cami avlusunun güney tarafında bulunan iki kapı ile sağlanır. Bu iki kapının doğuda olanından kadın ziyaretçiler; batıda olanından da erkek ziyaretçiler mağaraya girmektedir. Sonradan inşa edilmiş olan hol bölümünün güney tarafında bulunan bir kapı aralığı ile mağaraya geçilmektedir. Bugün ziyaretçilerin mekânın daha ilerisine gitmelerini engellemek amacıyla mağaranın kuzey tarafı demir parmaklıklarla ikiye ayrılmıştır. Burada ziyaretçilerin namaz kılıp dua ettikleri halı döşeli olan bölüm vardır. Güney tarafında da ziyaretçilerin girmedikleri içi su dolu olan bölüm bulunmaktadır. Hz. İbrahim Makamı her gün yurtiçi ve yurtdışından binlerce ziyaretçiye ev sahipliği yapan kutsal bir yerdir. **K.6.**

Hz. İbrahim ile ilgili rivayetlerden biri ise şöyledir:

Nuna Hatun İbrahim'i doğurduktan sonra mağarada bırakır. Nemrut'un adamları fark edip bir şey yapmasın diye onu şehre getirmez. Ara sıra gidip emzirir. Diğer zamanlarda ise bir ceylan gelip İbrahim'i doyurur. Bir gün Nemrut'un adamları gezerken mağaradaki bu çocuğu görürler. Çocuğun kimin olduğunu bilmedikleri için hemen Nemrut'un huzuruna getirirler. İbrahim olması gereken yaşından daha büyük görüldüğü için Nemrut rüyasında gördüğü kişi olabileceğini düşünmez. Aksine İbrahim'i çok sever ve büyütme ister. Nemrut'un yanında büyüyen İbrahim zamanla inançları sorgulamaya başlar. Ona göre putlar inanılması gereken şeyler değildir. Bu yüzden onları öncelikle de en büyük olanını yıkar ve putların kendi kendilerini koruyamadıklarını kanıtlar. Nemrut da bunun üzerine İbrahim'i cezalandırmaya karar verir ve onu ateşe attırmak ister. Ancak ateş su, odunlar balık, düştüğü yer ise gül bahçesi olur. (Yazar, 2004:3-50)

4.4.1.1.8. Nebi (Nebe) Efendi

Nebi Efendi türbesi Şanlıurfa'da Bediüzzaman Aile Mezarlığı'nda yer almaktadır. Türbede Nebi Efendi ile birlikte Kerküklü Şeyh Abdurrahman Efendi ve Kürd H. Ali Efendi'nin de kabirleri bulunmaktadır. Nebi Efendi hakkında çok fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Yakın zamanlarda yaşamış Nakş-i Bendi tarikatının³ şeyhlerinden olduğu söylenir. Doğum ve ölüm tarihlerini bilinmemektedir. Şanlıurfa'da vefat etmiştir. Şanlıurfa'ya çok uzak yerlerden gelmiştir. Çok yer dolaşmış, çok çile çekmiş dağlarda gezmiştir. Allah dostu keramet sahibi büyük bir zattır. Bir gün Nebi Efendi'nin yanına koyunlarıyla birlikte yaşlı bir kadın gelir. Nebi Efendi'den koyunlarını sulamasını ister. Nebi Efendi kabul eder. Kovayı suya daldırıp çıkarır, su altına dönüşür. Bunun üzerine Nebi Efendi ellerini açıp şöyle der: "Ya Rabbi madem sen benim sırrımı kullarına gösterdin, al canımı." Bunu deyince hemen oracıkta vefat eder. **K.7.**

4.4.1.1.9. Öküz taşı

Bu taş Şanlıurfa'ya on beş kilometre uzaklıktaki Kızlar köyünde bulunmaktadır. Taşın bulunduğu yer bir tarladır. Bu tarlada bir velinin mezarı bulunmaktadır. Tarla sahibi her ne kadar köy halkı tarlayı sürme demiş olsa da sürmek istemiştir. Tam bu sırada öküzü sert bir şeye takılmıştır. Adam yine ısrarla sürmek istemiştir. O anda adamın öküzü taşa dönüşmüş. Adam gördüklerine inanamamış. Öküzün taş olduğu yeri kazıp bakmış. Orada bir mezar ile karşılaşmış. Adam mezarı kazmaya çalıştığı için cezalandırıldığını anlayınca hemen orada tövbe etmiş. Bugün ziyaret yeri olarak bilinen yerdeki taş, uzaktan oturan öküzü andırmaktadır. **K.3.**

4.4.1.1.10. Seyyid Nuri Baba

Seyyid Nuri Baba Türbesi Bediüzzaman Aile Mezarlığı'nda yer almaktadır. Türbenin üzeri, bir kubbe ile kapatılmıştır. Türbede demir parmaklıklar vardır ve türbeye giriş doğu tarafındaki demir parmaklıkları olan kapı ile sağlanır. Türbede Nuri Baba, Nuri Baba'nın halifesi Seyyid Yusuf İzzeddin, Nuri Baba'nın kızı,

³ Nakşibendî Tarikatı 14. yüzyılın ortalarında Buhara civarında Mehmet Bahaüddin Nakşibent tarafından kurulmuştur. Türkler arasında yaygın olan bu tarikatın müritleri ahlaklı olmak, dürüstlük ve iyi kalplilik üzerine hareket ederler. Yesevilik'ten etkilenen bu tarikat Bektaşiliğe tepki olarak çıkmıştır. (Artun, 2006b:61)

torunları Zeki ve Nuri Yazganlar, Nuri Baba'nın salıklarından Mutapzade Halil ve iki tane isimsiz kabir daha bulunmaktadır. Nuri Baba'ya ait olduğu söylenen mezarın baş ve ayakucunda iki uzun mezar taşı vardır. Türbenin üzerinde Yunus Emre'nin "Biz bu dünyadan gider olduk, kalanlara selam olsun" ile başlayan manzumesi yer almaktadır. Bu türbeye ad veren Nuri Baba ile ilgili şunlar anlatılır: Şeyh İzzettin Hamuri'nin babası Şeyh Ahmet, Refai tarikatının lideridir. Başka bir zat keramet göstereceği zaman onun ismiyle çağırır. Kerametleri hasta ve sakat insanları iyileştirme üzerinedir. Rivayete göre bir gün bir kamyoncu kendisini ziyarete gelen sakat bir kıza tecavüze yeltenir. Kız da Şeyh İzzettin'i yardıma çağırır. O sırada beyaz atı üzerinde bir zat gelir ve elindeki kılıçla kamyoncuyla tam ortadan ikiye ayırır. Kızın da ayağı iyileşir. Nuri Baba bu tarikatın on dördüncü koludur. Nuri Baba'nın kerametleri günümüzde de devam etmektedir. Anlatılanlara göre Nuri Baba Türbesi'nin yan tarafında bulunan mescitte her Ramazan sahur vakti Nuri Baba'nın müritleri bir araya gelir ve zikir yaparlar. Geçen Ramazan ayında sahur vakti zikir yapmaya gelenlerden biri türbeye dönüp Nuri Baba'ya hitaben, "Bize keramet göster." der. O sırada türbe taşları havalanıp birbirine çarpar. **K.2.**

4.4.1.1.11. Şeyh Muhammed Buhari

Ziyaret yeri Şanlıurfa'nın Kızlar köyünde bulunmaktadır. Ziyaret yeri ile ilgili şunlar anlatılmaktadır. Geçmiş zamanlarda Kızlar köyünde Abdurrahman Hoca adında biri imamlık etmektedir. Hoca bir gece rüyasında Şeyh Muhammed Buhari adlı kişiyi görür. Bu kişi hocaya rüyasında köydeki tarlalardan birinde kendisinin mezarının olduğunu ve tarlanın sürülmemesini söyler. Hoca uyanır. Hemen rüyasında gördüğü tarlanın sahibine gider. Ancak sahibi rüyaya inanmaz ve hatta rüyayla alay eder. Hocanın dediğinin aksine o tarlayı sürer. Tarlayı sürdüğü akşam tarlanın sahibi aniden hastalanır. Aslında neden hastalandığını bilen adamı hemen Abdurrahman Hoca'nın yanına götürürler. Adam hocanın yanına geldiğinde ondan af diler ve Allah'a tövbe eder. Adamın tarlasına Şeyh Muhammed Buhari'nin bugünkü türbe mezarını yaptırırlar. **K.5.**

4.4.1.1.12. Şeyh Muhammed

Şanlıurfa Merkez ilçede Arap Meydanı'nda yolun tam ortasında bulunan bu ziyaret ile ilgili şu bilgiler anlatılır: Şeyh Muhammed Urfa'ya Kurtuluş Savaşı yıllarında mücadele etmek için Horasan'dan gelmiştir. Mezarının nasıl ve ne şekilde

bugünkü yerinde olmasına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak burada bulunan mezarın yeri bir türlü değiştirilememektedir. Örneğin yol yapmak için bu mezarı yıkıp başka bir yere taşımak isterler. Ancak her defasında kırıcı aletler mezara işlemez ve yıkım aletleri zorlama ile kırılır. Şeyh Muhammed bunu yapmaya çalışan kişilerin rüyalarına girer ve ve mezarının yıkılmaması gerektiğini söyler. Ne yaparlarsa yapsınlar mezarın yerini değiştiremezler. O günden sonra burada yatan kişinin önemli bir zat olduğuna inanırlar. **K.6.**

4.4.1.1.13. Zebe Türbesi

Şanlıurfa Merkez ilçedeki Su Meydanı'nda bulunan bir ziyaret yeridir. Ziyaret sokak ortasında bulunmaktadır. Türbenin yeri değiştirilmek istenmiştir ancak mezarı kazılamamıştır. Ayrıca bunu yapmak isteyenlerin rüyalarına girmiştir ve rahatsız edilmek istemediğini söylemiştir. **K.9.**

4.4.1.2. Birecik

4.4.1.2.1. Hâkim Baba

Mezarı Birecik Kalesi'nde bulunan Hâkim Baba çevrede sabrı ile bilinmektedir. Bunun dışında Hâkim Baba ile ilgili ne zaman dara düşülse onun gelmesi, bir topluluğa yemek yapıyorsa eğer onun gelip yemeği karıştırmasıyla o yemeğin fazlaca olması ve herkese yetmesi vb. kerametler anlatılır. **K.11.**

4.4.1.2.2. Hasan Keşif Baba

Tekke camisinin kuzeydoğusunda, Çelebi Çıkmazı, Cennet Baba Sokaktaki otuz yedi numaralı evin bahçesinde bulunan ziyaret yeri "Hasan Keşif Baba" adıyla anılmaktadır. Evin batısındaki evin bir odasında, vitrin içinde bir şifa tası, bir geyik boynuzu, büyük ve küçük birer teber, bir mühür, iki alem, kap içerisinde fırınlanmış Kerbela toprağı ve bir ahşap kaşık vardır. (Durukan vd., 1999:170)

Mezar taşındaki bilgiye göre Hasan Keşif Baba 1812 yılında doğup 1875 yılında ölmüştür. Mezarının yanındaki odada bulunan bazı eşyaları Hasan Keşif Baba özel amaçlar için kullanır. Örneğin bulunan geyik boynuzunu borazan olarak insanları çağırmak için; baltayı da ormanda geçirmiş olduğu yedi yıllık sürede kendini korumak için kullanmıştır. Hasan Keşif Baba'nın belli kerametlerinin olduğuna inanılır. Bunlardan bazıları şöyledir: Hasan Keşif Baba öldükten sonra bir gün kızının rüyasına girer ve kızından abdest almak için su ister. Kız sabah uyanınca

babasının mezarının başına bir kap su ve bir de havlu koyar. Daha sonra geldiğinde havluyu ıslak, suyu bitmiş olarak gören kız bu duruma şaşırır. Bunu birkaç kez daha tekrarlar. Hepsinde aynı şey olur. Babasının öldükten sonra bile dünyadaki eylemleri yerine getirebildiğini gören kız babasının büyük bir zat olduğuna inanır. **K.11.**

Hasan Keşif Baba'nın dediklerinin olduğuna ve türlü ilimlerin ona bildirildiğine inanılır. Bu özelliği de askerlik ve sonrası dolayısıyla kazanmıştır. Bununla ilgili rivayet de şöyledir. Hasan Keşif Baba askere gittiğinde amansız bir hastalığa yakalanır. Komutanları askerlerinin bu durumunu tartışırlar. Komutanın birisi hastalık diğer askerlere bulaşmasın diye Hasan Keşif Baba'yı öldürmeyi önerir. Ancak diğer komutan bunu kabul etmez. En sonunda götürüp ormana bırakmaya karar verirler. Hasan Keşif Baba'nın ormanda yedi yıl süre geçirdiği ve her yıl da Hac'a gittiği söylenir. Bu yedi yıllık süreçte hastalığından da tamamen kurtulan Hasan Keşif Baba kendini bütünüyle ibadete vermiş ve bu sayede de türlü ilimler ona bildirilmiştir. Hem ahret gözü hem de dünya gözü açık bir zat haline gelen Hasan Baba olanı biteni görür hale gelmiştir. (Borazan, 2005:47)

4.4.1.2.3. Melik Dahar (Tahir)

Birecik'te Kurtuluş Mahallesi'nde yer almaktadır. Kimilerine göre bu türbede Selahaddin- i Eyyübi'nin⁴ oğlu yatmaktadır. (Durukan vd., 1999:161)

Mezarın üzerinde Melik Tahir'in Yeşili olarak bilinen yeşil bir örtü bulunmaktadır. Melik Tahir'in felçli olan hastalara yardım eden bir doktor olduğu söylenir. Savaşta kız kardeşi ile birlikte şehit düşen ve bugünkü yerine defnedilen Melik Tahir'in hala bu özelliğini sürdürdüğü ve türbesine gelip dua eden kişilere şifa veren bir gücünün olduğuna inanılır. Anlatılanlara göre her Cuma gecesi Melik Tahir ve 41 atlısı mezarının bulunduğu türbeye gelir, burada abdest alıp namaz kıldıktan sonra türbesine gelen felçli çocuklar için ilaç yapar ve yaptıkları ilacı bırakarak

⁴ Tanınmış bir ailede dünyaya gelen Eyyubi çocukluğunun büyük bir bölümünü Şam'da geçirmiştir. Askeri ve dini eğitim alan Eyyubi genellikle dini derslere merak sarmıştır. Sanat ve ilimle uğraşmış; öklid geometrisi, matematik, astromoni ve aritmetik alanında uzman dereceye ulaşmıştır. Mısır, Suriye, Yemen ve Filistin sultanı olan Selahaddin Eyyubi kendi adını taşıyan Eyyubi hanedanlığının ilk hükümdarıdır. Kudüs'ü Haçlılardan almış, kentte 88 yıl süren Frank işgaline son vermiş ve Hristiyanların misilleme olarak düzenledikleri III. Haçlı Seferi'ni etkisiz hale getirmiştir. (www.kimkimdir.gen.tr, Selahaddin Eyyubi)

kaybolurlar. Bu ilacı havanda döverler. Yöre halkına göre her Cuma gecesi türbeden ilacı yapmak için kullandıkları havanların sesleri gelir. (Borazan, 2005:49)

4.4.1.2.4. Nur Ali

Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde sahil yolunun tepesinde bulunan bir ziyaretgâhtır. Mezar türbe haline getirilmemiştir. Oldukça büyük olan mezarın üstü de büyük taşlarla kaplanmıştır. Ziyaret tam tepe yerededir. Birecik'in Ayran Kasabası'nda yer alan ve Şıh Salih olarak adlandırılan bu ziyaret yeri Nur Ali Türbesinden bakıldığında görülebilmektedir. Halk arasında bu iki ziyaret yeri ile ilgili şunlar anlatılır: Yılın belli günlerinde gökyüzünde bir ziyaretten diğer ziyaret yerine ateş toplarının saçıldığı görülür. Bu iki zatın asker kökenli olduğu söylenir. Anlatılanlara göre bu iki büyük zat, birbirlerine ateş topu gibi görünen savaş gülleleri atarlar. Bu kişinin sıkıntıda olanlara görüldüğüne ve yardımının dokunduğuna inanılır. **K.12.**

4.4.1.2.5. Seyyid Ali Baba

Seyyid Ali Baba Türbesi Birecik ilçesinin Karşıyaka Mezarlığında bulunmaktadır. Seyyid Ali adlı kişiye ait olduğu düşünülen bu mezar daha sonradan türbe haline gelmiştir. O yöreden olmayan biri, bir gece rüyasında yaşlı birini görür. Adam rüya da mezarının yerini tarif eder. Adam ilk başta dikkate almaz bu rüyayı. Ama aynı adamı birkaç kez daha rüyasında görür. Adam her defasında aynı yeri tarif eder. Tarife göre bu mezar Birecik'te bulunmaktadır. Adam en sonunda gidip bu mezarı bulur. O yöredeki halka adamla ilgili birkaç soru yöneltir. Çevre halkına göre kimseden yardımını esirgemeyen iyi biridir. Adam bu kişinin büyük bir zat olduğu kanısına varır ve bu kişi yani Seyyid Ali Baba için bir türbe mezarlığı yaptırır. **K.13.**

4.4.1.2.6. Şeyh Bekir

Birecik ilçesinin Dorucak köyünde bulunan bu ziyaret yeri Birecik Barajı nedeniyle su altında kalmıştır. Köy halkı türbeyi baraj olmadan önce başka bir yere taşımak istemiş; ancak Şeyh Bekir'in mezarını hiçbir şekilde kazamamışlar. Mezarı başka yere taşıyacak olurlarsa başlarına kötü bir şey geleceğine inanıp mezara dokunmama kararı almış köy halkı. **K.10.**

4.4.1.2.7. Şeyh Cemaleddin

Birecik ilçesindeki Karşıyaka mezarlığında bulunan türbenin üzeri kubbe ile kapatılmıştır. Türbe mezarının üst kısmına da yeşil örtü ve seccade örtülmüştür. Cemalleddin adındaki zatın hayatı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Cuma geceleri mezarının üzerinin büyük ve parlak bir ışıkla aydınlandığını görenler vardır. Bununla ilgili anlatılan bir menkıbe ise şöyledir: “Ali Açar adlı kişi mezarlık görevlisidir. Evi mezarlığın hemen karşısında bulunmaktadır. Bu kişi bir gece rüyasında yaşlı bir adam görür. Adam ‘Benim mezarımı temiz tutun.’ der. Rüyasında bu mezar büyük bir ışıkla parlamaktadır. Adamın rüyasında gördüğü mezar Cemalleddin adlı zatın mezarıdır. Bir anda telaşla uyanan adan hemen evinin karşısındaki mezarlığa bakar. O an çok şaşırır. Çünkü tıpkı rüyasındaki gibi türbe mezarı büyük bir ışıkla parlamaktadır. Önceleri dileği kabul olan kişiler buraya gelip adak için tavuk ya da horoz keserken adam bu rüyasından sonra bu duruma engel olmaya çalışır ve türbe mezarının daha temiz kalması için elinden geleni yapar. **K.12.**

4.4.1.2.8. Şih Abdülkadir

Ziyaret yeri Birecik ilçesinin Ayran kasabasının güneyinde bulunmaktadır. Bu kişinin sağlığında çok sinirli bir kişiliğe sahip olduğu ve bahçesinden koparılan herhangi meyve ya da sebzeye çok kızdığı söylenmektedir. Yöre halkı Abdülkadir Hocanın bu özelliğinin öldükten sonra da devam ettiğine inanmakta. Mezarının bulunduğu ziyaret yerinden ve ayrıca Şih Abdülkadir Bahçesi denilen yerden herhangi bir şey alanların başlarına çok kötü şeylerin geleceğine inanılıyor.

4.4.1.2.9. Şih Abdullah

Birecik’in güneyindeki Zeytinlik mevkesine giden yol üzerinde yer alır. (Durukan vd., 1999:166) Dilek dilemek için mezar taşlarının üzerine mum yakarlar. Türbenin yeri ile ilgili anlatılanlar şu şekildedir: Adamın bir tanesi eşeğinin üzerine buğday çuvalı yüklemiş. Eşek çuvalı kaldıramayıp, oraya çökmüş, adam her ne yaptıysa da eşek yerinden kıpırdamamış. Tam o sırada Abdullah Hoca gelmiş, kendini tanıtmış. Ya bismillah diyerek, çuvalı tek eliyle kaldırıp, eşeğin sırtına yüklemiş ve eşek yerinden kalkıp yoluna devam etmiş, türbeyi de Abdullah Hoca’nın görüldüğü bu yere yapmışlar. **K.10.**

Şih Abdullah ile ilgili anlatılan diğer bir menkıbe de şöyledir: Şih Abdullah’ın Şih Müftah adında bir efendisi vardır. Efendisi hacca gitmiştir. O

dönemde hacca gitmek ulaşım açısından çok zordur. Yaklaşık altı aylık bir sürede gidilip gelinmektedir. Şih Müftah'ın efendisinin hacda olduğu günlerin birinde efendisinin eşi dolma yapmıştır. Yemeği yapan eşin “Kocam bunu çok severdi.” sözü üzerine Şih Abdullah “Efendim, verin ben bir tabak götüreyim.” der. Kadın inanmaz ama yine de verir. Şih Müftah bir saat içerisinde kadının yanına gelir ve götürdüğünü söyler. Ancak kadın inanmaz. Belli bir zaman sonra eşi hacdan gelir. Karısına boş tabağı vererek, yaptığı dolmanın çok güzel olduğunu söyler. Bu şekilde Şih Abdullah'ın da ermiş biri olduğu bilinir. **K.13.**

4.4.1.2.10. Şih Hasan

Bu türbe Birecik'in Kurtuluş Mahallesi'nde, Şih Hasan Bahçeleri olarak bilinen mezarlık alanı içerisinde yer almaktadır. Şih Hasan ve onun ziyaret yeri ilgili şunlar anlatılır: Ziyaret yerinin bulunduğu yer önceden uzun ve dar bir mağara şeklindekiydi. Şih Hasan'ın düşmanları varmış. Bir gün bu düşmanlar Şih Hasan'ı takip etmişler. O da kurtulmak için bu mağaraya girmiş. Düşmanları da onun arkasından girmişler. Onların sesini duyan Hasan mağaranın derinliklerine doğru gitmiş. Düşmanları mağaranın sonuna kadar gitmişler. Ama Hasan'ı bulamamışlar. Daha sonra çıkıp çevredekilere olanları anlatmışlar. Onlar da girip mağaraya bakmış ama bulamamışlar. Mağaradan bir anda kaybolan Hasan'ın ermiş birisi olduğuna kanaat getiren halk kaybolduğu bu yeri ziyaret yeri haline getirmiş. **K.10.**

4.4.1.2.11. Şih Muhammed Elnarike

Bu türbe Birecik'te Saha Mahallesi, Atatürk İlkokulu Sokağı'nda, 60 no'lu evin avlusunun doğu tarafındaki kaya yamacına oyulmuş iki bölümlü mağara içinde yer alır. Burada yatan zatın 1900-53 yılları arasında yaşadığı ve bu mağaraya gömülmek istediği söylenir. Mağaranın türbe bölümünde şeyhe ait bir teber, iki geyik boynuzu, bir bakır keşkül ile duvarda asılı bir hırka bulunmaktadır. (Durukan vd., 1999:164)

Şih Muhammed Elnarike öldüğünde şu an türbesinin bulunduğu mezara gömülmek istemiştir. Ancak öldüğünde gömülmek üzere Birecik'in karşı tarafında bulunan ve gemi ile geçilen Karşıyaka Mezarlığı'na götürülmeye çalışılmıştır. Ancak götürmeye çalışırken bir fırtına kopmuştur. Cenaze akıntıya kapılmış ve suyun sürüklemesiyle evinin olduğu bölgeye gelip durmuştur. Halk cenazeyi yine mezarlığa götürmeye çalışmış yine aynı olmuştur. Üç defa denemelerine rağmen hep aynı şey

olmuştur. Bunun üzerine vasiyetine de uymak için istediği mağaraya gömülmüştür. Bu kişinin darda kalanlara yardım ettiğini, kalabalık ortamlarda hazırlanan yemek yetmiyorsa, bu yemeği karıştırarak yemeğin artmasını, bereketlenmesini sağladığı görülmüştür. **K.10.**

4.4.1.2.12. Şeyh Salih

Birecik ilçesinin Ayran kasabasının güneyindeki tepede bulunmaktadır. Şeyh Salih ile ilgili şunlar anlatılır: Şeyh Salih dine çok düşkün biridir. Tüm zamanını Allah'a ibadet ile geçirir. Ölmeden önce bir kez olsun Hac ibadetini de yapmak için Allah'a dua eder. Sonunda duası kabul olur ve Hac'a gider. Hac'da da tüm zamanını ibadetle geçirir. Hac'dan yanında bir grup insanla döner. Yolculukta kendine eşlik eden bu insanların hal ve hareketlerini hiç beğenmez. Onların yanından kurtulmak için Allah'a dua eder. Bir anda kendini bir tepede bulur. Yanlarından aniden kaybolan Şeyh Salih'i merak eden yolculuk arkadaşları onu en sonunda gelmiş olduğu tepede bulurlar. Allah'ın kendilerinin gözlerinin önünde kaybettiği bu kişinin büyük bir zat olduğuna kanaat getiren bu insanlar Şeyh Salih öldükten sonra onu gelmiş olduğu bu yere gömer ve burayı da ziyaret yeri haline getirirler. **K.3.**

4.4.1.2.13. Şih Şibli

Birecik ilçesinin Mezra kasabasında bulunan ziyaret yeridir. Şih Şibli'nin ailesinin ocak sahibi olduğu söylenir ve onların mallarına el vuranların başlarına hastalık vb. kötü şeylerin geleceğine inanılır. Bu ailenin Mezra kasabasının yanında bir bağları bulunmaktadır. Yöre halkına göre bu bağı siyah bir yılan korumaktadır. Bağa izinsiz girip üzüm çalmak isteyenleri bu büyük yılan kovalayarak uzaklaştırmaktadır. **K.4.**

4.4.1.3. Halfeti

4.4.1.3.1. Abdülkadir Hoca

Ziyaret Halfeti'nin Çekem köyündedir. Halk arasında Abdülkadir Hoca büyük bir zat olarak tanınmaktadır. Yaşarken bile göstermiş olduğu kerametler vardır. Bunlardan biri şöyledir: Halfeti ile Çekem Köyü arasında arabayla on beş dakikalık bir uzaklık vardır. Namaz vakti Abdülkadir Hoca hem Çekem Köyünde hem de Halfeti'de aynı anda namaz kıldırmıştır. Çekem köyünden gelen birinin Cuma namazını Abdülkadir Hoca ile kıldığını söylemesi ve Halfeti'dekilerin de hoca

ile namaz kıldıklarını söylemeleri üzerine bu durum anlaşılmıştır. Yani bu önemli kişi aynı anda iki yerde birden bulunabilmektedir. **K.15.**

4.4.1.3.2. Seyyid Dede

Halfeti'nin Gülaçan köyünde bulunmaktadır. Mezarın önemli bir zata ait olduğu, bu mezar yıkılmaya çalışıldığında anlaşılmıştır. Mezarın bulunduğu tarlanın sahibi olan aile mezarı yıkıp ev yapmak istediğinde rüyalarına bu kişi girmiş ve mezarı yıkmamaları gerektiğini söylemiştir. Bunun üzerine aile mezarın bulunduğu yere bir türbe yapmıştır. Türbenin hemen dış tarafında da mezar bulunmaktadır. Bu mezarın da türbede yatan zatın çocuğu olduğuna inanılmaktadır. Anlatılanlara göre zat rüya da “Bana ve aileme dokunmayın.” demiştir. Tarlanın sahibinin eşi olan Perihan adındaki bayan bu zatı rüyasında gördüğünü söylüyor. Ayrıca mezara herhangi birisi geliyorsa bunu daha önceden de hissedebildiğini söyleyen Perihan Hanım “Buraya sadece şifa bulmak için geliyorlar, dilek veya kısmet açmak için gelmiyorlar. Rahatsız olan kişiyi mezarın başına yatırıyoruz. O iyileşecekse ben onu hissederim.” diyor. Bununla ilgili şu olayı anlatıyor: “Gece rüyamda ziyarete genç bir kız getirdiklerini gördüm. Sabah uyandığımda ziyaret yerine hasta olan genç bir kız getirdiler. Kıza doktorlar hastalığının çaresiz ve ölümcül olduğunu söylemişler. Kızı mezarın yanı başına yatırdık. Orada birkaç saat uyudu. Uyandığında ‘Ben rüyamda gördüm bana iyileşeceksin dediler.’ dedi. Aradan zaman geçtikten sonra aile gelip burada kurban kesti. Kız iyileşmiş.” **K.16.**

4.4.1.3.3. Şar Baba (Şar Dede)

Halfeti'nin Çekem köyünde bulunan bir ziyarettir. Burada yatan zatın insanların rüyalarına girerek yardımının dokunduğuna inanılır. Bunun ile ilgili anlatılan bir rivayet şöyledir: Ayşe adındaki kadının çocuğu olmamaktadır. Kadın birçok doktora gider. Eşi artık başkasıyla evlenme kararı almıştır. Kadın buna çok üzülür. Bir gece rüyasında bu ziyaret yerinde kucağında bir bebekle kendisini görür. Rüya da kadın bu yerde dua etmektedir. Rüyayı gördüğü haftanın Cuma gününde hemen bu ziyaret yerine gelip tıpkı rüyasındaki gibi dua eder ve kocasından kısa bir süre için daha başkasıyla evlenmemesini ister. Allah kadının duasını kabul eder. Kadının kısa zaman sonra çocuğu olur. **K.18.**

4.4.1.3.4. Şih Yakup

Bu ziyaret Savaşan köyünün Sereyli mevkesinde bulunmaktadır. Kiney Baba ziyareti ile bu ziyaret karşı karşıyadır. Aradan Fırat nehri geçer. Yörede Cuma geceleri Kiney Baba'nın ve Şih Yakup'un Fırat üzerinden yürüyerek geçip birbirlerini ziyaret ettikleri inancı vardır. **K.17.**

4.4.1.4. Harran

4.4.1.4.1. İmam Bakır

Harran İlçesi'nin İmam Bakır köyündeki caminin doğu tarafında bulunan ziyaret yeridir. Türbeye adını veren İmam Bakır adlı kişinin Peygamberimizin kızı Hz. Fatma'nın torunu olduğu söylenir. İlim ve ibadeti ile herkesin sevgisini kazanan ve asıl adı "Ebu Cafer İmam Muhammed" olan bu kişiye geniş bilgisinden dolayı "Bakır" lakabı verilmiştir. İmam Bakır Miladi 676 yılında Medine'de doğmuş ve 721 yılında vefat etmiştir. Mezarının Medine'de olduğuna inanılır. Hz. Ömer döneminde Urfa'ya yapılan seferlerde günümüzde türbesinin bulunduğu yerde parmağı kopmuş ve parmağının olduğu bu yere de adına türbe yaptırılmıştır. (Borazan, 2005: 65)

İmam Bakır'ın öldükten sonra da yardımının dokunduğuna inanılmaktadır. Bununla ilgili şöyle bir olay anlatılır: O yöredeki zenginler tarlalarını ortaklık usulü ile ekmek isteyenlere verirlermiş. Yine böyle bir ekim ayında zengin adamın biri fakir bir aileye tarlasını ekip biçmesi için vermiş. Hasat zamanı geldiğinde zengin adam malları çalınmasın diye tarlasının etrafını mühürlemiş. Ertesi sabah kalktığında tarlasındaki mührün bozulduğunu görmüş. Tarlasında çalıştırdığı adamın malını çaldığını düşünüp, onu hırsızlıkla suçlamış. Oysa adamın hiçbir şeyden haberi yokmuş. Kendine atılan bu iftiradan kurtulmak isteyen adam hemen İmam Bakır Türbesi'ne gidip, dua etmiş. Fakir adamı işinden kovup tarlasına yaklaştırmayan zengin adam tarlasını yeniden mühürlemiş. Diğer sabah uyandığında tarladaki mührün yine bozulduğunu görmüş. Hızlıca tarlayı gezen adam burada ölü bir tavşan bulmuş ve tarlasında çalıştırdığı kişinin suçsuz olduğunu anlamış. Adam duası sayesinde büyük bir iftiradan kurtulmuş. (Borazan, 2005: 66)

4.4.1.4.2. Musa Peygamber Kuyusu

Bu kuyu Harran ilçesinin Soğmatar olarak bilinen Yağmurlu Köyü'nde bulunmaktadır. Buradaki kuyu ile ilgili şöyle bir bilgi anlatılır: Hz. Musa bir Mısırlının bir İbrani'yi dövdüğünü görür. Dayak yiyen kişiye yardım etmek ister.

Yardım edeyim derken de bu Mısırlıyı öldürür ve onu kuma gömer. Ertesi gün karşısında iki İbrani'nin kavga ettiğini görür. Kavgalarını önlemek için “Niye kavga ediyorsunuz?” diye sorar. Kavga edenlerden biri Musa'ya “Dünkü Mısırlı gibi beni de mi öldüreceksin?” diye sorar. Musa o an gizlediği şeyin açığa çıktığını düşünür ve korkar. O dönemde ülkeye Firavun hükümdarlık etmektedir. Musa'nın birini öldürdüğünü duyan Firavun ceza olarak onun öldürülmesi kararını alır. Musa bu kararı duyunca o bölgeden kaçır ve Medyen adlı yere gelir. Burada bir kuyunun başında oturur. Midyanlı (Medyenli) bir kâhinin yedi kızı vardır. Bu kızlar her gün bu kuyunun başına gelip su çeker ve çektikleri suyu da hayvanlarına verirler. O gün de su çekmek için kuyu başına gelirler. Kuyunun başında Musa'nın dışında başka çobanlar da bulunmaktadır. Bu çobanlar kızların su almalarına engel olurlar. Kızların yardımına Musa yetişir. Kızlar için su doldurur ve kızların hayvanlarına da su vermelerine yardımcı olur. Kızlar, babalarının yanına gittiklerinde başlarından geçeni anlatırlar. Babaları Musa'nın yardımına karşı onu evine çağırır. Musa'nın kalacak yerinin olmadığını öğrendiğinde ona birlikte kalmalarını teklif eder. Musa adamın teklifini kabul eder ve adamın kızlarından biriyle evlenir. Yıllar sonra da yeniden Mısır'a döner. Musa'ya yardım eden bu kişinin Şuayb Peygamber olduğuna ve kendisinin en büyük mucizesi olan asasını ondan aldığına inanılmaktadır. (Borazan, 2005: 108)

Bu olay farklı varyantlarla da anlatılmaktadır. Bunlardan biri de Hz. Musa'nın kuyu başı değil de bir tepede oturduğuna ve kızların sıkıntısını görerek kuyu başına geldiğine dairdir. Musa kuyu başına gelmiş, kuyunun ağzındaki taşı kaldırmış ve kızların su almalarına yardımcı olmuştur. Onlarla birlikte şehre giderken ortanca kızın topuğunu görmesi sonucu onunla evlenmiştir. Diğer bir rivayet de şöyledir: Kâhinin yedi değil üç kızı vardır. Bu kızlara zor durumdayken yardım eden Musa'yı kızların babası yemeğe çağırır ve yardımcı olan bu adama hediye vermek ister. Kızına hediye olarak bir asa getirmesini söyler. Kız bir asa getirir. Babası bu asayı beğenmez. Başka bir tane getirmesini söyler. Kız yine aynı asayı getirir. Adam yine değiştirmesini söyler. Kız yine aynısını getirir. Babası üç kez aynı asayı getiren kızına kızır. Kız ise elinde olmadığını üçünde de eline aynı asanın geldiğini ve bir türlü atamadığını söyler. Adam o zaman bu misafirin normal biri olmadığını ve belli güçlerinin olacağını anlar. Kızının ayağını gördüğü için adama yedi yıl çobanlık yapan Musa yedi yıl sonra adamın kızı ile evlenir. Musa'nın kaçarak gelip başında

dinlendiği ya da tepeden görüp de başına gelerek ağzındaki taşı kaldırıp kızlara yardım ettiği kuyunun yörede bulunan bu kuyu olduğuna inanılmaktadır. **K.9**

4.4.1.4.3. Şeyh Casım

Harran ilçesindeki Meydan Kapı köyünün mezarlığı içerisinde bulunan ziyaret yeridir. Türbe içerisinde iki mezar bulunmaktadır. Bunlardan birinin Şeyh Casım isimli kişiye diğerinin ise bu kişinin oğluna ait olduğuna inanılır. Şeyh Casım'ın Hz. Muhammed'in torunlarından biri olduğu söylenir. Onunla ilgili anlatılan bir rivayet şöyledir: Şeyh Casım'ın develeri vardır. Geçimini bu develer sayesinde sağlar. Bir gün Şeyh Casım'ın bu develeri çalınır. Hırsızlar çaldıkları develeri başka memlekete götürürler. Tam kurtulduk dedikleri anda develerden ateş çıkmaya başlar. Hırsızlar korkudan ne yapacaklarını şaşırırlar ve çaldıkları develeri bırakarak kaçarlar. Kaçtıkları yerde büyük bir kum fırtınasına yakalanan hırsızlar oracıkta ölürler. Velinin eşyalarına dokundukları için çarpılan hırsızlar herkese ders olurlar. Hırsızların elinden kurtulan develer de yeniden sahiplerine dönerler. **K.19.**

4.4.1.4.4. Şeyh Casum

Harran ilçesinin Yünlüce köyünde bulunan ziyaret yeridir. Türbe köyün mezarlığında içerisinde bulunmaktadır. Türbe içerisinde Şeyh Casum'a ait olduğuna inanılan mezarın dışında bir mezar daha bulunmaktadır. Şeyh Casum bu yörede Şeyh İsa olarak da bilinir. Şeyh Casum'un istediğinde hayvan kılığına bürünebildiğine inanılmaktadır. Bu hayvanların başında ceylan gelmektedir. Bunun dışında istediği her hayvanın şekline girip o hayvan sürüleri ile gezdiği anlatılır. Hayvanların şekline girebilmesinin yanında onlara söz geçirebildiğine de inanılmaktadır. Hatta bu özelliğinin öldükten sonra da devam ettiği söylenir. Şöyle ki ziyaretine gelen insanlara zarar vereceğini düşündüğü akrep, yılan gibi hayvanları mezarına yaklaştırmamaktadır. Mezarının yakınında bugüne kadar hiçbir yılan vs. zarar veren hayvan görülmemiştir. **K.1.**

4.4.1.4.5. Şeyh Hayat-i Harrani

Haran ilçesinin Hayat-i Harrani Mahallesiindeki Hayat-i Harrani Camisinin kuzeyinde yer alan ziyaret yeridir. Asıl ismi "Hayat bin Kays" olan Hayat-i Harrani'nin şeyh ve ariflerin büyüğü olduğuna inanılır. (Borazan, 2005: 108) Yörede herhangi bir sıkıntı olduğu zaman halk onun türbesine gider ve burada dua eder.

Hayat-i Harrani kerametleriyle tanınmış bir kişidir. Tanınmasında etkili olan bu kerametlerinden bazıları şöyledir:

Hayat-i Harrani ve arkadaşları, başka bir şehre gitmek için yola çıkarlar. Yorulunca bir ağacın altında mola verirler. Yolculuk edenlerin arasındakilerden olan ve Hayat-i Harrani'nin işlerini yapan kişi canının hurma çektiğini söyler. Harrani bunu diyen kişiden altına oturdukları ağacı sallamasını ister. Ancak sallamasını istediği ağaç hurma ağacı değildir. Bunu orada yolculuk yapan herkes bilmektedir. Adam yine de Harrani'nin dediğini yapar ve ağacı sallar. Ağaç sallandıkça yere hurmalar dökülür. Herkes çok şaşırır ve Harrani'nin ermiş bir kişi olduğuna kanaat getirirler. Harrani ile ilgili anlatılan diğer bir keramet ise şöyledir: Hayat-i Harrani öğrencileri ile birlikte bir caminin yapımında birlikte çalışırlar. Mihrabın yapımı sırasında Kiblenin belirlenmesi konusu tartışma yaratır. Ustanın gösterdiği yönün kible olmadığını iddia eden Harrani, ustaya, “Önüne bak! Kibleyi göreceksin.” der. Parmağı ile gösterdiği yöne baktığında Kâbe'yi gören usta, düşüp bayılır. Belli bir süre bu halde kalan usta, ayıldığı zaman mihrabın inşaatını Harrani'nin dediği yönde yapar. Anlatılan diğer bir keramet ise Harrani'nin normal insanlardan farklı özellikler göstermesidir. Şöyle ki Harrani bir denizden yürüyerek geçen, kısa zaman içerisinde uzun mesafeleri aşıp yer değiştirebilen biridir. Ayrıca yağın yağmurdan ıslanmadığı ve yanan ateşin onu etkilemediği söylenir. **K.19.**

4.4.1.4.6. Şeyh Nabi

Harran ilçesinin Şeyh Nebi köyü mezarlığı içerisinde yer almaktadır. Şeyh Nabi isimli kişinin Kadiri tarikatının kurucusu olan Abdulkadir Geylani'nin torunlarından olduğu rivayet edilmektedir. Bu kişinin naaşının burada olmadığı buranın sadece makam niteliğinde olduğu söylenmektedir. Ziyaret yerine ait herhangi bir eşyanın alınması durumunda eşyayı alan kişinin başına kötü şeylerin geleceğine inanılmaktadır. Konu ile ilgili halk arasında anlatılan bir olaya göre ziyaret yerine gelen bir kişi buradan bir avuç toprak alıp evine götürür. Evini kötülükten korumak için evin etrafına bu topraktan serper. Ancak o gece ne ailesi ne de kendisi bir türlü uyuyamaz. Niye uyuyamadığını anlayan adam ertesi sabah hemen aldığı toprağı tekrar yerine koyup Allah'tan af diler. **K.19.**

4.4.1.4.7. Yakup Peygamber Kuyusu

Harran ilçesinin Şeyh Hayat-i Harrani Mahallesinde bulunan bir kuyudur. Yakup Peygamber⁵ 'in kuyunun ağzından kaldırdığına inanılan bu taşın, tılsımlı olduğuna inanılmaktadır. Bu taş ile ilgili şöyle bir olay anlatılır:

Çocuğu olmayan bir kadın, Harran'a gidecek olan birinden Hz. Yakup'un kuyunun ağzından kaldırdığı taştan bir parça getirmesini ister. Adam Harran'a gelip işlerini bittirdikten sonra kadının kendisinden istediği taşı almadan döner. Yolda kadına verdiği sözü hatırlayan adam, hemen şehrin dışına çıkar ve sıradan bir taştan bir parça koparır ve bu taşı ipek bir mendile sararak bu kadına gider. Mendile sarılı olan taşı verir. Taşı alan kadın, çok geçmeden hamile kalır ve bir kızı olur. Ancak kadın, kızı olduğu için üzülür. Kendisine taşı getiren adama küçük taş parçası getirdi diye kızar. Kadın taşın küçük olmasından dolayı kızının olduğuna büyük olsaydı eğer erkek çocuğunun olacağına inanmaktadır. Kadının inancı karşısında hayrete düşen adam oranın olamayan bir taşın bile oranın adı ile nelere mucize olabildiğini görerek söylediği yalan için Allah'a tövbe eder. **K.9.**

4.4.1.5. Viranşehir

4.4.1.5.1. Aslan Baba

Viranşehir ilçesinin Aslan Baba köyünde bulunan ziyaret yeridir. Anlatılanlara göre türbeye adını veren Aslan Baba adlı kişi bir askerdir. Aslan Baba'nın ziyaret yerinin altında birden fazla ağaç bulunmaktadır. Rivayete göre savaş esnasında Aslan Baba komutanlık yapmaktadır. Askerleri ise o yeri yeterince

⁵ Yakup Peygamber'in babası İshak Peygamber'dir. Yakup'un Esav adlı bir abisi vardır. Esav çok kıllı bir gençtir. İshak Peygamber'in gözleri yaşlılıktan dolayı görmez olmuştur. Esav'ın vücudundaki tüylere dokunarak onu Yakup'tan ayırır. İshak Peygamber, bir gün oğlu Esav'ı yanına çağırır ve çok yaşlandığını, öleceğini hissettiğini ve artık onu kutsamasının zamanının geldiğini söyler. Bunun için de ondan gidip avlanmasını ister. İshak Peygamberin Rebeka adlı bir eşi vardır. Rebeka Esav'ın değil de Yakup'un kutsanmasını ister. Esav'ın giyeceklerini Yakup'a giydirir. Yakup babasının yanına abisi Esav'ın kılığında gider ve avdan geldiğini söyler. İshak Peygamber duyduğu sesi Esav'ın sesine benzetmez ve konuşan kişiyi yanına çağırır. Onun kıyafetlerini koklar. Koku, oğlu Esav'ın kokusudur. Bunun üzerine kutsamayı yapar. Aradan kısa bir zaman geçer ve Esav gelir. Esav geldiğinde hiç de ummadığı bir durumla karşılaşır. Babası kendisi yerine kardeşi Yakup'u kutsamıştır ve başka kutsama hakkı yoktur. Bundan dolayı kardeşine çok öfkelenen Esav onu öldürmek ister. Annesi Rebeka Yakup'u korumak ister ve onu Harran'daki kız kardeşi Lavan'ın yanına gönderir. Yakup geldiği yerde ağzında büyük bir kaya olan bir su kuyusu ve kuyunun başında üç koyun sürüsü görür. Sürünün başında çobanlar vardır. Yakup kuyunun başındaki bu çobanlarla sohbet ederken onların da Harranlı olduğunu öğrenir. Bunun üzerine onlara "Nahor'un torunu Lavan'ı tanıyor musunuz?" diye sorar. Çobanlar Lavan'ı tanıdıklarını hatta sürünün birinin başındaki kişinin onun kızı Rahel olduğunu söylerler. Bir süre sonra Rahel de sürüsüne su vermek için kuyunun başına gelir. Yakup Rahel'e kendisini tanıtarak teyzesinin kızına sarılır ve ağlar. Rahel Yakup'u annesinin yanına götürür. Yakup teyzesine başından geçenleri anlatır ve bir süre yanlarında kalmak istediğini söyler ve teyzesinin kızı ile evlenerek orada kalır (Borazan, 2005: 106-108)

savunmamaktadır. Aslan Baba bu esnada vurulur. Vurulduğunda askerlerine kahr eder. O ölmeden askerler oldukları yerde ağaca dönüşürler. **K.3.**

4.4.1.5.2. Şeyh Muhammed ve Şeyh Mustafa

Viranşehir ilçesinin Sanayi mezarlığında bulunan ziyaret yeridir. Burada iki mezar bulunmaktadır. Bu mezarlardan birinin Şeyh Muhammed adlı kişiye; diğerinin de bu kişinin kardeşi olduğu söylenen Şeyh Mustafa'ya ait olduğu söylenmektedir. Bu iki kardeşin kerametler gösterdiği söylenir. Bu kerametlerden biri şöyledir: Şeyh Mustafa bir gün yoldan geçerken bir evin önünde durur. O evde yaşayanlar çok fakirlerdir. Şeyh Mustafa evden içeri girer. Ev sahibi misafirine bir şey çıkaramadığı için çok mahcup olur. Şeyh Mustafa o anda oradan kaybolur ve kısa süre sonra elinde bir çuval dolusu yiyecek gelir. Yiyeceği eve bırakıp çıkar. Yani Şeyh Mustafa insanların zor hallerini hissedebilen ve onların yardımına koşan biridir. Şeyh Mustafa'nın hayvanlara söz geçirebilme gibi bir yeteneğinin de olduğu söylenir. Anlatılanlara göre onun bir kartalı vardır. Bu kartalın üzerinde gökyüzünde uçabilir. Şeyh Mustafa öldükten sonra kartalın da göğe yükselerek ortadan kaybolduğu söylenir. **K.9.**

4.4.1.6. Suruç

4.4.1.6.1. Müslüm Tekinalp

Suruç ilçesinin Karadut köyünde bulunan ziyaret yeridir. Türbe köyün mezarlığı içerisinde bulunmaktadır. Müslüm Tekinalp adlı kişinin büyük bir zat olduğuna inanılmaktadır. Cuma geceleri bu kişinin mezarlığın yanındaki çeşmeden gidip abdest aldığı ve daha sonra mezarının yanında namaz kıldığı söylenmektedir. Cuma sabahı gelenler mezar ile çeşme arasında ayak izleri ile karşılaşırlar. **K.19.**

4.4.1.6.2. Şeyh Ali

Suruç ilçesinin Sumak köyü yolu üzerinde bulunan ziyaret yeridir. Ziyaret yerinde iki mezar bulunmaktadır. Mezarlardan birinin Şeyh Ali adlı zata ötekisinin de bu zatın ablası İslime adlı kişiye ait olduğu söylenmektedir. Ziyaret yeri ile ilgili şöyle bir olay anlatılır. Ziyarete adını veren Şeyh Ali ve ablası ilin savunması sırasında savaşta şehit düşer ve bugün türbelerinin bulunduğu yere defnedilirler. Zaman içerisinde yol üzerindeki bu yerin yanına evler yapılır. Ama mezarlara gereken saygı gösterilmez. Çocuklar yanında oyun oynar, zaman zaman da üzerine

basıp geçerler. Bunun yanında mezarın yakınlarına çöplerini atanlar da olur. Bu kişi mezarlarını yörede yaşayan kadınlardan birinin rüyasına girer ve onları rahat bırakmalarını ve mezarlarına çöp atmamalarını aksi takdirde başlarına çok kötü şeylerin geleceğini söyler. Kadın rüyadan çok etkilenir. Sabah kalktığına rüyasını komşularına anlatır. Komşusunun biri inanmaz ve çöpünü atmaya devam eder. Bir gün çöpü atıp dönerken mezara takılıp düşer ve ayağını kırar. Bunun üzerine rüyayı gören kadına hak verirler ve bu mezarları ziyaret yeri haline getirirler. **K.19.**

4.4.1.6.3. Şeyh Müslüm

Suruç ilçesinin Ziyaret köyünde bulunan ziyaret yeridir. “Ebu Name” olarak da bilinen Şeyh Müslüm adındaki bu zatın, ilçenin Yalınca köyünde türbesi bulunan Şeyh Muhammed’in ve yine ilçedeki Şeyh Nasır mezarlığında türbesi bulunan Şeyh Nasır’ın kardeşi olduğuna inanılmaktadır. Türbenin hemen yanında mescit bulunmaktadır. Ziyaretin güneyinde duvarda bir taş gömülü durumdadır. Bu taşın “Hacer-ül Esved” olarak bilinen ve Müslümanlarca cennetten düştüğüne inanılan taşın bir parçası olduğuna inanılmaktadır. **K.9**

Anadolu’nun istila edildiği dönemde her yer yabancı askerler tarafından yağma edilmektedir. Askerler geçtikleri her yeri yıkıp yakar; burada bulunan insanları da öldürürler. Bir grup asker de Şeyh Müslüm’ün yaşamış olduğu yere doğru gelir. Şeyh Müslüm inancı ve takvası nedeniyle hiç heyecanlanmaz. Çevresindekiler telaşa kapılırlar. Şeyh Müslüm onlara sakin olmalarını söyler ve nihayet askerler Şeyh Müslüm ile karşılaşır. Şeyh Müslüm elini kaldırarak askerlerin atlarına gitmelerini işaret eder. Atlar geri geri gitmeye başlar. Askerler ne yapacaklarını şaşırırlar. Kimisi inip Şeyh Müslüm’ü öldürmek ister. Ancak buna atlar izin vermez ve çoğunu ezerek öldürürler. Hayvanlara sözü geçebilen bu zatı gören çevre halkı onun çok büyük biri olduğuna kanat getirir. Öldüğü zaman da türbesinin bulunduğu bugünkü yerine defnedilir. (Borazan, 2005: 81-83)

4.4.1.6.4. Şeyh Salman

Suruç ilçesinin bağlı Kara Köy mezarlığında yer alan ziyaret yeridir. Türbeye adını veren Şeyh Salman adlı kişinin Salman Farisi olduğu söylenmektedir. Yöreye kötü amaçla gelen kişilerin gözüne iri yarı korkutucu bir şekilde görüldüğü rivayet edilir. **K.9.**

4.4.1.7. Bozova

4.4.1.7.1. Kaplan Baba

Bozova ilçesinin Avlak köyünün kuzeyinde bulunmaktadır. Türbeye adını veren Kaplan Baba isimli kişinin kim olduğu ve ne zaman yaşadığı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ziyaret yeri bir tepede bulunmaktadır. Bu tepede yaklaşık elli palamut ve dağdağan ağacı vardır. Buradaki ağaçların düşman saldırısına uğrayıp şehit düşen askerlerin olduğuna inanılmaktadır. Bu yüzden bu ağaçlara kimse bir şey yapamaz. Ağaçları kesmeye çalışan kişilerin başlarına kötü olayların geleceğine inanılır. Bununla ilgili şöyle bir olay anlatılır: Buradaki ağaçlardan birini kesmeye çalışan bir adam ağacın dalından kan aktığını görür ve orada bayılır. Adama ayıldığında ne olduğunu sorduklarında rüyasında bir asker gördüğünü ve askerinin “Neden kolumu kesiyorsun?” diye sorduğunu söyler. Bu yüzden kimse oradaki ağaçlara dokunmaz. Bunun dışında ziyaret yeri ile ilgili anlatılan bir diğer olay ise şöyledir: Askerler ziyaretin olduğu bugünkü yerde savaşırken şehit düşmüşlerdir ve bedenleri birer ağaç haline gelmiştir. Yılın belli günlerinde askerlerin savaştığı bu yerde göğe yükselen ateş toplarının görüldüğü söylenmektedir. **K.9.**

4.4.1.8. Akçakale

4.4.1.8.1. Şeyh İsa

Akçakale ilçesinin Akdiken köyünde yer almaktadır. Aslında bu türbede yer alan Şeyh İsa isimli kişinin asıl türbesinin Suriye sınırları içerisinde olduğu söylenmektedir. Suriye’de bulunan bu ziyarete özellikle çocuğu olmayan kişiler gelmektedir. Ancak buraya gelmeleri çok zor koşullar altında olmaktadır. Oraya gidip gelen ve gidişi çok uzun zaman alan bir kadın rüyasında Şeyh İsa adlı kişiyi görür. Şeyh İsa kadına, kadının yaşamış olduğu Akdiken köyünde türbe olarak bir yer hazırlamasını söyler. Kadın bu rüyadan çok etkilenir. Köyün ileri gelenleri ile konuşurlar ve Şeyh İsa adına köyde bir türbe yaptırırlar. **K.11.**

4.4.1.9. Ceylanpınar

4.4.1.9.1. Kepez (dilek ağacı)

Bu ağaç Ceylanpınar ilçesinde bulunan bir alıç ağacıdır. Ağacın üç tarafı da kayalarla çevrilidir. Kayaların arasında yetişip büyümesi yöredeki halka göre ağacın kutsallığının sonucudur. Bu ağacın kerametlerinin olduğuna inanılmaktadır. Ağacın

altında bir mezar bulunmaktadır. Bu mezarın Şeyh Nur Mahmut denilen bir kişiye ait olduğu söylenmektedir. Mezarın tespit edilmesi rüya sonucu olmuştur. Önceleri burada mezar olduğu bilinmemektedir. İlçede yaşayanlardan biri, bir gün rüyasında bu ağacı ve ağacın altında bu mezarı görür. Ertesi sabah gidip ağacın altına kazar ve bir ceset ile karşılaşır. Arkasından bu ağacın etrafına duvar ördürür. Bu ağacın altındaki mezar ile ilgili ilçede başka bir inanış daha bulunmaktadır. Bu da bu mezarın bir bayana ait olduğuna dairdir. Bu bayan inanışa göre Viranşehir ilçesinde ziyaret yeri bulunan Aslan Baba adlı kişinin kız kardeşi Aynü Zeliha'ya aittir. Aslan Babanın mezarının yanında bulunan bu ağaç halkın yapmış olduğu yanlış davranışlardan dolayı kurumuş, kız kardeşinin mezarının bulunduğu Kepez Tepesi yakınlarındaki yerde yeşermiştir. **K.9.**

4.4.1.9.2. Şeyh Ömer

Ceylanpınar ilçesinde bulunan ziyaret yeridir. Türbeye adını veren Şeyh Ömer adlı kişinin ilim ve takva sahibi biri olduğu söylenmektedir. Sağlığında göstermiş olduğu kerametler vardır. Bunlardan bazıları şöyledir: Hocaya herhangi bir rahatsızlık ile gelen kişilerin üzerlerini sıvazlayarak onların iyileşmelerini sağlaması bu kerametlerden biridir. Diğer bir keramet ise şöyledir: Hoca iyi olduğu takdirde her yıl Hacca gider. Ancak bir yıl gitmeyip yaşadığı yer olan Ceylanpınar'da kalır. Hocayı tanıyanlardan biri hocanın o yıl Hacca gitmeyeceğini bilir. Kendisi gider. Hacda hocayı görür. Hocanın kendilerinden sonra geldiğini düşünür. Hacdan döndüklerinde hocanın Ceylanpınar'dan hiç ayrılmadığını öğrenen hocanın yakınları onun ermiş biri olduğuna kanaat getirirler. **K.4.**

4.4.1.9.3. Ziyaret taşı

Bu taş, Ceylanpınar ilçesinde Mehmet Akif Ersoy Mahallesi'nin Sincar Sokağı'ndaki on dört numaralı evin bahçe duvarında bulunmaktadır. Piramide benzeyen bir taştır. Bu taş ile ilgili şöyle bir olay anlatılır: Tarlasını süren bir tarla sahibinin sabanına bir taş takılır. Adam bu taşı topraktan dışarı çıkarır. Taşı çok ilginç bulur. Bu taşı alıp evine götürür. Taşı eve getirdiği gece adamın kızının rüyasına bu taş girer. Rüyasında taş dile gelir ve kıza eski yerine gitmek istediğini ve yerinin daha ötesinde kendisi gibi başka bir taş daha olduğunu söyler. Kız korku ile uyanır ve rüyasını ev halkına anlatır. Kızın dedesi taşın yerine götürülmesi gerektiğini dile getirir. Sabah olunca adam taşı alıp aldığı yere götürür. Taşı orta yere

bırakmak istemeyen adam taşı aldığı yeri kazmaya başlar. Kazdıkça topraktan insan kemikleri çıkmaya başlar. Adam kazdığı yerin bir mezar olabileceğini düşünür. Kazmaya aşağı doğru devam ettikçe kemikleri de bulmaya devam eder. Adamın bulunduğu bir insan cesedidir. Cesedin başucunda bulunduğu taşın aynısını ayak tarafında da bulur ve kızının rüyası aklına gelir. Adam burada yatan zatın ermiş bir kişi olduğuna kanaat getirir. Bugün bu taş sokak arasında kalmıştır. Ancak buna rağmen insanlar dilek amaçlı bu taşın yanına gelmektedirler. **K.4.**

4.4.1.10. Siverek

4.4.1.10.1. Abalı Hacı Mustafa

Siverek ilçesinde bulunan ziyaret yeridir. Türbe mezarı demir parmaklıklarla örülüdür ve bu mezarın yanında on mezar daha bulunmaktadır. Türbeye adını veren Hacı Mustafa adlı kişi yaz kış üzerine aba⁶ giydiği için “Abalı Hacı Mustafa” olarak anılmıştır. Hacı Mustafa kısa süren bir evlilik yapmış; ilk evliliğinden sonra da kimse ile evlenmeyerek ömrünün geriye kalan kısmını bekâr olarak geçirmiştir. Hocanın yaşayacak bir evi olmadığından bugün Siverek hanı olarak adlandırılan yerde kalmıştır. Çevredekiler hocaya yiyecek bir şeyler getirirler. Hocayla ilgili şöyle bir olay anlatılır: Bir gün hocaya birisi yemek getirir. Hocayı handa namaz kılariken görür. Hocanın her tarafında yılanlar vardır. Ancak bu yılanların hiçbiri hocaya dokunmaz. Yemeği getiren kişi korkarak dışarı çıkar ve gördüklerini yörenin ileri gelenlerine anlatır. Onlar hocanın keramet sahibi biri olduğuna kanaat getirirler. **K.11.**

4.4.1.10.2. Cerrah Baba

Siverek ilçesinin Hamidiye mahallesinde bulunan ziyaret yeridir. 639 yılında bölgenin fethi için savaşıyan Cabir El Ensar'ın kardeşi olduğu söylenen Cerrah Baba'nın anlatılanlara göre kardeşi de Koç Ali Baba'dır. Siverek fethedildikten sonra Koç Ali buraya vali; kardeşi Cerrah da imam olarak görevlendirilmiştir. Ancak halk Koç Ali ve Cerrah Babaya karşı isyan etmiş ve ikisini de şehit etmişlerdir. (Borazan, 2005:74) Bu iki kardeş ile ilgili halk arasında şöyle bir menkıbe anlatılır: Cabir El Ensar, bir gün Hz. Muhammed'i yemeğe davet eder. Yemek için evdeki kuzuyu

⁶ Yünün dövülmesiyle hazırlanan kalın ve kaba kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlük. (TDK, 2005:1)

keser. Babasını kuzuyu keserken gören Cerrah gidip bunu kardeşi Ali'ye anlatır. Babasının kuzuyu nasıl kestiğini kardeşinin üzerinde göstermeye çalışan Cerrah kardeşinin boğazını keser ve kardeşinin ölümüne neden olur. Kardeşinden ses gelmeyince korkup kaçan Cerrah damdan düşer ve o da orada ölür. İki çocuğunun ölüsü ile karşılaşan Cabir El Ensar çocuklarının cesedini bir odaya koyar. Hz. Muhammed geldiğinde ona olanları anlatır. Hz. Muhammed çocukların olduğu odaya gider. Elini iki çocuğun üzerinde gezdirir ve Allah'a yeniden yaşam dönmeleri için dua eder. Allah duasını kabul eder ve iki çocuk da yaşama geri döner. Bu olaydan sonra kardeşini kesen çocuk "Cerrah", kuzu gibi kesilen ise "Koç" olarak anılır. **K.7.**

4.4.1.10.3. Kafur Dede

Siverek ilçesinin Arastul (Bakanak) köyünün kuzeyinde bulunan ziyaret yeridir. Kafur Dede malı mülkü olmayan biridir. Zengin bir köy ağasının yanında kalır. Ağası Kafur Dedenin yanında çalıştığı süre boyunca onun çok merhametli ve güvenilir biri olduğuna kanaat getirir. Ağa Hac'a gitmeye karar verir. Tüm malını ve mülkünü hatta ailesini yanında çalışan ve çok güvendiği Kafur Dedeye emanet eder. Ağanın Hac'da olduğu günlerden birinde eşi içli köfte yapar. Kafur Dedeye de verir. Kafur Dede "Ağam bunu severdi, bir tabak da ona götüreyim." der. Ağanın eşi, hizmetlisinin canı istemiştir diye sesini çıkarmaz ve bir tabak daha verir. Kafur Dede köfte tabağını alır almaz odadan çıkar ve kendisini Kabe'deki ağasının yanında bulur. Köfteyi ağasına verip kaybolur. Aradan zaman geçer. Ağa Hac vazifesini tamamlayıp memleketine döner. Kendisini karşılamaya gelenlere "Asıl Hacı ben değilim, asıl ermiş Hacı Kafur'dur." der. Kafur Dede ağasının kendi ile ilgili sırrı anlattığını fark edince kalabalık ortasında asasını yere vurur ve orada kaybolur. Bugün kaybolduğu o yere türbesi yaptırılmıştır. **K.13.**

4.4.1.10.4. Kemal Hoca

Siverek ilçesindeki Esmerçayır Mahallesi'nde bulunan Yavuz Selim İlköğretim Okulu'nun karşısında yer alan ziyaret yeridir. Türbeye adını veren Kemal Hoca adlı kişinin Bağdat'ta dünyaya gelmiş olduğu ve 1874 yılında vefat ettiği söylenmektedir. Hocanın mezarının bulunduğu türbenin yeri ile ilgili şöyle bir olay anlatılır: Hocanın mezarı ilçenin eski mezarlığında yer almaktadır. İlçede evler arttıkça o günkü belediye mezarlığın yerini değiştirmeye karar verir. Sırayla her mezarı kazdırıp yeni alana taşır. Sıra hocanın mezarına geldiğinde tüm makineler

bozular. Ne kadar kazmak isteseler de başarılı olamazlar. O zaman burada yatan kişinin ermiş bir zat olduğuna kanaat getirirler ve burayı inşa ettirerek ziyaret yeri haline getirirler. **K.11.**

Burada yatan Kemal hoca ile ilgili anlatılan olaylardan biri şöyledir: Hocanın müderrislik yaptığı zamanların birinde yörenin ileri gelen zenginlerinden biri hoca ve öğrencilerini yemeğe çağırır. Hoca bu yemek davetini kabul etmez ve öğrencilerini de göndermez. Yemeğe çağrıldıkları akşam hocanın işi çıkar ve medreseden çıkmak zorunda kalır. Çıkarken de öğrencilerine kimseden yemek kabul etmemelerini söyler. Yemek gelecek olursa da bahçedeki çukura dökün ve üstünü kapatın der. Yemeğe davet eden adam misafirleri gelmeyince onlar için hazırlanan yemeği medreseye gönderir. Gelen yemeği öğrenciler, hocalarının dediği gibi bahçeye gömüp hocalarının gelmesini beklerler. Hocaları gelince de olanları anlatırlar. Hoca, öğrencilerden dökülen yemeği getirmelerini ister. Öğrenciler hocalarının isteği üzerine yemeği gömdükleri yere gider, bu yeri kazarlar. Kazdıkça çok şaşırırlar. Çünkü yemeğin üzeri kurt ve kan doludur. Gidip durumu anlatırlar hocalarına. Hoca da onlara “Ben size özellikle yemeyin demiştim. Bu adam parasını haram yolla kazanıyor. Bu yüzden yiyecekler böyle oldu. Haram para yemek çok kötü bir şeydir.” der. Öğrenciler hocalarının ne kadar ilim sahibi biri olduğunu anlarlar. Bunun dışında hocanın hayvanlara da söz geçirebildiği söylenir. Hoca dua veya ilahi okuduğu zaman yanındaki hayvanlar başına toplanıp uysallaşırlar. (Borazan, 2005:72)

4.4.1.10.5. Koç Ali Baba

Siverek ilçesinin Hasan Çelebi Mahallesi'nde bulunan ziyaret yeridir. Türbede sekiz tane şamdan bulunmaktadır. Dileği olanlar gelip bu şamdanlarda mum yakarlar. Koç Ali Babanın mezarı önceden başka bir yerde bulunmaktadır. Daha sonra mezarın yerini değiştirirler. Mezarın yerini değiştirmek için açtıklarında Koç Ali Babanın cesedinin yıllar geçmiş olmasına rağmen çürümediğini görürler. İlçede Koç Ali Baba'nın şehit düştüğüne bu yüzden de cesedinin çürümediğine dair bir inanış vardır. **K.8.**

4.4.1.10.6. Mehmet Ali Bilgen

Siverek ilçesinin Asri mezarlığında bulunan ziyaret yeridir. Ziyarete adını veren Mehmet Ali Bilgen adlı kişinin kerametlerinin olduğu söylenmektedir. Bu

kerametlerden bir tanesi şöyledir: Yörede yaşayanlardan biri paraya çok sıkışır ve birilerinden borç alır. Aradan zaman geçer ve borcunu geri ödeme günü gelir. Adam hiçbir yerden para bulamaz. Çok zor durumda kalır. Zor durumdaki adam, yolda yürürken birinin peşinden koştuğunu fark eder. Peşinden koşan kişi sonunda bu adamı durdurur. “Benim adım Mehmet Ali Bilgen. Benim sana borcum vardı. Niye beni peşinden koşturuyorsun kardeşim? Al şu parayı da git.” der. Parayı verip oradan kaybolur. Adam eline aldığı parayı görünce çok şaşırır. Çünkü tam adamın ödemesi gereken miktar kadardır. Adam daha sonra kendisine para veren bu kişiyi arayıp bulmak ister. Ancak Mehmet Ali Bilgen denilen kişinin yıllar önce öldüğünü öğrenir. O zaman bu kişinin ermiş kendisinin zor anında ona yardıma yetişen Hızır gibi biri olduğuna kanaat getirir. **K.13.**

4.4.1.10.7. Muhittin Hoca

Siverek ilçesinin Güney Mahallesi’nde bulunan ziyaret yeridir. Ziyaretin bugünkü yeri ile ilgili şöyle bir olay anlatılır: Muhittin Hocanın mezarı eski mezarlık içinde bulunmaktadır. Şehrin yerleşimine göre mezarlığın yerini değiştirme kararı alınır. Sıra ile tek tek mezarları kazıp yeni yere taşırılar. Sıra hocanın mezarına gelir. Ancak hiçbir kazı makinesi çalışmaz. Israrla mezarı kazmak için uğraşırlar. O akşam çeşmelerden su yerine kan akar. İşçilerden biri o gece rüyasında ziyarete adını veren Muhittin Hoca’yı görür. Hoca işçiye “Beni yerimde bırakın.” der. Sabah işçi gördüğü rüyayı yörenin ileri gelenlerine anlatır. Burada yatan zatın ermiş biri olduğuna kanaat getirirler ve mezarı kazmaktan vazgeçerler. Mezarın olduğu yere türbe yaptırırlar. **K.13.**

4.4.1.10.8. Şeyh Lütfi

Siverek ilçesinin Hamidiye Mahallesi’nde bulunan ziyaret yeridir. Mezarın başında Şeyh Lütfi’ye ait olduğu söylenen bir fes bir de tespih bulunmaktadır. Şeyh Lütfi’nin aslında Siirtli olduğu daha sonradan Siverek’e geldiği söylenmektedir. Siirt’te namaz kılariken seccade üzerinde parlayan bir ışık görmüş; bu ışık onun kendisini kaybetmesine neden olmuştur. Bu kaybetme döneminde Siverek’e gelmiştir. Buraya geldikten sonra çoğu kişiye yardımının dokunduğu söylenir. Zor durumda olan herkesin yardımına koşar; rahatsızlık için yanına gelenleri eli ile sıvazlayarak iyileştirir. Ayrıca haramdan uzak durduğu hatta atının bile hoca izin vermediği sürece yemini yemediği onun bile midyesinden haram lokma geçirmediği söylenir. **K.11.**

4.4.1.11. Hilvan

4.4.1.11.1. Seyid Şeyh Salih

Hilvan ilçesindeki Şeyh Salih Camisi'nin doğu tarafında bulunan ziyaret yeridir. Şeyh Salih'in keramet sahibi biri olduğu söylenmektedir. Onunla ilgili şöyle bir olay anlatılır: Şeyh Salih bir gün bir konu üzerine köylü halkı ile tartışır. Köylü ona çok kızar. Aralarında anlaşıp sabaha onu dövmeye karar verirler. Ancak sabah uyandığında hepsinin elleri tutmaz hale gelir. Hiçbiri elini kullanamaz. Şeyhe kötülük etmek istedikleri için başlarına bunun geldiğini düşünen halk hemen şeyhin yanına gider, özür dilerler. Şeyh, Allah onları affetsin diye dua eder ve onlar iyileşir.

K.14.

4.4.1.11.2. Yılanlı ağacı

Hilvan ilçesinin Sahabe köyünün yakınında bulunan badem ağacıdır. Bu ağaca kimse zarar veremez. Ağacın altında savaşta şehit düşen birinin mezarının olduğu söylenmektedir. Bu ağacı büyük bir yılanın koruduğuna inanılır. Ağaca zarar vermek isteyenlere yılan da zarar verir. Dileği olanlar gelip bu ağaca bez parçası bağlarlar. Ayrıca rahatsızlığı olanlar gelip bu ağacın altında uyurlar. Uyuyan kişileri de bu yılanın koruduğu ve onlara dokunmadığı söylenir. **K.14.**

4.4.2. Menkıbesi Olmayan Ziyaret Yerleri

4.4.2.1. Şanlıurfa merkez

4.4.2.1.1. Abdurrahman Dede (Abdurrahman Bin Af)

Şanlıurfa il merkezine 15 km uzaklıkta olan ve merkez ilçeye bağlı Abdurrahman Dede Köyü Camisi'nin doğu tarafında yer alan bir ziyaret yeridir. Türbedeki yazılara göre Abdurrahman Dede Hz. Resul'ün en yakın arkadaşlarından Abdurrahman bin Avi adındaki kişidir. Abdurrahman Dede'nin türbesi küçük bir mescidin içine alınmıştır. (Akbiyık ve Kürkçüoğlu, 1990:107)

Abdurrahman Dede'nin M. S.652 yılında vefat ettiği rivayet edilmektedir. Yöre halkına göre Abdurrahman Dede'nin naşı türbede bulunmamaktadır. Türbede sadece savaş esnasında kaybettiği bir uzvu ya da bu esnada dökülen birkaç damla kanı bulunmaktadır. Bunun dışında türbede bir de "Sahabeden Abdurrahman Bin Af M.825" yazısının yer aldığı bir kitabe de bulunmaktadır. (Borazan, 2005:41-42)

4.4.2.1.2. Ak ziyaret

Şanlıurfa il merkezinin kuzeyine düşen bu ziyaret yeri Şanlıurfa'nın Cülmen nahiyesinde bulunmaktadır. (Akbiyık ve Kürkçüoğlu, 1990:109)

4.4.2.1.3. Akbalık

Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı yerde oluşan gölde bulunan bir balıktır. Bu balık kutsal sayılmaktadır ve sadece dilek dileyip de dileği kabul olacak kişilere görünmektedir. **K1**

4.4.2.1.4. Ariş Hoca

Yakın zamanda yaşamış Tarik-i Hafî'den olduğu söylenen ve halk dilinde menkıbelerinin tazeliğini koruyan bir kişidir. Türbesi halkın dilek ve adak yeridir. Dilek sahipleri türbeyi aydınlatmak için gaz yağı lambası veya mum kullanırlar. (Akbiyık ve Kürkçüoğlu, 1990:107)

4.4.2.1.5. Bediüzzaman Ahmed Hemedani (K. S.)

Bediüzzaman Ahmed Hemedani Türbesi Şanlıurfa'da Bediüzzaman Aile Mezarlığı'nda bulunmaktadır. Mezarın üzeri kubbe ile kapatılmıştır. Hemedani'nin Şanlıurfa'ya ne zaman geldiğine dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Türbede yer alan bilgiye göre M.1209 yılında vefat etmiştir. Şanlıurfa'da İslam dininin yayılmasında etkili olduğu, dini öğretmeye çalışan bir evliya olduğu söylenmektedir. (Borazan, 2005:31)

4.4.2.1.6. Cabir El Ensar

Şanlıurfa merkez ilçenin Yardımcılar köyünde kendisi ile aynı adı taşıyan caminin içerisinde bulunan bir türbedir. Hicretten 16 yıl önce Medine'de doğduğu ve yaklaşık 90 yıl yaşadığı söylenmektedir. Hz. Muhammed ile birçok savaşa katılmış ve Hz. Muhammed'in vefatından sonra Şam'ın fethinde bulunmuştur. Hz. Ömer döneminde Harran ve Urfa'nın fethine de katılmış ve bu sırada da şehit düşmüştür. Türbesinin olduğu yerde bir uzvunun veya kanının olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca Cabir El Ensar Camisinin batısında ziyaret yeri ile aynı adı taşıyan bir de kuyu bulunmaktadır. Bu kuyunun suyunun da şifa verdiğine inanılmaktadır. (Borazan, 2005:43)

4.4.2.1.7. Dabakhane

Yıkılan bir türbenin kaybolmaması için halk tarafından üzerine bir şadırvan inşa edilen ve Dabakhane adı verilen bir ziyaret yeridir. (Akbiyık ve Kürkçüoğlu, 1990:107)

4.4.2.1.8. Dede Efendi

Hicri on ikinci yüzyılın sonlarına doğru yaşayan, gerçek ismi Osman olan devrin tanınmış Kadiri Şeyhlerindendir. Yakın zamanda yaşamış olduğundan halk arasında menkıbeleri halen tazeliğini korumaktadır. Her taraftan sık sık ziyaret edilen bir ziyaretgâhtır. Mevlud-u Halil Camisinin batısına düşen mezarlıkta Dede Efendiden başka Mübarek Baba, Hoca İbrahim, Muhammed Buhari vb. âlimlerin mezarlıkları vardır. Bu yatırlar da halkın adak yerleridir. Caminin doğusuna düşen ve turistik yerlerin inşası için yıktırılan bir evin altında cesetleri çürümemiş, çıkan kitabeden baba-oğul oldukları anlaşılan iki kişinin mezarları da son zamanlarda ziyaret ve adak yerleri olmuştur. (Akbiyık ve Kürkçüoğlu, 1990:106)

4.4.2.1.9. Dede Osman-ı Avni Veli

Dede Osman-ı Avni Veli Hazretlerinin büyük bir veli olduğu ve Kadiri tarikatına bağlı olduğu söylenir. Dergâh camisinde yetmiş yıl şeyhlik yapmıştır. Dede Osman-ı Avni Urfa'da dergâh geleneğini başlatanlardan birisidir. Günümüzde Dergâh camisinde devam eden dört yüz yıllık zikir geleneğinin kurucusudur. 1880'lerde vefat ettiği söylenen Dede Osman-ı Avni'nin türbesi şanlıurfa'da Dergâh Camisi avlusundaki mezarlıkta bulunmaktadır. **K4**

4.4.2.1.10. Delikli duvar

Bu yer şanlıurfa'nın Abdurrahman Dede köyünde bulunmaktadır. Köydeki Abdurrahman Bin Af camisinin köşesinde duvarda bulunan bir oyuktur. Hasta olan kişiler bu duvardan geçerler. **K.1.**

4.4.2.1.11. Fındık Baba

Fındık Baba Türbesi, Arış Baba Türbesi'nin az ilerisinde bulunmaktadır. Fındık Baba şanlıurfa'da doğmuş ve burada yaşamıştır. Doğum tarihi tam olarak bilinmeyen Fındık Baba'nın 1173 tarihinde vefat ettiği söylenir. Hayatıyla ilgili

hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Adının nereden geldiği ile ilgili bir bilgi mevcut değildir. **K.1.**

4.4.2.1.12. Hekim Dede

Hekim Dede'nin türbesi Şanlıurfa il merkezinde kendi adıyla anılan cami mezarlığında bulunmaktadır. Bir kısım halka göre Hekim Dede Hz. Peygamberin hekimi Ebu Ubeyde bin Cerrah'dır. Bu türbeye bitişik eski bir cami vardır. Bir kitabede bu caminin Hekim Dede makamı olduğu yazılıdır. (Akbiyık ve Kürkcüoğlu, 1990:107)

4.4.2.1.13. Hüseyin Bey

Türbe merkez ilçedeki Bediüzzaman Mezarlığı içerisinde bulunmaktadır. Mezarın başındaki Sadrazam Tayyar Muhammed Paşa'nın Oğlu Hüseyin Bey adlı yazıdan türbenin ona ait olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında Hüseyin Bey ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. (Borazan, 2005:30)

4.4.2.1.14. Hz. Şeyh Salih El Geylani

Kadiri tarikatının kurucusu ünlü mutasavvif Abdülkadir Geylani 1077/1078'de doğmuş ve 1166'da vefat etmiştir. Abdülkadir Geylani'nin ateşe hükmetmek gibi kerametleri vardır. (Köprülü, 1981:17) Hz. Şeyh Salih El Geylani'nin Seyyid Abdülkadir Geylani'nin manevi oğlu olduğu söylenir. Türbesi Şanlıurfa'da Arap Mahallesi'nde bir yol kenarında bulunmaktadır. Şeyh Salih Şanlıurfa'da yaşamıştır. Hayatı, doğum ve ölüm tarihleri hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Onun da Seyyid Abdülkadir Geylani gibi ateşe hükmetme vb. kerametlerinin olduğu söylenmektedir. Türbesinin yanından geçen insanlar "Fatıha" okuyup geçmektedirler. Saygı duyulan bir zattır. Türbenin bakımını hemen yan tarafında bulunan evin sakinleri üstlenmiştir. Türbenin kapısı Cuma günleri açılmaktadır. **K.5.**

4.4.2.1.15. Kara Baba

Kara Baba türbesi Şanlıurfa merkezdeki Türk Meydanında bulunmaktadır. Kara Baba'nın doğum ve ölümü ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Kara Baba'nın Şeyh Muhammed'in kardeşi olduğu söylenmektedir. **K.6.**

4.4.2.1.16. Pazar Camisi

Şehir merkezinde bulunmaktadır. Hızır (A. S.) 'ın makamı olduğu söylenen bu camide kırk sabah namaz kılan kişinin Hızır aleyhisselam ile karşılaşacağına inanılır. **K.4.**

4.4.2.1.17. Said Nursi Makamı (Bediüzzaman Said Nursi Çeşmesi)

Bu makam Risale-i Nur müellifi büyük üstat Bediüzzaman Said Nursi hazretlerine aittir. Said Nursi 23 Mart 1960 günü Urfa'da vefat etmiştir. 12 Temmuz 1960'ta zamanın idarecileri tarafından naşı buradan çıkarılıp meçhul bir yere götürülmüştür. (Bu bilgiler makamın üzerindeki levhadan alınmıştır.)

Said Nursi makamı Şanlıurfa'da Dergâh Camisi avlusunda bulunmaktadır. Dergâh Camisi'ne gelen ziyaretçiler bu mekânı da ziyaret eder ve Said Nursi'nin ruhuna bir Fatiha hediye ederler. **K.1.**

4.4.2.1.18. Seyyid Mahmut Kirve Rehavi

Seyyid Mahmut Kirve Rehavi, Nuri Baba'nın halifesidir. Kendisiyle ilgili türbede yazan bilgiler dışında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Seyyid Mahmut Kirve Rifâ'îye tarikatının Seyyâdîye kolunun⁷ İzzeddin şubesinden Nuri Baba'nın halifesidir. Rehavi Hz. Türbesi üzerinde şu üç dize yer almaktadır:

Terki terk etme sen gafil derya olsa da

Ezkarın bulamasın böyle bir ced yarı get

Yüz bin Süleyman'dan sor ya munisi külli vahidin

Ya Rufai

Seyyid Mahmut Kirve Rehavi Hz. Türbesi Şanlıurfa'da Bediüzzaman Aile Mezarlığı'nda bulunmaktadır. Türbe 07.01.2005 tarihinde yapılmıştır. (Bu bilgiler makamın üzerindeki levhadan alınmıştır.)

4.4.2.1.19. Sultan Bey

Şanlıurfa merkez ilçedeki Maruf Camisi'nde yer almaktadır. Kendi ile aynı ad taşıyan bu türbedeki velinin doğum ve ölüm tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Urfa'da yaşamış olduğu söylenen Sultan Bey'in Urfa'nın İslamlaşmasında büyük etkisinin olduğu ve kanının düştüğü bu yerde türbesinin

⁷ Rifâ'îye tarikatı Cenûbî Irak tarikatıdır. Seyyid Ahmed tarafından kurulmuştur. Merkezi Basra'dır. Bu tarikat Suriye ve İstanbul'a kadar yayılmıştır. Suriye'de Harîrîye, Sa'dîye, Seyyâdîye; Mısır'da da Bâzîye, Mâlikîye ve Hulûlîye kolları bulunmaktadır. (İslam Ansiklopedisi, 1993:12)

yapıldığı söylenmemektedir. Yani türbedeki mezarda Sultan Bey'in kendisinin mi yoksa bir uzvunun mu bulunduğu tam olarak bilinmemektedir. **K.3.**

4.4.2.1.20. Şahabeddin Ahmet

Şanlıurfa merkezdeki Ulu Cami'de bulunmaktadır. Şahabeddin Ahmet'in Mevlana Halidi Bağdadi'nin oğlu olduğuna inanılır. Mevlana Halidi Bağdadi Hicri 1193, Miladi 1779 yılında Süleymaniye'ye sekiz kilometre uzaklıktaki Karadağ kasabasında doğmuştur. Babasının ismi Ahmed'tir. Bağdadi ismiyle meşhur olan Halidi'nin babası Hz. Osman'ın, annesi ise Hz. Ali'nin soyundandır. Bu nedenle Osmâni diye de anılır. (www. siirlerlemenkibeler. com¹)

Bağdadi'ye 1077/1078'de doğmuş ve 1166'da vefat etmiş olan Kadiri tarikatının kurucusu ünlü mutasavvıf Abülkadir Geylani'nin (Köprülü, 1981:17) el verdiği düşünülür. Bu yüzden bir süre Halidilik ve Geylanilik Müslümanlıkta birbiriyle ilgili tarikatlar olarak görülmüştür. (www. hanifislam.com) Bağdadi bunun dışında dönemin ünlü hocalarından da eğitim almış hatta eğitimini ilerletmek için farklı yerlere de gitmiştir. Bağdat'ta yaşadığı dönemde, dönemin valisinden pek memnun değildir. Bu yüzden de Bağdat'tan ayrılmaya karar verir ve ailesini Bağdat'ta bırakarak Şam'a gider. Arkasından da ailesi gider. Yolculuk esnasında ailesiyle birlikte Şanlıurfa'ya uğrayan Şahabettin Ahmet Urfa'da vefat eder. Bugünkü yerine adına bir türbe yaptırılır. (Borazan, 2005:25)

4.4.2.1.21. Şeyh Ali Dede

Balıklı gölde bulunan ziyaretlerden biri de Şeyh Ali Dede'nin ziyaretidir. Balıklı göl kendi özelliği ile dikkat çeken ve ziyaret edilen bir yerdir. Burada bulunan velilerin mezarları da gölde dua edilip dilek dilenen yerlerdir. Bu yerlerden birine adını veren Şeyh Ali Dede'nin doğum ve ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak Şanlıurfa'da yaşamış olduğu söylenmektedir. **K.5.**

4.4.2.1.22. Şeyh Bekir

Mezarı Şanlıurfa merkez ilçedeki Ulu Cami'nin doğu kapısı yakınlarındadır. Doğum ve ölüm tarihi bilinmeyen Şeyh Bekir'in Selahattin Eyyübi'nin komutanlarından olduğu söylenmektedir. (Akbiyık ve Kürkcüoğlu, 1990:108) Türbenin etrafı demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Ön tarafında ikisi Osmanlıca biri Türkçe üç kitabe vardır. Türkçe kitabede “Şeyh Bekir Türbesi, M.1719” ibaresi

bulunmaktadır. Şeyh Bekir anlatılanlara göre hayattayken bugün türbesinin bulunduğu yerde oturup yoldan geçenlere su dağıtırmış. (Borazan, 2005:26)

4.4.2.1.23. Şeyh Mes'ud

Şeyh Mes'ud Zaviyesi Şanlıurfa'nın Şık Maksut mahallesinde yüksek bir tepenin zirvesinde bulunmaktadır. Halk arasında Şih Maksut ya da Şık Maksut olarak bilinen Şeyh Mes'ud, Hoca Ahmet Yesevi'nin öğrencilerinden olup Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında görev almış bir Alp Eren'dir. Anlatılanlara göre Şeyh Mes'ud Şanlıurfa'yı çok sever. Bu yüzden de buraya Türk devletlerinden Zengiler'in 1144-1182 ve Eyyübler'in 1182-1239 tarihlerinde Urfa'ya hakim oldukları dönemde öğrencileriyle birlikte Batı Türkistan'dan Urfa'ya gelip Şeyh Mes'ud Zaviye'sini (tekke) kurmuştur.(Bu bilgiler ziyaret yerindeki levhadan alınmıştır.)

Anlatılanlara göre Şeyh Mes'ud bu zaviyenin inşası ile uğraşırken yoldan geçen bir asker görür. Askerden birkaç tane taş ister. Asker Şeyh'in dediği gibi taşları toplayıp ona verir. Şeyh askeri çok sever ve onun için "Allah seni Mısır'a sultan etsin." der. Allah Şeyh'in dileğini kabul eder ve gün gelir asker Mısır'a sultan olur. Diğer bir anlatım ise şöyledir: Yine zaviyenin inşası sırasında inşaatın yanından bir atlı geçer. Atlar seslerden ürker. Bunun üzerine atlıların başı inşaatın başındaki kişiyi yani şeyhi kırbaçlattırır. Şeyh Mes'ud bu kişiye bile beddua etmez ona da yine "Allah seni Mısır'a sultan etsin." diye dua eder ve şeyhin duası kabul olur. Daha sonraları şeyhin öldüğünü duyan bu sultan şeyhin bugünkü yerine onun adına türbe yaptırır. Şeyh Mes'ud Zaviyesi, 4 eyvanlı şekilde inşa edilmiş; her eyvanında dört İslam mezhebi ve bunlar ile ilgili ilimler de ayrı ayrı bu eyvanlarda okutulmuştur. Bu zaviyenin güneyinde de mağaralar bulunmaktadır. Öğrenim gören öğrenciler bu mağaralarda ikametlerini sürdürmüşlerdir. Zaviyenin 100 metre batısındaki sarnıç üzerinde yer alan Arapça kitabede sarnıcın hicri 579/miladi 1183 tarihinde Nişaburlu Said oğlu Mes'ud tarafından yaptırıldığı yazılıdır. (Borazan, 2005:33)

4.4.2.1.24. Şeyh Rıyh

Şanlıurfa merkez ilçeye bağlı Altın Köy'deki ziyaret yeridir. Türbe niteliğindeki yer büyük bir kayanın altındadır. Ancak kayanın altında mezarın bulunup bulunmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Ziyarete genellikle romatizma hastalıkları olanlar gelmektedir. (Borazan, 2005:44)

4.4.2.1.25. Şeyh Şani

Bir asıl evvel yaşamış ve halk arasında fazlaca itibar gören bir şahsiyettir. (Akbiyık ve Kürkçüoğlu, 1990:110)

4.4.2.1.26. Şeyh Tifehe

Şanlıurfa merkez ilçede türbesi bulunan Şeyh Tifehe'nin Şanlıurfalı olduğu ve burada yaşadığı sanılmaktadır. Doğum ve ölüm tarihleriyle ilgili hiçbir bilgiye bulunmamaktadır. Türbe mezarlık içerisinde yer almaktadır ve mezar yeşil renkte bir duvar ile çevrelenmiştir. **K.5.**

4.4.2.1.27. Şeyh Tufani

İki asır evvel yaşamış olduğuna inanılan bu kişinin doğum ve ölüm tarihi net olarak bilinmemektedir. Makamı, dilek ve temenni yerlerindedir. Dileği gerçekleşenler çarşıdan elma alarak kabrin üzerine koyarlar. Bunlar ise fakirlerin hakkıdır. (Akbiyık ve Kürkçüoğlu, 1990:109)

4.4.2.1.28. Şıg Bilig

Şanlıurfa merkezdeki Harran Kapı mezarlığında bulunmaktadır. Şıg Bilig'in aileden kalma bir iyileştirici gücü vardır. Sağlığında da ruhsal problemleri olan kişiler Şıg Bilig'in yanına getirilmiştir. Onun hastaya dua okuması ile hasta iyileşmektedir. Bu özellik ona ailesinden kalmıştır. Burası iyileştirici gücü olan bir ocak niteliğindedir. **K.9.**

4.4.2.1.29. Şıh Şükrü

Halka açık olan ve fakirlerin gelip karınlarını doyurabildikleri bir ziyaret yeridir. Şıh Şükrü'nün iyileştirici gücünü onun öğrencisi üstlenmiş. Öğrencinin ölümü ile de onun öğrencisi devralmış bu yeteneği. **K.9.**

4.4.2.1.30. Üzüm Baba

Mezarı Mevlud-u Halil Camisinin mezarlıkları arasında bulunmaktadır. Buradaki türbe çok eskidir. Üzerindeki yazılar okunmayacak kadar çok silinmiştir. Dileği kabul olanların mezarın başına üzüm getirmeleri nedeniyle bu adı almıştır. **K.5.**

4.4.2.1.31. Yakub Kalfa

Şanlıurfalı şair Nabi'nin hocası olduğu söylenen Yakub Kalfa'nın türbesi Şanlıurfa kalesinin etek kısmında bulunmaktadır. Kaynaklarda Yakub Kalfa'nın farklı tarikatlarda olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Akbıyık ve Kürkçüoğluna göre Mevlevi tarikatının⁸ şeyhlerindedir. (Akbıyık ve Kürkçüoğlu, 1990:107)

Diğer bir bilgi ise Yakub Kalfa'nın Kadiri tarikatı⁹ şeyhlerinden olduğuna dairdir. Yakub Kalfa ile Nabi arasındaki ilişki ise şöyle anlatılır: Yakub Kalfa Nabi küçük bir çocukken onu çobanlık etmesi için yanına alır. Nabi yirmi üç yaşına gelinceye kadar Yakub Kalfa'nın yanında kalır. Ancak burada daha fazla kalırsa ilerleyemeyeceğini düşünür. Çünkü bu iş ona göre değildir. Yakub Kalfa Nabi'nin bu derdini anlar ve onu İstanbul'a gönderir. Nabi İstanbul'a geldikten sonra istediği ilerlemeye kavuşur ve zamanla Divan edebiyatının tanınmış şairlerinden olur. Buna vesile olan kişi onu İstanbul'a göndermekle ilerlemesini sağlayan Yakub Kalfa'dır. (Borazan, 2005:28)

4.4.2.1.32. Zeliha ağacı

Şanlıurfa'nın Yardımcılar köyündeki Cabir el Ensar camisinin doğu tarafında bulunan bir dut ağacıdır. Bu ağacı Cabir el Ensar adındaki zatın kız kardeşi Zeliha'nın ektiğine inanılmaktadır. Bu yüzden de bu ağaca "Zeliha Ağacı" adı verilmiştir. Ağacın önceleri caminin batısında bulunmaktayken insanların yapmış olduğu yanlış bir hareket yüzünden caminin doğusuna geçtiği söylenmektedir. (Borazan, 2005:100)

4.4.2.2. Birecik

4.4.2.2.1. Ayn-ı Hakim, Ayn-ı Fudda (Funda), Ayn-ı Şak Şak

Hakim, Şak-Şak, Funda ve Zeliha adlı dört kardeş bulunmaktadır. Zeliha adlı kardeşin yeri Şanlıurfa'da bulunmaktadır. (Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı yerde

⁸ Anadolu tarikatlarından biri olan Mevlevilik'in kurucusu Mevlânâ Celaleddin Rûmî'dir. Mevlevilik yani Mevleviye, İslam dünyasının en önemli ve yaygın tarikatlarından biridir. Tarikatın merkezi Konyada'ki dergâhtır. Bu tarikat aşk, cezbe, semâ ve sefa üzerine kurulmuştur. (Kara, 1999:293-294)

⁹ Abdülkadir Geylani tarafından kurulan bir Bagdad tarikatıdır. İslam dünyasındaki en yaygın tarikatlardan biridir. Zikirleri seslidir. Oturarak ya da ayakta sallanarak ve dönerek yapılır. (Kara, 1999:289-290)

kendisinin atlayıp adına göl olan “Ayn Zılha” adlı yer.) Diğer kardeşlerin kaybolduklarına inanılmaktadır. Ayn-ı Hakim, Ayn-ı Fudda, Ayn-ı Şak Şak kaybolan bu kardeşlerin üzerine kurulan ziyaret yeridir. Pınar niteliğinde olan bu ziyaret yerlerinden gelen suyun şifa verdiğiğine inanılmaktadır. **K.10.**

4.4.2.2.2. Banasor Ziyareti ve Kuyusu

Birecik ilçesinin Bilekli köyünün batısına düşen bu ziyaret yeri bir tepenin üzerinde bulunmaktadır. Ziyaret yerinin kime ait olduğu bilinmemektedir. Ziyaret yerine gelenler istekleri için ziyaret yerinin hemen yanına dört beş tane taş üst üste koyarlar. Bir hafta sonra yeniden gelip bakarlar. Taşlar bıraktıkları düşmeden duruyorsa dileklerinin kabul olacağına aksi takdirde ise dileklerinin gerçekleşmeyeceğine inanırlar. Dileklerini bu yolla öğreniyor olmalarından dolayı ziyaret yeri bu adı almıştır. Banasor Kuyusu da bu ziyaret yerinin on kilometre güneyinde bulunmaktadır. Kuyu yaklaşık iki metre derinliğindedir ve girişinde taş yığınları vardır. Kuyuya girişi bu taş yığınları kolaylaştırmaktadır. **K.10.**

4.4.2.2.3. Boncuklu Türbesi

Türbe Birecik ilçesinin eski adıyla anılan “Hobap” köyünde bir tarla içerisinde yer almaktadır. Türbenin bir bayana ait olduğuna inanılır. Bu yüzden de yöre halkı erkeklerin bu ziyaret yerine gelmesini hoş karşılamaz. Burada yatan bayanın yaşamı ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Adı bayan ziyareti olması nedeniyle çevre halkı tarafından konulmuştur. **K.11.**

4.4.2.2.4. Deh Kubbesi

Birecik’in Karşıyaka mezarlığında bulunan ve Deh Kubbe adı verilen bu yerde 1839 yılında Osmanlı-Mısır Savaşı sırasında “Selavat Yokuşu”nda şehit düşen on askerin bu türbede gömülü olduğuna inanılır. Bu eser Osmanlı dönemine ait en erken tarihili eser olması nedeniyle dikkat çekmektedir. (Durukan vd., 1999:143) Şehitlik mertebesine ulaşan bu askerlerin makamına gelerek dua edenlerin dualarının geri çevrilmeyeceğine dair bir anlayış vardır. **K.10.**

4.4.2.2.5. İmam Buhari (Alaburç)

Birecik ilçesinin Meydan Mahallesi, On Temmuz Caddesi ile Adnan Menderes Bulvarının kesiştiği yerde yer alan yapıdır. Meydan Kapısının uzantısı

olan bu yer ne mezar ne de türbe niteliğindedir. Şehir merkezinde olan bu yapının dış tarafında bulunan bir pencerenin dileği olanlar için farklı bir yeri vardır. **K.10**

4.4.2.2.6. Payam Hazretleri

Payam Hatun köyünde bulunan bu ziyarette yatan kişinin Abdülkadir Geylani Hazretlerinin torunu olduğuna inanılır. Sadece kadınlar gelir. **K.13.**

4.2.2.7. Şeyh Cesim

Birecik ilçesinde ev bahçelerinde ya da evin bir odasında türbe mezarları bulunmaktadır. Bu kişiler ya sağlıklarında yaşadıkları eve gömülmek istemiş ya da öldükten sonra ailesi tarafından aynı eve gömülmüşlerdir. Birecik ilçesinin Urfa Kapısı Caddesi'nde 22 nolu evin bahçesinin güneydoğusunda yer alır. Türbeye iki basamak merdivenle inilir. (Durukan vd., 1999:168)

4.4.2.2.8. Şeyh Çarıklı

Birecik'te Hoca Şerif Mahallesinde bir mağara içerisinde bulunmaktadır. Bu mağara insan eliyle oyularak oluşturulmuştur. Şeyh Çarıklı'nın nereden geldiği ve yaşamı hakkında bilgi bulunmamaktadır. (Durukan vd., 1999:163)

4.4.2.2.9. Şih Müftah

Bu türbe Birecik Kalesinin ikinci katının güneyinde yer alır. Daha önceden kalenin kilisesin burada olması nedeniyle dikkat çekerken daha sonradan Şeyh Müftah'ın buraya gömülmesi ile türbe haline gelmiştir. Müftah Efendi'nin Şeyh Müftah'ın, Müftah ül- Ulum lakabıyla anıldığı, ancak esas adının Ebu Yusuf Sekkaki ve İmam Ebu Hanife'nin ilk öğrencisi olduğu söylenmektedir. (Durukan vd., 1999:148-150)

4.4.2.2.10. Şih Saadettin Camisi

Ünlü zat Şih Saadettin adına yaptırılmış bir camidir. Caminin kenar kısmında Şih Saadettin adlı zatın mezarı bulunmaktadır. Ancak bu kişinin yaşamı ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. **K.3.**

4.4.2.2.11. Ziyaret

Belediye hanının güneyinde Bayraktar sokaktaki sekiz numaralı evin alt katında yer alan bir ziyaret yeri vardır. Çevredekiler tarafından dua edilmeye gelinen bu yer ziyaret olarak adlandırılır. (Durukan vd., 1999:169)

4.4.2.3. Halfeti

4.4.2.3.1. Dalda Şerif

Halfeti ilçesinin Aşağı Göklü köyünde bulunan bir ziyaret yeridir. Ziyaretteki zatın yaşamı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. **K.17.**

4.4.2.3.2. Dilek kayası

Burası herhangi bir türbe mezarı niteliğinde değildir. Yol üzerinde bulunan bu kayaya dileğin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini öğrenmek amacıyla gidilir. **K.17.**

4.4.2.3.3. Koca kulak

Bu ziyaret yeri de herhangi bir türbe mezarından oluşmamaktadır. Ziyaret yeri olarak nitelendirilen yer büyük bir ağacın alt kısmıdır. Psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar için bu ağacın altına gelinip uyunur. **K.15.**

4.4.2.3.4. Nemir Ziyareti

Ziyaret yeri Halfeti ilçesinin Hilalli köyünün biraz doğusunda bulunan tepenin üzerinde yer almaktadır. Ziyaretin içersinde kime ait olduğu bilinmeyen iki tane mezar bulunmaktadır. Bu mezarlar büyük bir ağacın altında bulunmakta olup üzeri taşlarla örülüdür. **K.17.**

4.4.2.3.5. Öksürük deliği

Bu ziyaret yeri de herhangi bir türbe mezardan oluşmamaktadır. Büyük bir oyuk halinde olan delikten geçilince hastalıklara şifa bulunacağına inanılır. **K.17.**

4.4.2.3.6. Süt pınarı

Birecik barajı dolayısıyla sular altında kalan bu yer adından da anlaşılacağı üzere bir akarsudur. Genellikle sütü olamayan kadınlar gelip dua ederler. **K.15.**

4.4.2.3.7. Şih Abdullah

Köy içinde bulunan bu ziyarete küçük bir alan yapılmıştır. Yerleşim alanının tam merkezinde bulunması dolayısıyla özellikle de cuma günleri köy halkından buraya ziyaret daha fazla olmaktadır. Diğer ziyaretlerde görülen gelip mezar başında uyuma burada olmamaktadır. Çünkü yatılacak şekilde bir türbeye sahip değildir. **K.17.**

4.4.2.3.8. Şih Muhammed

Halfeti ilçesinin Kantarma köyünün güneyinde bulunan ziyaret yeridir. Bu yerde Şih Muhammed'e ait olduğu düşünülen mezardan başka dört mezar daha bulunmaktadır. Şih Muhammed'in mezarı boyutuyla dikkat çeker. Şih Muhammed'in hayatı ve yaşamı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. **K.17.**

4.4.2.3.9. Şih Osman

Halfeti ilçesinin Yukarı Göklü kasabasında bulunmaktadır. Ziyaret yeri mezarlığın içerisinde. Mezar bir bir kubbe ile çevrelenmiştir. Mezara merdiven ile inilmektedir. Şih Osman'ın burada yaşadığı söylene de yaşamı ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. **K.15.**

4.4.2.3.10. Şih Salih

Halfeti'nin Çekem Mahallesi'nde "Şih Salih" adında bir cami vardır. Bu caminin içinde Şih Salih'in mezarı bulunmaktadır. Şih Salih adındaki zatın bu camiyi yaptığı hatta olur da bir gün yıkılırsa yeniden yapılsın diye caminin duvarının birinin içine altın koyarak inşa ettiği söylenir. Birecik barajı dolayısıyla su altında kalan bu camiyi yıkmaya kimse cesaret edememiştir. **K.15.**

4.4.2.3.11. Yel Baba

Bu ziyaret yeri de herhangi bir türbe mezarından oluşmamaktadır. Ziyaret yeri olarak nitelendirilen yer tıpkı "Koca Kulak" ziyaretindeki gibi büyük bir ağacın alt kısmıdır. Romatizmal rahatsızlıklar için bu ağacın altına gelinip uyunur. **K.15.**

4.4.2.4. Harran

4.4.2.4.1. Şeyh İsa

Haran ilçesinin İmam Bakır Köyünde bulunan ziyaret yeridir. Köyün camisinin kuzeyinde bulunmaktadır. Harran ilçesinin Yünlüce Köyünde bulunan ve Şey Casum olarak bilinen ziyaret yerindeki zat da Şeyh İsa olarak bilinmektedir. Bu kişilerin aynı kişi olduğunu ve iki ziyarette de bu zatın farklı uzuvlarının bulunduğunu söyleyenler vardır. Ancak İmam Bakır köyündeki bu ziyaret özellikle İmam Bakır Türbesi'nin burada olması nedeniyle Yünlüce köyündeki kadar rağbet görmemektedir. İmam Bakır Türbesine gelenler buraya da uğrarlar. Yörede bulunan birçok ziyaret yerine olduğu gibi, bu türbeye de şifa amaçlı gidilmesinin yanında, dilek tutma amaçlı da gidilmektedir. **K.19.**

4.4.2.4.2. Şeyh Yahya

Bu şahsın papazlıktan dönme Müslüman olduğu rivayet edilir. Harran'da vefat etmiştir. İmam Bakır'ın ziyaretine gidenler, bu zatın da ziyaretine giderler. (Akbiyık ve Kürkçüoğlu, 1990:108)

4.4.2.4.3. Şuayb Şehri ve Şuayb Peygamber Mağarası

Haran İlçesi'ne bağlı, Şuayb Şehri köyünde bulunan yadır ziyaretidir. Ziyaret, Şuayb Şehri harabeleri içerisinde bulunan, Şuayb Peygamber mağarasının 15 m batısında yer almaktadır. Bu yer daha çok dilek tutma amaçlı, kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir. (Borazan, 2005:109)

4.4.2.5. Viranşehir

4.4.2.5.1. Elyasa Peygamber

Viranşehir ilçesinin Eyyüb Nebi kasabasında bulunan ziyaret yeridir. Elyasa Peygamber'in mezarının bulunduğu yerde içerisinde Kuran-ı Kerim'den ayetlerin olduğu kurumuş bir ağaç kütüğü bulunmaktadır. İçinde ayetler olduğu için bu kütük de saklanmıştır. Anlatılanlara göre Elyasa Peygamber, Eyyüb Peygamber'i ziyaret etmek için yola çıkar ve Eyyüb Peygamber'in yaşadığı köye ulaşır. Ancak geldiği bu yerin, Eyyüb Peygamber'in yaşadığı yer olduğunu bilmemektedir. Bu sırada şeytan Elyasa Peygamber'e musallat olur. Elyasa Peygamber ona Hz. Eyyüb'ün yaşadığı yeri sorar. Şeytan daha gidecek çok yolun var diyerek ona yalan söyler. Elyasa Peygamber bunu duyunca onu göremeden öleceği için çok üzülür ve orada can verir. Öldüğü bu yere daha sonra yöre halkı türbesini yaptırır. (Borazan, 2005:88)

4.4.2.5.2. Eyyüb Nebi

Viranşehir ilçesinin Eyyüb Nebi kasabasında bulunan ziyaret yeridir. Türbede Hz. Eyyüb'tan kaldığına inanılan yuvarlak ve siyah renkli bir taş bulunmaktadır. Hac'a gitmeden önce Eyyüb Nebi türbesini ziyaret etme gibi bir gelenek vardır. **K.16.**

4.4.2.5.3. Havmele Türbesi

Viranşehir ilçesinin Yollarbaşı köyünde bulunan ziyaret yeridir. Türbeye adını veren Havmele adlı kişinin Eyyüb Peygamber'in oğlu olduğu söylenmektedir. **K.16.**

4.4.2.5.4. Pınarlı ağaç

Bu ağaç Viranşehir ilçesinin Aslan Baba Köyü'ndeki Aslan Baba Ziyareti'nin kuzeyinde yer alan bir dut ağacıdır. Ağacın köküne yakın bir yerden özellikle bahar aylarında açık kırmızı renkli ve acımsı tadı olan bir su akmaktadır. Bu ağacın suyunun göz hastalıklarına iyi geldiği söylenmektedir. **K.5.**

4.4.2.5.5. Rahime Hatun

Viranşehir ilçesinin Eyyüb Nebi Kasabası'nda bulunan ziyaret yeridir. Rahime Hatun ile ilgili iki ayrı bilgi vardır, bunlardan ilki Rahime Hatun'un Yakup Peygamber'in kızı olduğuna dairdir. Diğer bir bilgi de, Rahime Hatun'un Yusuf Peygamber'in oğlu Menşa'nın kızı olduğuna dairdir. Rahime Hatun Eyyüb Peygamber'in yanında kalıp ona destek olan eşidir. Anlatılanlara göre Eyyüb Peygamber hastalığında "Allah'ın sana çektirdiği yetmez mi?" der. Eyyüb Peygamber buna çok kızar ve onu da huzurundan kovar. İyileştiğinde ona yüz sopa atmaya yemin eder. Eyyüb Peygamber çilesi dolup da iyileştiğinde yeminini yerine getirmek ister. Ama eşine kıyamaz. Bunun için süpürge çöpü ile ona vurup yeminini yerine getirir. Bugün onun da mezar yeri türbe haline getirilmiş ve adak adama yeri olmuştur. (Borazan, 2005:89)

4.4.2.5.6. Sabır taşı

Bu taş Viranşehir ilçesinin Eyyüb Nebi kasabasında Eyyüb Peygamber Türbesi'nin güneyinde bulunmaktadır. Taş yaklaşık 2 m uzunluğundadır. Bu taşın

Eyyüb Peygamber'in hastalığı sırasında dayandığı taş olduğuna dairdir. Eyyüb Peygamber tüm çilesi boyunca sabretmiş ve hastalığı sırasında bu taşın gölgesinde oturmuş kimi zaman ona dayanmıştır. Bu yüzden de bu taş "sabır taşı" denmiştir.

K.16.

4.4.2.6. Suruç

4.4.2.6.1. Karadut Köyü Türbesi

Suruç ilçesinin Karadut köyünde bulunan ziyaret yeridir. Türbe köyün mezarlığında bulunmaktadır. Ziyarete bulunan kişinin Muhammed Ağa adındaki bir zat olduğu söylenir. (Durukan vd., 1999:293)

4.4.2.6.2. Muhammed Mintik

Suruç ilçesinin Karadut köyünde bulunan ziyaret yeridir. Mezarın üzeri betonla kaplanmıştır ve mezarın boyutu çok büyüktür. Türbeye adını veren Muhammed Mintik ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yörede mezarın hemen yanında bulunan başka bir mezarın da Muhammed Mintik adlı zatın kız kardeşine ait olduğuna inanılmaktadır. Bu iki ziyaret yerinin arasından geçenlerin ya da bu araya herhangi bir şey yapmak isteyenlerin başlarına kötü bir şey geleceğine inanılmaktadır. (Borazan, 2005: 85)

4.4.2.6.3. Şeyh Ahmet Musullu

Suruç ilçesinde bulunan ziyaret yeridir. İlçedeki Ahmet Bican camisinin batısında yer almaktadır. Mezarın kenarı betonlar ile çevrelenmiştir ve bu yapının içerisinde bir dut ağacı bulunmaktadır. Ziyaret yerine genellikle erkekler gelir. Rahatsızlığı olan kişi dut ağacının altında bir süre bekletilir. **K.19.**

4.4.2.6.4. Şeyh Muhammed

Suruç ilçesinin Yalınca köyünde bulunan ziyaret yeridir. Ziyarete adını veren Şeyh Muhammed adlı bu kişinin ilçenin Ziyaret köyünde türbesi bulunan Şeyh Müslüm'ün ve yine ilçedeki Şeyh Nasır mezarlığında türbesi bulunan Şeyh Nasır'ın kardeşi olduğuna inanılmaktadır. Ziyaretin başında siyah bir taş bulunmaktadır. Bu taşın tılsımlı olduğuna inanılmaktadır. Bu taşı kimse yerinden oynatamaz. Ayrıca bu taşın üzerine basanların öleceğine inanılmaktadır. (Borazan, 2005: 84)

4.4.2.6.5. Şeyh Nasır

Suruç ilçesindeki Şeyh Nasır mezarlığında bulunan ziyaret yeridir. Ziyaret yerine adını veren Şeyh Nasır adlı kişinin Suruç'un Ziyaret köyünde türbesi bulunan Şeyh Müslüm ile yine bu ilçenin Yalınca köyünde ziyareti bulunan Şeyh Muhammed'in kardeşleri olduğu söylenmektedir. **K.17.**

4.4.2.6.6. Şeyh Said

Suruç ilçesinin Ziyaret köyünde bulunan ziyaret yeridir. Türbeye adını veren Şeyh Said adlı kişinin ilçede türbesi bulunan Şeyh Müslüm adlı kişinin kölesi ve halifesi olduğu rivayet edilmektedir. **K.17.**

4.4.2.6.7. Şifa ocakları

İlçede şifa amaçlı gidilen yerler vardır. Buralar “ocak” olarak adlandırılır. Bunlardan biri “ağız yara ocağı”dır. Bu yer ilçenin Karadut köyünde bulunmaktadır. Ağız yaralarını geçirmek amacıyla gelinen bu evin halkına iyileştirici gücün annelerinden kaldığı söylenmektedir. Diğer bir yer ilçenin merkezinde yer alan bir yerdir. Bu yerin sahibi esnaflık yapmaktadır. Buranın sadece sarılık hastalığına şifa verdiği düşünülmektedir. Aile bireyleri eren bir zatın torunu olduklarını iddia etmektedir, onlara göre bu iyileştirici güç ailelerinden kalmıştır. Bir başka yer de ilçenin Atmenek köyünde bulunmaktadır. Buradaki ocak sadece diş ile ilgili rahatsızlığı çözmek amacıyla gidilen bir yerdir. **K.16.**

4.4.2.7. Bozova

4.4.2.7.1. Boztepe Ziyaret

Bozova ilçesine bağlı Boztepe denilen yerde bulunan ziyaret yeridir. Ziyaret yeri ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Özellikle bahar aylarında yağmur duasına çıkmak ve o senenin bereketli olmasını dilemek amacıyla ziyaret edilmektedir. **K.13.**

4.4.2.7.2. Seyid Dede

Bozova ilçesinin Kepirce köyünün batısında bulunan ziyaret yeridir. Ziyaret yerindeki mezarın etrafı duvar ile çevrilmiştir. Mezarın yanında ağaçlar vardır. Türbeye adını veren Seyid Dede adlı kişi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. **K.14.**

4.4.2.7.3. Ziyaret

Bozova ilçesinde kime ait olduğu bilinmeyen ve “ziyaret” olarak adlandırılan üç ayrı yer vardır. Bunlardan biri ilçeye bağlı, Kılçık köyünün doğusundaki tepede yer alan ziyaret yeridir. Mezar yaklaşık üç metre uzunluğundadır ve mezarın üzeri taşlarla örülmüştür. **K.14.**

Yine aynı köyün Mermer mezarının girişinde bulunan bir ziyaret yeri vardır. Buradaki mezar da bir buçuk metre uzunluğundadır ve onun da üzeri taşlarla örtülmüştür. Buradaki mezar önceleri sarnıç olarak kullanılan bir yeraltı odasında bulunmaktadır. Bu mezarın bir kadına ait olduğu söylenmektedir. Ancak kadının yaşamı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. **K.14.**

Ziyaret olarak adlandırılan diğer bir yer de yine Kılçık köyünün Mermer mezarında bulunmaktadır. Bu ziyaret yerinde yatan kişinin mezarının girişinde bulunan ziyaretteki kadının kocası olduğuna inanılmaktadır. **K.14.**

4.4.2.8. Ceylanpınar

4.4.2.8.1. Şeyh Zerga

Ceylanpınar ilçesinde bulunan ziyaret yeridir. Mezarın köşelerinde yeşil bezler bulunmaktadır. Ziyaret yerindeki mezarın bir bayana ait olduğu söylenmektedir. Türbeye adını veren Zerga adlı kişinin asıl adının “Zerga Atilla” olduğu ve 1936 yılında doğup 1998 yılında vefat ettiği belirtilmektedir. Zerga'nın takva sahibi biri olduğu söylenmektedir. Sağlığında yanına şifa amaçlı gelenler olduğu gibi öldükten sonra mezarının başına da aynı amaçla gelip mezarındaki topraktan alanlar vardır. (Borazan, 2005:59)

4.4.2.9. Siverek

4.4.2.9.1. Abdal Ağa

Siverek ilçesindeki Fettahlı Abdal Ağa camisinde bulunmaktadır. Ziyaret yerinde bir de ağaç bulunmaktadır. Dileği olanlar türbeye gelip dua etmenin yanında buradaki ağaca bez parçaları bağlayarak dilek de dilerler. **K.13.**

4.4.2.9.2. Kelbani Ziyareti

Siverek ilçesinin Ergen köyünün batısında bulunan kavak ağacıdır. Bu ağacın altında bir şehit mezarının olduğu söylenmektedir. Ancak ağacın çevresinde mezarı andıran bir yapı bulunmamaktadır. **K.13.**

4.4.2.9.3. Seyit Ahmet Efendi

Siverek ilçesinin Esmerçayır Mahallesi'nde bulunan ziyaret yeridir. Ziyaret yerinde Seyit Ahmet Efendi'ye ait olduğuna inanılan mezarın dışında bir tane daha mezar bulunmaktadır. Seyit Ahmet Efendi adlı kişinin yaşamı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Seyit Ahmet Efendi'nin savaşta şehit düşen bir asker olduğu söylenmektedir. **K.14.**

4.4.2.9.4. Şifa ocakları

İlçede şifa amaçlı gidilen yerler vardır. Bunlardan biri “felç ocağı” olarak anılır. Bu yer ilçenin Cami Kebir Mahallesi'nde yer almaktadır. Bu yerin Fettahlı ailesine ait olduğu söylenir. Bu aileye mensup insanların yaşadığı bu evin altında da cinlerin ikamet ettiğine dair bir inanış vardır. Bu yüzden kimse bu eve geldiğinde uygunsuz davranışlar göstermez. Bunun dışında “ocak” olarak adlandırılan bir yer daha vardır. Bu yer de ilçenin Hamidiye Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu yerin de Şeyh Lütü'nin torunlarına ait olduğu söylenmektedir. Bu yerde Şeyh Lütü'ye ait olduğu söylenen bir asa bulunmaktadır. Şifa amacıyla gelen kişilerin üzerine bu asa ile vurulur. Bu şekilde hastalıkların iyileşeceğine inanılır. **K.14.**

4.4.2.10. Hilvan

4.4.2.10.1. Bedir Dikme Ziyareti

Hilvan ilçesinin Bedir Dikme köyü yakınında bulunan ziyaret yeridir. Bu ziyaret yerinde bulunan zatın yaşamı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. **K.14.**

4.4.2.10.2. Dilek ağacı

Hilvan ilçesinin Fayık köyünün girişinde bulunan dut ağacıdır. Ağacın olduğu yerde bir mezar bulunmaktadır. Bu mezarın “Aslan Ali” adlı bir kişiye ait olduğu söylenmektedir. Ancak bu kişinin yaşamı ile ilgili net bir bilgi bulunmamaktadır. Mezarın başındaki dut ağacına dileği olanlar gelip bez parçaları bağlamaktalar. **K.12.**

4.4.2.10.3. Hacı Ömer

Hilvan ilçesinin Geyikveren köyünün batısında bulunan ziyaret yeridir. Ziyaret olarak adlandırılan mezarın dışında on mezar daha bulunmaktadır. **K.14.**

4.4.2.10.4. Kavaklı Türbesi

Hilvan ilçesinin Kavaklı köyünde bulunan ziyaret yeridir. Ziyaret yerinde bir de küçük oda bulunmaktadır. Rahatsızlığı olup da gelenler bu odada bir süre uyurlar. **K.13.**

4.4.2.10.5. Ocak

İnsanların şifa amaçlı geldiği yerlerden biri olan ve “ocak” olarak adlandırılan yer Hilvan ilçesinin Yeni mahalle Şafak Sokak'ta bulunan bir evdir. Bu ev Şeyh Salih'in çocuklarının evidir. Burası Şeyh Salih'in ocağı olarak bilinir. **K.16.**

4.5. FONKSİYONLARINA GÖRE ZİYARET YERLERİ

Adak ve ziyaret yerlerine genellikle şifa bulma ve dilek dileme amacıyla gidilir. Şanlıurfa adak ve ziyaret yerlerinde de bu amaçlarla gidilen yerlerde birtakım farklı uygulamalarla karşılaştık. Ziyaret yerlerine gidişleri fonksiyonlarına göre “Dilek Dileme”, “Şifa Amaçlı” ve “Kayıp Eşyaları Bulmak İçin” olmak üzere üç ayrı başlıkta el aldık.

4.5.1. Dilek İçin Gidilenler

4.5.1.1. Çocuk sahibi olma

Şanlıurfa adak ve ziyaret yerlerine genellikle çocuk sahibi olma amacıyla gidilir. Bu amaçla gidilen yerlerde de farklı uygulamalar görülür. Bu uygulamalardan bazıları şunlardır:

- Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, evlerinde hazırlamış oldukları bez bebekleri mezarın yanına asarlar. Böyle yapan kadınların çocuğunun olacağına inanılır.
- Ziyaret yerinde bulunan suların kutsal olduğu inanışı vardır. Bu sulardan içen kişilerin çocuklarının olacağına inanılır.
- Ziyaret yerlerinde sapan, sopa, süpürge vs. bulunan şeyleri çocuğu olmayan kadının beline bağlarlar. Bu uygulama üç hafta tekrarlanır. Bu şekilde çocuğun olacağına inanılır.

- Çocuğu olmayanlar ya da çocuğu doğup ölenler ziyaret yerlerine boş bir beşik getirirler. Beşiğin içine oyuncak bir bebek koyarlar ve beşiği sallayarak bir çocuk dilerler.

- Çocuğu olmayanlar umutlarının gerçekleşmesi için yatılabilecek yeri olan ziyaret yerlerinde cuma gecelerini geçirirler.

- Çocuğu olmayan kadınlar, karınlarını mezarın sandukasına dayayıp, 3-5 dakika “Hekimler Hekimi” diye dua ederler.

- Çocuğu olmayan kadınlar bir yakınlarının çocuğunu kucaklarına alarak ziyaret yerinde üç veya yedi kez dönerler. Bu işlemi üç cuma üst üste yaparlar.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Arış Baba Türbesi, Nebi (Nebe) Efendi, Şeh Muhammed Buhari, Halilürrahman Gölü ve Hz. İbrahim’in doğduğu mağara.

Birecik: Boncuklu Türbesi, Hasan Keşif Baba Yatırı, Nur Ali, Payam Hazretleri , Şeyh Cemalettin.

Halfeti: Abdülkadir Hoca, Şar Baba (Şar Dede), Şih Yakup, Şih Salih.

Harran: İmam Bakır, Şeyh Nabi, Şeyh Hayat-i Harrani

Viranşehir: Dilek Ağacı, Rahime Hatun, Eyyüb Nebi.

Suruç: Muhammed Mintik, Şeyh Ali, Şeyh Salman, Şeyh Nasır.

Bozova: Seyyid Dede, Ziyaret.

Ceylanpınar: Şeyh Ömer, Şeyh Zerga.

Siverek: Muhittin Hoca, Seyyit Ahmet Efendi, Koç, Ali Baba, Abdal Ağa, Cerrah Baba.

Hilvan: Dilek ağacı, Hacı Ömer.

4.5.1.2. İş bulma

- İş bulmak isteyenler ziyaret yerlerine gelir iş bulmayı dilerler. Ziyaret yerlerine, mezar taşlarının veya ziyaret yerindeki türbenin üzerine dileklerini yazarlar.

- Üç cuma veya perşembe günü ziyaret yerine gelip yedi defa döndükten sonra iş bulmayı dilerler.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Aynzeliha Gölü, Akbalık, Dabakhane, Hekim Dede, Dibsiz Ziyaret.

Birecik: Deh Kubbesi, Seyyid Ali Baba.

Halfeti: Abdülkadir Hoca, Seyyid Dede, Şih Abdullah, Şar Baba (Şar Dede).

Harran: Şeyh İsa, Şeyh Nabi, Şeyh Yahya, Şeyh Casum.

Viranşehir: Aslan Baba, Eyyüb Nebi, Elyasa Peygamber.

Suruç: Şeyh Ahmed Musullu, Şeyh Ali, Şeyh Nasır, Şeyh Said.

Bozova: Kaplan Baba, Seyyid Dede, Ziyaret.

Ceylanpınar: Şeyh Zerga, Ziyaret taşı

Siverek: Abdal Ağa, Cerrah Baba, Koç Ali Baba, Mehmet Ali Bilgen.

Hilvan: Dilek ağacı, Hacı Ömer, Kavaklı Türbesi.

4.5.1.3. Kısmet açma

- Ziyaret yerindeki türbenin penceresinden veya mezarın üzerinden çocuk kıyafeti veya başörtüsü atılır ve bu uygulama yine üç kez tekrarlanır.

- Büyük zatların mezarlarının bulunduğu camilerin avlularından geçen suyun üstünden üç cuma sela vakti kısmeti kapalı biri atlırsa kısmetinin açılacağına inanılır.

- Üç hafta üst üste türbeye gelip dua edildiğinde kısmetin açılacağına inanmaktadırlar.

- Cuma günü sela vaktinde evde kalan ya da bahtı kapalı olan birinin giysisi caminin penceresinden cami avlusuna atılırsa kişinin bahtının açılacağına inanılır.

- Evlenmek isteyen gençler ise dua edip dilekte bulunduktan sonra dileklerinin kabul olması için mezarın üzerindeki yeşil beze, çatal iğne veya toplu iğne saplarlar.

- Kısmetlerinin açılmasını dilemek için gelenler kendilerine ait kıyafetleri ya da tespih, boncuk, misvak, yüzük veya para gibi eşyaları mezarların üzerlerine bırakırlar.

Bu amaçla gidilen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Abdurrahman Dede, Ak Ziyaret, Akbalık, Arış (Arş) Baba, Arış Hoca, Aynzeliha Gölü, Bediüzzaman Ahmed Hemedani, Dede Efendi, Dede Osman-1 Avni Veli, Delikli duvar, Dibsiz Ziyaret, Eyyüb Peygamber Makamı, Fındık Baba, Hacı Kirif (Kerim-Köfteci Dede), Halil-ür Rahman Gölü ve Hz. İbrahim'in doğduğu mağara, Hekim Dede, Hüseyin, Hz. Şeyh Salih El Geylani.

Birecik: Deh Kubbesi, Hakim Baba, Hasan Keşif Baba, Seyyid Ali Baba, Şeyh Bekir, Şih Abdullah, Ziyaret.

Halfeti: Abdülkadir Hoca Ziyareti, Seyyid Dede, Şar Baba (Şar Dede), Şih Abdullah, Şih Yakup, Yel Baba

Harran: İmam Bakır, Şeyh Hayat-i Harrani, Şeyh İsa, Şuayb Şehri ve Şuayb Peygamber mağarası.

Viranşehir: Aslan Baba, Dilek ağacı, Rahime Hatun.

Suruç: Müslüm Tekinalp Ziyareti, Şeyh Ahmed Musullu Türbesi, Şeyh Nasır, Şeyh Salman.

Bozova: Boztepe Ziyaret, Kaplan, Seyyid Dede, Ziyaret, Ziyaret tepesi.

Ceylanpınar: Kepez, Şeyh Ömer, Şeyh Zerga, Ziyaret taşı

Siverek: Abalı Hacı Mustafa, Abdal Ağa, Kelbani, Kemal Hoca, Şeyh Lütfi.

Hilvan: Bedir Dikme Ziyareti, Seyid Şeyh Salih.

4.5.1.4. Yağmur yağması

- Bazı ziyaret yerleri tepelerde bulunur. O dönem kurak geçmişse eğer köy halkı toplanıp ziyaret yerine gider. Burada kurban adayıp yağmur yağmasını dilerler. Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Buluntu Hoca.

Birecik: Şih Salih.

Halfeti: Dalda Şerif, Dilek kayası.

Viranşehir: Dilek ağacı.

Bozova: Boztepe Ziyaret, Ziyaret tepesi.

Ceylanpınar: Kepez.

Hilvan: Dilek ağacı.

4.5.1.5. Diğer

- Dileği olanlar mezar taşlarının başına taş yapıştırırlar. Taş düşmezse dileklerin kabul olacağına inanılır.

- Ziyaret yerinde bulunan beşik yere sabitlenmiştir. Dilek için bu beşik itilir. Sallanırsa dileğin kabul olacağına inanılır.

- Ziyaret yerlerinin başında bulunan akarsulara dilekler yazılır. Suda kaybolup gidince dileğin kabul olacağına inanılır.

- Dilek sahipleri önce adak adarlar, sonra da yerden yedi adet küçük taş kaldırıp düz duvara tutturulması için çalışırlar, şayet bu yedi taşın tümü tutturulabilirse dileğin yerine geleceğine kanaat getirilir. Taşlardan bir tanesi ancak üçüncü defasında tutturulursa dileğin geç kabul olacağına inanılır.

- Dilekte bulunan ziyaretçilerden bazıları, dileklerini türbenin giriş kapısı üzerine yazarak ziyaret yerinden ayrılırlar.

- Dilek sahibi insanlar ziyaret yerinde bulunan taşlardan kırk adedini alarak evine götürürler. Bu taşların her biri için 3 İhlâs ve 1 Fatiha okurlar. Bu taşları sonra tekrar ziyaret yerine götürürler. Bu şekilde dileğin kabul olacağına inanılır.

- Dilek sahipleri ard arda yedi gün boyunca ziyaret yerine şafak sökmeden çıplak ayakla (yalınayak) gelerek burada dilek dilerler.

- Ziyaret yerinin önünde bir tura başlanır. Bu tur başlanan yerde tamamlanır ve türbenin kapısını açar gibi yapıp yeni bir tura başlanır. Bu işlem aynı şekilde yedi defa tekrarlanır ve dilek dilenir.

- Ziyaretçiler ziyaret yerlerine genellikle perşembe günü ikindi namazından sonra veya cuma günü sela vakti dilek tutma amaçlı giderler.

- Ziyaret yerinde iki rekat namaz kılıp, dua ettikten sonra dilekte bulunan ziyaretçiler, dileklerin kabul olması için el büyüklüğündeki taşlara bez parçaları bağlarlar. Bez parçası bağlanan taşı, mezar taşları arasına koyan ziyaretçilerin dileklerinin gerçekleşeceğine inanırlar.

- Şanlıurfa ve çevresinde bulunan diğer ziyaret yerlerinden farklı olarak dileğin kabul olup olmayacağını anlamak için ziyaretin etrafında bulunan 4-5 tane el büyüklüğündeki taş üst üste konularak küçük taşlıklar oluşturulur. Ziyaretçiler bir hafta sonra ziyarete gittiklerinde üst üste koydukları taşlar düşmeden kalmış ise dileklerinin kabul olacağına, aksi durumda ise dileklerinin kabul olmayacağına inanırlar.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Abdurrahman Dede, Ak Ziyaret, Akbalık, Arış (Arş) Baba, Arış Hoca, Aynzeliha Gölü, Bediüzzaman Ahmed Hemedani, Buluntu Hoca, Cabir El Ensar, Dabakhane, Dede Efendi, Dede Osman-ı Avni Veli, Delikli duvar, Dibsiz Ziyaret, Eyyüb Peygamber Makamı, Fındık Baba, Hacı Kirif (Kerim) Ocağı (Köfteci Dede), Halil-ür Rahman Gölü ve Hz. İbrahim'in doğduğu mağara, Hekim Dede, Hüseyin Bey, Hz. Şeyh Salih El Geylani, Kara Baba, Said Nursi Makamı, Seyyid

Mahmut Kirve Rehavi, Seyyid Nuri Baba, Sultan Bey, Şeyh Mehmed Buhari, Şeyh Mes'ud, Şeyh Muhammed, Şeyh Tıfehe, Şih Şükrü, Ulu Cami.

Birecik: Deh Kubbesi, Hakim Baba, Hasan Keşif Baba, İmam Buhari (Alaburç), Nur Ali, Seyyid Ali, Şeyh Bekir, Şeyh Cemalettin, Şeyh Cesim, Şeyh Çarıklı, Şih Abdulkadir, Şih Abdullah, Şih Muhammed Elnarike, Şih Hasan, Şih Müftah, Şih Saadettin, Şih Salih, Şih Şibli.

Halfeti: Abdülkadir Hoca Ziyareti, Dilek kayası, Nemir Ziyareti, Seyyid Dede, Şar Baba (Şar Dede), Şih Abdullah, Şih Muhammed, Şih Osman, Şih Salih, Şih Yakup.

Harran: İmam Bakır, Şeyh Casım, Şeyh Casum, Şeyh İsa, Şeyh Yahya.

Viranşehir: Dilek ağacı, Elyasa Peygamber, Eyyüb Nebi, Havmele, Şeyh Muhammed ve Şeyh Mustafa.

Suruç: Müslüm Tekinalp, Şeyh Ahmed Musullu, Şeyh Ali, Şeyh Muhammed, Şeyh Said, Şeyh Salman.

Bozova: Boztepe Ziyaret, Kaplan Baba, Seyyid Dede.

Ceylanpınar: Kepez, Şeyh Ömer.

Akçakale: Şeyh İsa.

Siverek: Kafur Dede, Kelbani Ziyareti, Koç Ali Baba, Mehmet Ali Bilgen, Muhittin Hoca, Seyyit Ahmet Efendi.

Hilvan: Dilek ağacı, Hacı Ömer, Şeyh Salih.

4.5.2. Şifa Bulma

4.5.2.1. Romatizmal hastalıklar

- Ziyarete gidebilecek durumda olan hastaların arka arkaya üç cuma gecesi türbede yatmaları halinde iyileşeceklerine inanılmaktadır. Diğer taraftan ziyarete gelemeyecek durumda olan ve halk arasında “yatalak” hasta olarak isimlendirilen kişilerin elbiseleri, yakınları tarafından türbeye götürülür ve “Ya Rabbi! Hastamıza ya şifa ver ya da canımı al da onu azaptan kurtar!” diye dua edilerek mezarın üzerine bırakılır.

- Ziyaret yerlerinde bulunan değnek, süpürge ya da sopa ağrıyan yerin üzerinde gezdirilir. Bu şekilde ağrının geçeceğine inanılır.

- Ziyaret yerinde bulunan suların kutsal olduğuna ve şifa verdiğine inanılır. Bu su ağrıyan yerin üzerine sürüldüğünde ya da bu sudan içildiğinde şifa bulunacağına inanılır.

- Ziyaret yerlerinde seccadeler bulunmaktadır. Bu seccadelerin üzerinde iki rekat namaz kılarlar. Sonra bu seccadeyi ağrıyan yerlerine örterler. Bir süre burada böyle beklerler. Bunu üç cuma üst üste tekrarlar. Bu şekilde ağrıların geçeceğine inanılır.

- Vücuttaki ağrılar için üç cuma gelmenin dışında yedi gün ya da yedi cuma gelme gibi bir uygulama da vardır. Yine aynı şekilde ziyaret yerinde bulunan türbede bir gece geçirilir ya da kısa bir süre uyunur. Bu şekilde ağrının geçeceğine inanılır.

- Ziyaret yerinde bulunan beşik etrafında (bazı ziyaret yerlerinde de mezar etrafında olur) hasta kişi dolaştırılır. Felçli hastaların bile koluna girilip bu beşik etrafında dolaşması sağlanır. Bu şekilde hastalıklarının geçeceğine inanılır.

- Bazı ziyaret yerlerinin hemen başucunda ağaçlar vardır. Hasta olan kişiler bu ağacın altına yatırılır ve bir süre burada uyutulur. Uykusunda mezarda yatan büyük zatın ağrıyan yeri ovaladığı ve bu şekilde ağrıyı geçirdiği söylenir.

- Ziyaret yerlerinde orada yatan zatların kıyafetleri ya da kullandıkları eşyalar bulunmaktadır. Hasta olan kişinin bu eşyaları giydiği takdirde şifa bulacağına vücudundaki ağrıların geçeceğine inanılır.

- Ziyaret yerinin toprağının da şifa verdiğine inanılır. Ağrıyan yere bu toprağın sürülmesi ile ağrının geçebileceği inancı vardır. Toprağı ağrıyan yere sürmenin dışında yine toprakla ilgili farklı bir uygulama daha vardır. Bu da ziyaret yerindeki toprağın çamur haline getirilmesidir. Çamur haline getirilen toprak ağrıyan yerin üzerine sürülür ve bir süre bekletilir. Bu şekilde de ağrının geçeceğine inanılır.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Abdurrahman Dede, Akbalık, Arış (Arş) Baba, Arış Hoca, Cabir El Ensar, Dabakhane, Dede Efendi, Dede Osman-ı Avni Veli, Hacı Kirif (Kerim) Ocağı, Hekim Dede, Hüseyin Bey, Hz. Şeyh Salih El Geylani, Kara Baba, Nebi (Nebe) Efendi, Seyyid Mahmut Kirve Rehavi, Seyyid Nuri Baba, Sultan Bey, Şahabeddin Ahmet, Şeyh Ali Dede, Şeyh Mes'ud, Şeyh Muhammed, Şeyh Rıh, Şeyh Şani, Şeyh Tufani, Şıg Biliğ.

Birecik: Ayn-ı Hakim, Ayn-ı Fudda (Funda), Ayn-ı Şak Şak, Hasan Keşif Baba , Melik Dahar (Tahir), Seyyid Ali Baba, Şeyh Çarıklı, Şıh Abdullah, Şıh Muhammed Elnarike, Şıh Hasan, Şıh Müftah, Ziyaret

Halfeti: Nemir Ziyareti, Seyyid Dede, Şar Baba, Şih Abdullah, Şih Muhammed, Yel Baba

Harran: Şeyh Casum, Şeyh Nabi, Şeyh Yahya.

Viranşehir: Elyasa Peygamber, Eyyüb Nebi, Havmele, Rahime Hatun.

Suruç: Şeyh Ahmed Musullu, Şeyh Müslüm, Şeyh Nasır, Şeyh Said, Şifa Ocakları.

Bozova: Boztepe Ziyaret, Ziyaret, Ziyaret tepesi.

Ceylanpınar: Kepez, Şeyh Zerga, Ziyaret taşı.

Siverek: Abalı Hacı Mustafa, Abdal Ağa, Cerrah Baba, Felç ocağı, Koç Ali Baba, Muhittin Hoca.

Hilvan: Bedir Dikme Ziyareti, Kavaklı Türbesi, Seyid Şeyh Salih, Yılanlı ağacı.

4.5.2.2. Psikolojik sorunlar

- Ziyaret yerlerinde bulunan suyun sinir ve ruh hastalıklarına iyi geldiğine inanılır. Hastaya bu su ile abdest aldırdıktan sonra hasta bir süre yalnız olarak ziyaret yerinde bırakılır. Bunun sonucu olarak iyileşen hastaların olduğu söylenir.

- Ziyarete şifa amaçlı götürülen akıl hastaları, yakınları ile birlikte mezarın etrafında 3 veya 7 defa dönerler. Bu esnada hasta yakınları, hastalarına şifa vermesi için Allah'a dua ederler. Bu uygulamayı türbeden toprak alıp, suya katarak hasta kişiye içirme ile tamamlarlar.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Eyyüb Peygamber Makamı, Fındık Baba, Hacı Kirif (Kerim) Ocağı, Hekim Dede, Hüseyin Bey, Hz. Şeyh Salih El Geylani, Kara Baba, Nebi (Nebe) Efendi, Seyyid Mahmut Kirve Rehavi, Seyyid Nuri Baba, Sultan Bey, Şahabeddin Ahmet, Şeyh Ali Dede, Şeyh Bekir, Şeyh Mehmed Buhari, Şeyh Mes'ud, Şeyh Muhammed, Şeyh Rih, Şeyh Şani, Şığ Biliğ.

Birecik: Hakim Baba, Hasan Keşif Baba, Melik Dahar (Tahir), Nur Ali, Şeyh Bekir, Şeyh Cemalettin, Şeyh Cesim, Şeyh Çarıklı, Şih Muhammed Elnarike, Şih Hasan, Şih Müftah, Şih Saadettin.

Halfeti: Abdülkadir Hoca, Dalda Şerif, Nemir Ziyareti, Şih Abdullah, Şih Muhammed, Şih Osman, Şih Salih.

Harran: Şeyh Casım, Şeyh Casum, Şeyh İsa, Şeyh Nabi, Şeyh Yahya.

Viranşehir: Eyyüb Nebi, Havmele Türbesi, Şeyh Muhammed ve Şeyh Mustafa.

Suruç: Muhammed Mintik, Şeyh Ali, Şeyh Muhammed, Şeyh Salman, Şifa ocakları.

Bozova: Boztepe Ziyaret, Kaplan Baba, Seyyid Dede.

Akçakale: Şeyh İsa.

Ceylanpınar: Şeyh Ömer, Şeyh Zerga.

Siverek: Abdal Ağa, Cerrah Baba, Kemal Hoca, Koç Ali Baba, Mehmet Ali Bilgen, Muhittin Hoca.

Hilvan: Hacı Ömer, Seyid Şeyh Salih.

4.5.2.3. Konuşma güçlüğü

- İki yaşını geçmiş, konuşmayan çocukların konuşturulması amacı ile ziyaret yerindeki türbenin veya türbenin bulunduğu caminin kapısının anahtarı çocuğun ağzına sokulur ve sağa sola kilit açarcasına hareket ettirilir. Bundan sonra çocuğun konuşacağına inanılır.

- Konuşma güçlüğü çekenleri, kekeme olanları ya da hiç konuşamayan kişileri üç cuma sela vakti ziyaret yerine getirirler ve bu yerde bulunan suyu içirirler. Bu şekilde çocukların dillerinin açılacağına ve konuşabileceklerine inanılır.

- Konuşma güçlüğü çeken çocukların ziyaret yerindeki mezarın üzerine ellerini koydurarak dua etmeleri sağlanır. Bu şekilde şifa bulacaklarına inanılır.

- Hasta çocuklara şifa verdiğiğine inanılan ziyarete giden hasta yakınları, namaz kılıp dua ettikten sonra adı geçen mezarın üzerinden aldıkları toprağı ve birkaç tane de taşı hasta çocuğunun içme suyuna karıştırırlar. İçerisine mezar toprağı ve taşı karıştırılmış olan su, hasta çocuğa üç defada içirilir ve böylece hastanın iyileşeceğine inanılır.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Cabir El Ensar, Lalik kuyusu, Seyyid Nuri Baba, Şeyh Mes'ud, Şeyh Tufani, Şıg Biliğ.

Birecik: Melik Dahar (Tahir).

Halfeti: Koca Kulak Ziyareti.

Harran: İmam Bakır, Şeyh Yahya.

Viranşehir: Elyasa Peygamber, Eyyüb Nebi.

Suruç: Şifa ocakları.

Bozova: Boztepe Ziyaret.

Ceylanpınar: Şeyh Ömer.

Siverek: Kemal Hoca.

Hilvan: Hacı Ömer.

4.5.2.4. Yürüme problemi

- Dört beş yaşına gelmiş ve hala yürüyemeyen çocuklar bir çarşamba, iki cuma olmak üzere toplam üç hafta boyunca ziyaret yerine getirilir. Ziyaret yerinde bulunan sudan içirilir ya da burada bulunan mezardan toprak alınarak ayaklarına bu topraktan sürülür.

- Ziyarete gelemeyecek kadar düşkün olan veya halk arasında “yatalak” olarak isimlendirilen hastaların giymekte oldukları elbiseleri, başörtüleri veya iç çamaşırları yakınları tarafından ziyaret yerine getirilir. Burada “Ya Rabbi hastamıza ya şifa ver ya da onun acılarını dindir!” diye dua edilir ve mezarın üzerine bu eşyalar bırakılır. Buraya gidebilecek durumda olan hastalar ise, ziyarette birkaç saat yatarak şifa ararlar.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Arış (Arş) Baba, Aynzeliha Gölü, Cabir El Ensar, Dibsiz Ziyaret, Eyyüb Peygamber Makamı, Hacı Kirif (Kerim) Ocağı, Hekim Dede, Seyyid Mahmut Kirve Rehavi, Seyyid Nuri Baba, Şeyh Mes’ud, Şeyh Muhammed, Şeyh Rih, Şığ Biliğ, Yakub Kalfa.

Birecik: Deh Kubbesi, Hakim Baba, Hasan Keşif Baba, Melik Dahar (Tahir), Nur Ali, Şeyh Cemalettin, Şeyh Cesim, Şih Abdullah, Şih Muhammed Elnarike, Şih Hasan, Şih Salih.

Halfeti: Abdülkadir Hoca, Seyyid Dede, Şar Baba, Şih Salih, Şih Yakup, Yel Baba.

Harran: Şeyh Casum, Şeyh İsa, Şeyh Nabi, Şeyh Yahya.

Viraşehir: Eyyüb Nebi, Havmele Türbesi.

Suruç: Karadut Köyü Türbesi, Şeyh Ahmed Musullu, Şeyh Ali, Şeyh Muhammed, Şeyh Müslüm, Şifa ocakları.

Bozova: Boztepe Ziyaret, Kaplan Baba.

Ceylanpınar: Kepez, Şeyh Ömer.

Siverek: Abalı Hacı Mustafa, Cerrah Baba, Felç ocağı, Mehmet Ali Bilgen.

Hilvan: Bedir Dikme, Kavaklı Türbesi, Seyid Şeyh Salih.

4.5.2.5. Öksürüğü geçirme

- Öksürüğü kesilmeyen hasta çocuklar ziyaret yerine getirilir. Orada bulunan delikli taşın alt tarafından sokulup üst tarafından çıkarılmak koşuluyla üç kez tekrarlanmak üzere çocuk delikli taştan geçirilir. Uygulamanın sonunda da

çocuğa ait olan ilaç şişesi delikli taşın hemen yanında yere vurulup kırılır. Böylece kesilmeyen öksürüğün kesileceğine ve çocuğun iyileşeceğine inanılmaktadır.

- Ziyaret yerinin çevresindeki çalılara öksürüğün geçmesi dilenir ve bu çalılara ya da ağaç dallarına bir bez parçası bağlanır.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Delikli Duvar, Şeyh Mes'ud.

Halfeti: Öksürük deliği.

4.5.2.6. Hasta hayvanlar

- Ziyaret yerlerine insanlar sadece kendi rahatsızlıkları için gelmezler. Hayvanlarının da şifa bulmalarını dilemek amacıyla gelirler. Buralara hasta hayvanlarını getirip türbenin etrafında üç kere gezdirirler. Böylece hayvanlarının şifa bulacağına inanıyorlar. Özellikle de hasta atlarını getirirler.

- İlbaharda sürü sahipleri ziyaret yerlerine giderler. Sürüyle türbenin etrafında yedi defa dolaşılır, sütleri bol olsun diye koyunlardan süt sağılır, şenlikler yapılır.

- Ziyaret yerlerindeki mezarların üzerinde ufak taşlar vardır. Bu taşların hayvanlara şifa sağladığına kanaat getirilir. Bu taşlar hasta hayvanın karnına bağlanır.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Şeyh Bekir, Şeyh Rıh, Şeyh Şani, Şeyh Tifehe, Şeyh Tufani.

Birecik: Nur Ali, Ziyaret.

Halfeti: Şih Salih, Şih Yakup.

Suruç: Karadut Köyü Türbesi.

Bozova: Boztepe Ziyaret, Ziyaret tepesi.

Akçakale: Şeyh İsa.

Ceylanpınar: Kepez, Şeyh Ömer.

Siverek: Abalı Hacı Mustafa, Abdal Ağa, Kafur Dede.

Hilvan: Bedir Dikme Ziyareti.

4.5.2.7. Diğer

- Ziyaret yerinde bulunan sular ile yıkanılır. Bu suyun yara ve bere gibi hastalıklara ve aynı zamanda göz hastalıklarına da iyi geldiği söylenmektedir.

- Hasta olanlarda sağlıklarına kavuşabilme umuduyla ziyaret yerlerine yedi gün gider gelirler.

- İdrarını tutamayan çocuklar da ziyaret yerlerine getirilirler

- Sütü az kadınların da geldikleri ziyaret yerleri vardır. Fakirlere buğday ve nohuttan yapılmış “Hedik” isminde bir tür yemek yapıp dağıtırlar. Sütü gelmeyen kadın bir avuç buğdayı ziyaret yerindeki alana serper ve “Kuzuların otlandığı gibi benim çocuğum da doysun.” diye dilekte bulunur.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

şanlıurfa Merkez: Ak Ziyaret, Akbalık, Arış (Arş) Baba, Arış Hoca, Aynzeliha Gölü, Cabir El Ensar, Halil-r Rahman Gölü, Hekim Dede, Hüseyin Bey, kz taşı, Zeliha ağacı.

Birecik: Ayn-ı Hakim, Ayn-ı Fudda, Ayn-ı şak şak, Banasor Ziyareti, Boncuklu, Payam Hazretleri, şeyh arıklı.

Halfeti: Koca Kulak Ziyareti, Süt pınarı, şar Baba, Yel Baba.

Harran: Musa Peygamber Kuyusu, şeyh Casım, şuayb Peygamber Mağarası, Yakup Peygamber Kuyusu.

Viranşehir: Dilek ağacı, Rahime Hatun, Sabır taşı.

Suruç: Karadut Köyü Türbesi, şifa ocakları.

Bozova: Boztepe Ziyaret, Kaplan Baba, Seyyid Dede, Ziyaret, Ziyaret tepesi.

Akçakale: şeyh İsa.

Ceylanpınar: Kepez, Ziyaret taşı.

Siverek: Abalı Hacı Mustafa, Abdal Ağa, Kelbani Ziyareti, Kemal Hoca.

Hilvan: Dilek ağacı, Yılanlı ağacı.

4.5.3. Kaybolan eşyayı bulma

- Kaybolan eşyanın bulunması için üç perşembe veya üç cuma üst üste ziyaret yerine gidilir ve kaybolan eşyanın bulunması için dua edilir.

- Eşyası kaybolan bir kişi türbeye gider ve türbede bir kurban keser. Kestiği kurbanın kanını bir bez parçasına srr ve yöre halkının evlerini gezmeye başlar. Evde bulunan kişilerin bu olayla ilgisi olup olmadığına dair onlardan yemin ister. Söz konusu sancağın kendilerini çarpmasından korkan köylüler, olay ile ilgili bilgileri var ise malı alınan kişi ile paylaşırlar.

Bu amaçla gelinen ziyaret yerleri şunlardır:

Şanlıurfa Merkez: Buluntu Hoca Türbesi.

Birecik ilçesi: Banasor Ziyareti ve Kuyusu.

4.6. ŞANLIURFA ADAK VE ZİYARET YERLERİNDEKİ BAŞLICA MOTİFLER

Ahmet Yaşar Ocak'a göre gerek İslam ülkelerinde gerekse Anadolu'da yazılmış evliya menkıbelerinde belli başlı motifler vardır. Bunlarda kullanılan motifler belli bir sınırı aşmaz ve çoğunda aynı motiflerin tekrarlandığı görülür. Bunun yanında menkıbelerde bir motif bulunabildiği gibi birden fazla da motif bulunmaktadır. Türk menkıbelerindeki motifleri ilk defa P. Nail Boratav yapmıştır. Boratav taradığı menkıbelerle ilgili bilgi vermeyip bunların içinde bulduğu motifleri beş ana başlık altında incelemiştir. Bu beş ana başlığın altında da otuz beş motif bulunmaktadır. Ahmet Yaşar Ocak ise motifleri mahiyet ve fonksiyonları açısından incelemiştir. (Ocak, 1997:87)

Çalışmamızda Şanlıurfa adak ve ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerdeki motifleri Ahmet Yaşar Ocak'ın tasnifini dikkate alarak sınıflandırdık. Yaşar Ocak'ın tasnifindeki birçok motif örneği buradaki menkıbelerde de bulunmakta. Bunları sınıflandıracak olursak:

4.6.1. Velînin Kendi Vücutunda Cereyan Eden Kerâmet Motifleri

4.6.1.1. Tayy-ı mekan

Menkıbelerde en çok karşılaşılan motiflerden biridir. “Tayy-ı Mekan” olarak da adlandırılır. Anlatıdaki kişinin çok kısa süre içerisinde uzak mesafelere gidip gelebilmesidir. Bu motif Şanlıurfa'daki ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerde şu şekilde görülmüştür: Bu motifle ilgili ilk örneği “Hacı Kirif (Kerim) Ocağı” ile ilgili anlatılan menkıbede görürüz. Şanlıurfa'da yaşamış olan Hacı Kirif halk arasında “Köfteci Dede”, “Köfteci Baba” isimleriyle tanınmaktadır. Hacı Kirif'in ağası Hac'dadır. Hacı Kirif'in ağasının hanımı eşinin sevdiği bir yemeği yapar ve “Keşke eşim de yiyebilseydi.” der. Bunun üzerine Hacı Kirif yemeği ağasına götürmek ister. Hanımı inanmaz ama yine de verir. Hacı Kirif bir anda ortadan kaybolur. Elinde yemek tabağıyla Hac'a ağasının yanına varır. Yemeği verir ve oradan da kaybolur. Tayy-ı mekan motifinde en çok anlatılan menkıbelerden biri budur. Ağasının ya da beyinin yanında çalışan hizmetli inanç ve takva sahibi biridir. Herkesin güvenini kazanmıştır. Bu yüzden ağa ya da bey her şeyini ona emanet

ederek gider Hac'a. Yanında çalışan hizmetli de ağasının isteği ile ailesinin yanında kalır. Bir gün ağasının/beyinin hanımı ağanın sevdiği bir yemeği yapar ve onun da yemesini ister. Hizmetli de o yemeği alıp Hac'a götürür. O kadar inanç sahibi biridir ki çok uzak bir mesafeyi bile kısa sürede aşabilir.

Aynı menkıbe Birecik'teki "Şih Abdullah", Siverek'teki "Kafur Dede" ile ilgili anlatılan menkıbelerde de bulunmaktadır.

4.6.1.2. Şekil değiştirme motifi

Bu motif anlatıdaki kişinin farklı varlık ya da canlıların kılığına bürünmesidir. Şanlıurfa'daki ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerde şekil değiştirme motifi şu şekilde görülmüştür: Harran ilçesinde bulunan "Şeyh Casum Türbesi" ve türbeye adını veren Şeyh Casum ile ilgili anlatılan menkıbede bu motifi görürüz. Şeyh Casum'un istediğinde hayvan kılığına bürünebildiği, bu hayvanların başında da "ceylan"ın geldiği söylenmektedir. Bu özelliği yöre halkına göre öldükten sonra da devam etmiştir. Türbesine kötü amaçlı gelen kişilere akrep veya yılan kılığında görünüp buraya zarar verilmemesini sağlamıştır.

4.6.1.3. Öldükten sonra yeniden dirilmiş görünme

Menkıbelerde en çok karşılaşılan motiflerden biri de velinin öldükten sonra da görünmesi ve insanların yardımına koşmasıdır. Çalışmamızda bulduğumuz menkıbelerde bu motifle ilgili şu örnekleri görürüz. Birecik ilçesinde "Hasan Keşif Baba Yatırı" adlı bir ziyaret yeri bulunmaktadır. Bu ziyarete adını veren Hasan Keşif Baba'nın öldükten sonra da dünyadaki ibadetine devam ettiği söylenmektedir. Hasan Keşif Baba öldükten sonra bir gün kızının rüyasına girer ve kızından abdest almak için su ister. Kız sabah uyanınca babasının mezarının başına bir kap su ve bir de havlu koyar. Kız geldiğinde havluyu ıslak, suyu da bitmiş olarak görür. Bunu birkaç kez daha tekrarlar ve hepsinde aynı şey olur. Bu motifte öldükten sonra dirilmeyi doğrudan göremeyiz. Ancak olay örgüsü içerisinde öldükten sonra da yaşama dair eylemlerin devam ettiğini, bunun da kanıtlarının olduğunu görürüz.

Suruç ilçesinde bulunan "Müslüm Tekinalp Türbesi"ne ad veren kişi ile ilgili menkıbede de bu motifi şu şekilde görürüz. Bu kişinin öldükten sonra cuma geceleri mezarlığın yanındaki çeşmeden gidip abdest aldığı ve daha sonra mezarının yanında namaz kıldığı söylenmektedir. Cuma sabahı gelenler mezar ile çeşme arasında ayak izleri ile karşılaşırlar.

Siverek ilçesindeki “Mehmet Ali Bilgen” ziyareti ile ilgili de anlatılan bir menkıbe vardır. Bu menkıbede de öldükten sonra dirilmiş görünme motifini görürüz. Söz konusu şahıs para sıkıntısı çeken ve yanlış işler yapacak olan zor durumdaki bir kişiye gelip yardım eder ve adını söyler. Yardım ettiği adam sonra kendisine iyilik eden bu kişiyi araştırır ve onun yıllar önce ölmüş olan Mehmet Ali Bilgen adlı kişi olduğunu öğrenir. Zor durumdaki bu kişiye görünmüş ve yardım etmiştir.

4.6.1.4. Aynı anda birkaç yerde birden görünme

Menkıbelerde yer alan veliler çok kısa sürede uzak mesafeleri kat edebildikleri gibi aynı anda birden fazla yerde de bulunabilmektedir. Bu da karşılaşılan motiflerden biridir. Bu motifin çalışmamızdaki örnekleri ise şunlardır:

Halfeti ilçesinin Çekem köyünde ziyaret yeri bulunan “Abdülkadir Hoca” ile ilgili anlatılan menkıbede bu motifi şu şekilde görürüz. Hocanın bulunduğu köy ile ilçe arasında arabayla on beş dakikalık bir uzaklık vardır. Namaz vakti Abdülkadir Hoca hem bulunduğu köyde hem de ilçede aynı anda namaz kıldırılmıştır. Köyden gelen birinin cuma namazını Abdülkadir Hoca ile kıldığını söylemesi ve ilçedekilerin de hoca ile namaz kıldıklarını söylemeleri üzerine bu durum anlaşılmıştır.

Bu motif Ceylanpınar ilçesinde ziyaret yeri bulunan “Şeyh Ömer” ile ilgili anlatılan menkıbede şu şekilde karşımıza çıkar: Hoca iyi olduğu takdirde her yıl Hac’a gider. Ancak bir yıl hastalanır ve gidemez. Bu duruma da çok üzülür. Hocayı tanıyanlardan biri hocanın o yıl Hac’a gitmeyeceğini bilir. Kendisi gider. Hac’da hocayı görür. Hocanın kendilerinden sonra geldiğini düşünür. Hac’dan döndüklerinde hocanın kaldığı yerden hiç ayrılmadığını öğrenir. Yani hoca aynı anda hem yaşadığı yerde hem de Hac’da görülmüştür.

4.6.1.5. Öldürücü ve tahrip edici şeylerden etkilenmeme

Anlatıdaki kişinin ateşten yanmaması, suda kaynayıp ölmemesi, silah, zehir vs. öldürücü şeylerin etkilenmemesi vb. durumlar bu motifte karşımıza çıkan durumlardandır. Bu motifle ilgili Şanlıurfa’daki adak ve ziyaret yerlerinde şu örnekleri görürüz:

Şanlıurfa merkez ilçede “Halilurrahman Gölü” adında bir göl bulunmaktadır. Bu göl İbrahim Peygamber adına alınan ateşe atma kararı ve bunun uygulanması sonucu meydana gelmiştir. Şöyle ki: İbrahim Peygamber dönemin

inanişını sorgulamaya başlar. Tapılan putları gereksiz bulur ve bir gün halkın taptığı bu putları teker teker kırar. Bunun üzerine oranın yöneticisi konumunda olan Nemrut İbrahim Peygamber’i öldürtme kararı alır. Bunun için büyük bir ateş hazırlar. Hazırlanan bu ateşe İbrahim Peygamber’i attırır. Ancak ateş onu yakmaz. Ateş için kullanılan odunlar balığa, yanan ateş de suya dönüşür.

Yine Şanlıurfa merkez ilçede “Aynzeliha Gölü” adında başka bir göl daha bulunmaktadır. Bu göle adını veren Zeliha adlı kişi İbrahim Peygamber’in ateşe atılıp yanmaması ve atıldığı bu yerde bir göl olması üzerine kendi de ateşe atlamıştır. O da ateşte yanmamış ve atlacağı ateş bir göl haline gelmiştir.

4.6.1.6. Bedeni ölmeden dünyadaki varlığını ortadan çekme

Bu motif de farklı olaylarla karşımıza çıkar. Anlatıya konu olan kişinin bir anda ortadan kaybolması, at üstünde göğe yükselmesi, melekler tarafından göğe çekilmesi vb. durumlar bu motif içerisinde yer alan olaylardır.

Şanlıurfa adak ve ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerde velinin bir anda ortadan kaybolması motifini görürüz. Bunlardan ilki “Şih Hasan” ile ilgili anlatılan menkıbede bulunmaktadır. Şih Hasan, inanç ve takvasıyla tanınan bir kişidir. Ancak düşmanları bulunmaktadır. Düşmanları bir gün onu öldürmek için takip eder. Şih Hasan ile onlar arasında bir kovalamaca başlar. Şih Hasan bir mağaraya girer. Düşmanları da arkasından girer. Mağaranın sonuna kadar giren düşmanları Şih Hasan’ı bulamazlar. Zor durumda olan Şih Hasan bir anda ortadan kaybolur ve o günden sonra onu gören kimse olmaz.

Birecik ilçesinde türbesi bulunan “Şeyh Salih” ile ilgili anlatılan menkıbede de bu motifin örneğini görürüz. Şeyh Salih tüm zamanını Allah’a ibadet ile geçiren bir kişidir. Hac’a gitmek için yeterli maddi gücü bulunmamaktadır. Ancak gitmek için o kadar çok dua eder ki bir gün duası kabul olur ve Hac’a gider. Hacdan bir grup insanla döner. Ancak bu yolculuk hiç de hoşuna gitmez. Yanındaki insanların hal ve hareketlerini beğenmez. Allah’a onların yanından kurtulmak için dua eder ve onların gözleri önünde bir anda ortadan kaybolur.

Bu motifi Siverek ilçesinde ziyaret yeri bulunan “Kafur Dede” ile ilgili anlatılan menkıbede şu şekilde görürüz. Kafur Dede ile ilgili anlatılan menkıbede iki ayrı motif örneği mevcuttur. Bunlardan ilki “tayy-ı mekan” olarak adlandırılan bir anda çok uzak mesafeleri kat edebilme motifidir. Buna göre Hac’daki efendisine yemek götürüp geri gelmiştir. Hac’daki efendinin Hac dönüşü “Asıl Hacı ben

değilim, Kafur Dede'dir.” demesi üzerine Kafur Dede sırrının ortaya çıktığını anlar ve esasını yere vurarak ortadan kaybolur.

4.6.1.7. Ölüm sırasında ve sonrasında fevkalâde hallerin zuhûru

Menkıbelere konu olan velilerin ölümü ile ilgili çeşitli anlatılar bulunmaktadır. Velinin mezarının yerinin değiştirilememesi, makamının rüya vb. yolla öğrenilmesi, cesedinin çürümemesi, yer değiştirmesi, gömülmek istediği yer dışında başka yerlere gömülmemesi vb. durumlar bu motifin örnekleri arasında yer almaktadır.

4.6.1.7.1. Mezarın yerinin değiştirilememesi

Herhangi bir nedenle velinin mezarının kaldırılıp başka yere götürülmeye çalışılması ancak bunun yapılamıyor olması Şanlıurfa'daki adak ve ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerin birçoğunda yer alan motiflerden biridir. Bu motif Şanlıurfa merkezde türbesi bulunan “Şeyh Muhammed”, yine merkez ilçede türbesi bulunan “Zebe” adlı kişi, Birecik'teki “Şeyh Bekir”, Halfeti'deki “Seyyid Dede” ile ilgili anlatılan menkıbelerde bulunmaktadır. Burada bulunan velilerin mezarı başka yere taşınmak istemiştir. Ancak ya değiştirmeye çalışırken kırıcı aletler işlememiş ya da bunu yapmaya çalışan kişilerin rüyalarına girerek bunun yapılmaması konusunda uyarılar almışlardır.

4.6.1.7.2. Ziyaretin yerinin rüya yoluyla bildirilmesi

Bu motifte veliye ait makamın yeri önceden bilinmemektedir. Veli yerini değiştirmeye çalışanların ya da bilmeden mezarını tahrip edenlerin rüyalarına girer. Rüyalarında onları ikaz eder. Saygısızlığın devam etmesi durumunda başlarına felaketin geleceğini söyler. Bu motifin örneklerini Birecik ilçesinde türbeleri bulunan iki ayrı veli ile ilgili anlatılan menkıbelerde görürüz. Bunlardan biri “Seyyid Ali Baba”, diğeri de “Şey Cemaleddin”dir. Bunun dışında Ceylanpınar'daki “Kepez (dilek ağacı)” olarak adlandırılan bir ziyaret yeri bulunmaktadır. Burada “Şeyh Nur Mahmut” adında biri yatmaktadır. Onun da mezarı bu şekilde yani rüya yoluyla tespit edilmiştir.

4.6.1.7.3. Cesedin çürümemesi

Siverek ilçesinde türbesi bulunan “Koç Ali Baba” ile ilgili anlatılan menkıbede bu motife rastlarız. Ali Baba'nın mezarı yıllar sonra başka yere taşınmak üzere açılmıştır. Ancak ölümünün üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen cesedinin çürümemiş olduğu görülmüştür.

4.6.2. Tabiat Varlıkları ve Eşyalar Üzerinde Cereyan Eden Kerâmet Motifleri

4.6.2.1. Cansız varlıkları kendiliklerinden hareket ettirme

Anlatılarda kerametler sadece velinin kendisiyle ilgili olmaz. Tabiattaki olaylara da hükmedebilme veya herhangi bir olaya müdahale edebilme motifleri de mevcuttur. Bu motifte dağları, tepeleri, taş ve kayaları yürütme, eşyaları yürütüp çok uzaklara sevk etme, akarsuları durdurma, tersine akıtma gibi olaylar vardır.

Çalışmamızda bu motifle ilgili şu örneği gördük. Şanlıurfa “Peygamberler Şehri” olarak adlandırılır. Birçok peygamberin burada yaşadığı söylenir. Bu peygamberlerden biri de “Eyyüb Peygamber”dir. Peygamberlerin belli kerametleri vardır ki bunlar onlar ile ilgili anlatılan menkıbelerdeki motifleri oluşturur. Burada karşımıza çıkan motif tavanın asılı kalmasıdır. Hz. Eyyüb kavmini imana davet etmiştir. Bunun üzerine, kavmin hâkimi de evinin duvarlarının yıkılıp tavanının havada hiçbir şeye bağlı olmadan asılı kalmasını ister ve göstereceği bu mucize ile imana geleceğini söyler. Hz. Eyyüb da bunun için Allah'a dua eder. Evin direkleri yıkılır ve tavanı havada asılı kalır.

4.6.2.2. Maddelerin mâhiyet ve niteliklerini değiştirme

Veli, veliliğini kabul etmeyene kerametlerini göstermek ya da zor durumda olanlara yardım edebilmek amacıyla maddelerin özelliklerini değiştirebilmektedir. Bu da onlarla ilgili anlatılan başka bir motife örnek oluşturur. Suyu ve diğer içkileri yağ, bal veya başka bir maddeye çevirme, bitkileri taşa veya taşı, toprağı altın yahut mücevherat haline getirme bu motifte karşılaşılan durumlardır. Şanlıurfa adak ve ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerde bu motifi şu şekilde görürüz.

“Eyyüb Peygamber” ile ilgili menkıbelerde birden fazla motif örneği ile karşılaşırız ki bu motiflerden biri de maddenin mahiyetini değiştirme motifidir. Eyyüb Peygamber'in yaşadığı kavim çok fakir durumdadır. Hiç geçim kaynakları kalmamıştır. Eyyüb Peygamber'den yardım isterler. O da halka koyun yünlerini

toplamlarını söyler. Bu yünler bir yerde toplanır. Eyyüb Peygamber Allah'a dua eder ve yünler orada değeri çok fazla olan ipeğe dönüşürler.

Bu motifi Şanlıurfa merkez ilçede türbesi bulunan "Nebi Efendi" ile ilgili anlatılan menkıbede de görürüz. Bir gün Nebi Efendi'nin yanına koyunlarıyla birlikte yaşlı bir kadın gelir. Nebi Efendi'den koyunlarını sulamasını ister. Nebi Efendi kabul eder. Kovayı suya daldırıp çıkarır, su altına dönüşür.

4.6.2.3. Meyve ağacı olmayan ağaçlarda meyve oldurma

Bu motifin bir örneğini Harran ilçesinde türbesi bulunan "Şeyh Hayat-i Harani" ile ilgili anlatılan menkıbede görürüz. Hayat-i Harrani ve arkadaşları başka bir şehre gitmek için yola çıkarlar. Yorulunca bir ağacın altında mola verirler. Yolculuk sırasında Hayat-i Harrani'nin işlerini yapan kişi canının hurma çektiğini söyler. Harrani bunu diyen kişiden altına oturdukları ağacı sallamasını ister. Ancak sallamasını istediği ağaç hurma ağacı değildir. Bunu orada yolculuk yapan herkes bilmektedir. Adam yine de Harrani'nin dediğini yapar ve ağacı sallatır. Ağaç sallandıkça yere hurmalar dökülür.

4.6.2.4. Tabiat kuvvetlerini ve olayları istediği gibi yönetme

Bu motif velinin yağmur, kar ve dolu yağdırması, rüzgâr ve fırtına çıkarması, şimşek çaktırma ve yıldırım kullanması, yağın kar, dolu ve yağmuru durdurması, rüzgâr ve fırtınayı dindirmesi vb. durumlarla karşımıza çıkar. Şanlıurfa adak ve ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerde bu motifi şu şekilde görürüz:

Şanlıurfa merkez ilçede türbesi bulunan "Buluntu Hoca" ile ilgili anlatılan menkıbede böyle bir motif bulunmaktadır. Anlatılanlara göre kıtlık zamanında Buluntu Hoca ve yanındakiler yağmur duasına çıkmışlar. Buluntu Hoca'nın duası üzerine hemen başında bulutlar toplanmış ve yağmur yağmaya başlamış. Bu yüzden ismi Buluntu Hoca olmuştur.

4.6.2.5. Irmak, göl veya deniz üstünde yürüme

Velilerin yağın yağmurdan, yanan ateşten etkilenmeme gibi kerametleri vardır. Bunların yanında ırmak, göl veya deniz üzerinde de batmadan yürüyebildikleri görülmüştür. Bu motif veli hayatta iken görülen kerametlerindedir. Ancak anlatılarda öldükten sonra da yılın belli günlerinde bedenlerinin su üzerinde yürümesi gibi kerametleri de bulunmaktadır. Bununla ilgili bir örneği Halfeti

ilçesinde türbesi bulunan “Şih Yakup” ile ilgili anlatılan menkıbede görürüz. Kiney Baba adlı ziyaret ile bu ziyaret karşı karşıyadır. Aradan Fırat Nehri geçer. Yörede cuma geceleri Kiney Baba’nın ve Şih Yakup’un Fırat üzerinden yürüyerek birbirlerini ziyaret ettikleri inancı vardır.

Diğer bir örneği de Şeyh Hayat-i Harani ile ilgili anlatılan menkıbede görürüz. Harani ile ilgili anlatılan menkıbelerde birden çok motifle karşılaşırız. Bunlardan biri meyve vermeyen ağaçtan meyve alabilmesidir. Diğer bir motif ise deniz üzerinden yürüyerek geçebilmesidir. Kendine inanmayanlara kerametini göstermek amacıyla Harani deniz üzerinden yürüyerek geçmiş ve veliliğini inanmayanlara kanıtlamıştır.

4.6.3. Hayvanlar Üzerinde Cereyan Eden Kerâmet Motifleri

Bu motifle ilgili birden fazla durumla karşılaşırız. Bunlardan bazıları velinin vahşî veya yabanî hayvanları itaate alması, onları zarar vermez hale getirmesi ve hizmetinde kullanması, onlarla dostluk kurması vb. durumlardır.

Bu motifle ilgili bir örneği Siverek ilçesinde ziyaret yeri bulunan “Abalı Hacı Mustafa” ile ilgili anlatılan menkıbede görürüz. Abalı Hacı Mustafa bir handa kalmaktadır. Hoca yaşamını çevredekilerin yiyecek bir şeyler getirmeleriyle sürdürür. Bir gün hocaya birisi yemek getirir. Hocayı handa namaz kılariken görür. Hocanın her tarafında yılanlar vardır. Ancak bu yılanların hiçbiri hocaya dokunmaz. Çünkü hoca bu hayvanları zarar vermez hale getirmiştir. Bu yüzden hiçbir hayvan ona dokunmamakta hatta tüm hayvanlar onu korumaktadır.

Diğer bir motif örneği ise Viranşehir ilçesinde türbesi bulunan “Şeyh Mustafa” ile ilgili anlatılan menkıbede bulunmaktadır. Şeyh Mustafa’nın bir kartalı vardır. Bu kartal ile gökyüzünde uçabilmektedir. Bu kartalı onu korur ve onun yanından hiç ayrılmaz. Şeyh Mustafa ile kartal arasında bir dostluk kurulmuştur. Hatta Şeyh öldüğünde kartal da göğe yükselmiş ve bir daha hiç görünmemiştir.

Suruç ilçesinde türbesi bulunan Şeyh Müslüm ile ilgili anlatılan menkıbede de bu motifin örneği görülür. Anadolu’nun istila edildiği dönemde her yer yabancı askerler tarafından yağma edilmektedir. Askerler geçtikleri her yeri yıkıp yakar; burada bulunan insanları da öldürürler. Bir grup asker de Şeyh Müslüm’ün yaşamış olduğu yere doğru gelir. Şeyh Müslüm inancı ve takvası nedeniyle hiç heyecanlanmaz. Çevresindekiler telaşa kapılırlar. Şeyh Müslüm onlara sakin olmalarını söyler ve nihayet askerler Şeyh Müslüm ile karşılaşırılar. Şeyh Müslüm

elini kaldırarak askerlerin atlarına gitmelerini işaret eder. Atlar geri geri gitmeye başlar. Askerler ne yapacaklarını şaşırırlar. Kimisi inip Şeyh Müslüm'ü öldürmek ister. Ancak buna atlar izin vermez ve çoğunu ezerek öldürürler.

4.6.4. Gizli Şeyler Üzerinde Cereyan Eden Kerâmet Motifleri

Bu motif velinin akıldan geçenleri bilmesi, düşünceyi okuması, başka yerlerde olan olayları, mevcut kişileri görmesi, başkalarına göstermesi, gizli eşya ve maddeleri bulup çıkarması vb. durumlarla örneklendirilebilir. Şanlıurfa adak ve ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerde bu motifin örneklerini şu şekilde görürüz.

Şanlıurfa merkez ilçede türbesi bulunan “Arış Baba” ile ilgili anlatılan menkıbede bu motifin bir örneği bulunmaktadır. Arış Baba'nın yaşadığı dönemde o yörede Hacı Mustafa Ergun adında biri vardır. Bu kişi I. Dünya savaşı sırasında Suriye’de askerlik yapmaktadır. Bu kişinin bağlı bulunduğu birliğin Paşasına bir iftira atılır ve bu iftira açığa çıkıncaya kadar da Paşanın elinden askerlik ile ilgili yetkiler alınır. Hatta Paşanın asker sayısını azaltma yoluna bile gidilir. Paşa bu duruma dayanamaz ve Urfalı olarak bildiği Ergun’u yanına çağırır. Ona Arş Hoca’yı tanıyıp tanımadığını sorar. Ergun tanıdığını söyleyince Paşa onu izine Arş Hoca'nın yanına dava ile ilgili bilgi almak yani bu iftiradan alınının akıyla çıkıp çıkamayacağını öğrenmek için yollar. Ergun Paşasının isteğini yerine getirmek için yola çıkar. Hocayı Dabakhane Kahvesi denilen yerde uyurken bulur ve onu rahatsız edip uykusundan etmek istemez. Ertesi gün yeniden gelir. Hocayı aynı yerde bulur ve Paşasının sorusunu hocaya yöneltir. Hoca soruyu duyunca çok öfkelenir, bağırıp çağırır. Ergun ne olduğunu anlamaz ama Paşasının yanına döner. Döndüğünde Paşaya olanları anlatır. Paşa bu duruma çok sevinir. Çünkü Arş Hoca kendisine bir soru sorulduğunda kızıp öfkeleniyorsa o durum olumlu aksi takdirde ise olumsuz olmaktadır. Kısa bir zaman sonra tıpkı hocanın tepkisinden de tahmin ettiği gibi iftiranın yalan olduğu açığa çıkar ve Paşa iftiradan kurtulur.

Bu motifin başka bir örneği de Birecik ilçesinde türbesi bulunan “Hasan Keşif Baba” ile ilgili anlatılan menkıbede görürüz. Hasan Keşif Baba hastalanmış ve hasta olduğu bu zaman zarfında insanlardan uzak bir şekilde ormanda yaşamıştır. Ormanda yedi yıl geçirmiş ve her yıl da Hac’a gitmiştir. Bu yedi yıllık süreçte hastalığından da tamamen kurtulan Hasan Keşif Baba kendini bütünüyle ibadete vermiş ve bu sayede de türlü ilimler ona bildirilmiştir. Hem ahiret hem de dünya

gözü açık bir zat haline gelen Hasan Baba olanı biteni görür hale gelmiştir. Geçmiş ve gelecekle ilgili bilgileri veren biri olmuştur.

Bir başka örnek de Şanlıurfa merkez ilçede türbesi bulunan “Buluntu Hoca” ile ilgili anlatılan menkıbede yer almaktadır. Buluntu Hoca’nın kaybolan şeylerin yerini bilme gibi bir kerameti vardır. Hatta bu özelliği o öldükten sonra da devam etmiştir. Eşyası kaybolan bir kişi Buluntu Hoca’nın türbesine gelip dua eder.

4.6.5. Biyolojik Mâhiyette Kerâmet Motifleri

Bu motifler içerisinde velinin ölüyü diriltmesi, kısır yahut yaşlı kadın ve erkeği çocuk sahibi yapması, hastalıkları iyileştirmesi vb durumlar vardır.

Bu motifle ilgili ilk örneği Siverek ilçesinde türbesi bulunan “Cerrah Baba” ile ilgili anlatılan menkıbede görürüz. Ancak bu menkıbede söz konusu kişi olan Cerrah Baba’nın değil Hz. Muhammed’in insanı diriltmesi gibi bir keramet vardır. Şöyle ki Cerrah Baba’nın babası Cabir El Ensar, bir gün Hz. Muhammed’i yemeğe davet eder. Yemek için evdeki kuzuyu keser. Kuzuyu keserken babasını gören Cerrah gidip bunu kardeşi Ali’ye anlatır. Babasının kuzuyu nasıl kestiğini kardeşinin üzerinde göstermeye çalışan Cerrah kardeşinin boğazını keser ve kardeşinin ölümüne neden olur. Kardeşinden ses gelmeyince korkup kaçan Cerrah damdan düşer ve o da orada ölür. İki çocuğunun ölüsü ile karşılaşan Cabir El Ensar çocuklarının cesedini bir odaya koyar. Hz. Muhammed geldiğinde ona olanları anlatır. Hz. Muhammed çocukların olduğu odaya gider. Elini iki çocuğun üzerinde gezdirir ve Allah’a yeniden yaşam dönmeleri için dua eder. Allah duasını kabul eder ve iki çocuk da yaşama geri döner.

Diğer bir örnek ise Halfeti ilçesinde ziyaret yeri bulunan “Şar Baba” ile ilgili anlatılan menkıbede bulunmaktadır. Buradaki menkıbede kısır olan birini çocuk sahibi yapma motifini görürüz. Çocuğu olmayan kadın ya da erkek Şar Baba’nın yanına gelir ve yardım ister. Şar Baba’nın bu özelliği öldükten sonra da devam etmiştir. Çocuğu olmayanlar türbesine gelip dua etmektedirler. Bununla ilgili şöyle bir olay anlatılır: Ayşe adındaki kadının çocuğu olmamaktadır. Kadın birçok doktora gider. Eşi artık başkasıyla evlenme kararı almıştır. Kadın buna çok üzülür. Bir gece rüyasında bu ziyaret yerinde kucağında bir bebekle kendisini görür. Rüyasında kadın bu yerde dua etmektedir. Rüyayı gördüğü haftanın cuma gününde bu ziyaret yerine gelip tıpkı rüyasındaki gibi dua eder ve kocasından kısa bir süre için daha başkasıyla

evlenmemesini ister. Allah kadının duasını kabul eder. Kadının kısa zaman sonra çocuğu olur.

Kısır bir kadın ya da erkeğin çocuğunun olması için gösterilen kerametler Şanlıurfa'da genellikle veli öldükten sonra karşımıza çıkmakta. Veli çocuğu olmayan kişinin rüyasına girer ve rüyasında bu kişiyi kendi makamına çağırır. Rümayı gören kişi makama gelip dua eder ve kısa zaman sonra çocuk sahibi olur. Bu motifi Harran ilçesinde bulunan "Yakup Peygamber Kuyusu" ile ilgili anlatılan menkıbede de görürüz.

Veliler ile ilgili anlatılan bir diğerk keramet de velinin hastalıkları iyileştirebilme özelliğidir. Bu özellikle ilgili menkıbeleri Birecik ilçesinde türbesi bulunan "Melik Dahar", Ceylanpınar ilçesinde türbesi bulunan "Şey Ömer" ve Siverek ilçesinde türbesi bulunan "Şeyh Lütfi" ile ilgili anlatılan menkıbelerde görürüz. Hasta olan kişiler bu velilerin yanlarına gelirler. Onlar hasta olan kişileri sıvazlayarak iyileştirirler. Bu özellikleri öldükten sonra da devam etmektedir. Hasta olan kişiler bu velilerin türbelerine getirilir ve yatırılır. Uykularında bu kişiler onların rüyalarında gelip onları iyileştirir ve giderler.

4.6.6. Velifliğini Kabul Edenlere Yönelik Kerâmet Motifleri

Bu motif velinin başkalarını ermişliğe kavuşturması, yaşadığı yere bereket getirmesi, az yiyecek ile çok kişiyi doyurması, başkalarını îkaz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarması, tehlike veya felâkete mâruz kalanları fiilen kurtarması vb. durumlarla karşımıza çıkar. Şanlıurfa adak ve ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerde bu motifin örneklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Viranşehir ilçesinde türbesi bulunan "Şeyh Mustafa" ile ilgili anlatılan menkıbeye göre Şeyh Mustafa insanların zor hallerini hissedebilen ve onların yardımına koşan biridir. Bir gün yoldan geçerken yardıma muhtaç olduğunu düşündüğü bir evin önünde durur ve kapıyı çalarak içeri girer. Ev sahibi misafirine bir şey çıkaramadığı için çok mahcup olur. Şeyh Mustafa o anda oradan kaybolur ve kısa süre sonra elinde bir çuval dolusu yiyeceklerle gelir. Yiyeceği eve bırakıp çıkar. Buradaki menkıbede zor durumda olan kişiye yardım etme ve aynı zamanda bereket getirme motifini görürüz.

Velilerle ilgili en çok anlatılan kerametlerden biri de az yiyeceklerle çok kişiyi doyurabilmeleridir. Bir toplantıya ya da herhangi bir yere gittiklerinde yemeğin yetmeyeceğini düşündükleri zaman yemeğin başına geçip o yemeği karıştırır ve o

yemeğe bereket getirirler. Buradaki menkıbelerde hem bereket getirme hem de az yiyeceklerle çok kişiyi doyurma motifinin birlikte varlığından söz edilebilir. Bu motifin örneklerini Birecik ilçesinde türbesi bulunan “Hakim Baba” ve yine aynı ilçede türbesi bulunan “Şih Muhammed Elnarike” adlı kişiler ile ilgili anlatılan menkıbelerde görürüz.

Diğer bir motif örneği ise velinin zor durumda kalan kişiye yardım etmesidir. Siverek’te türbesi bulunan “Mehmet Ali Bilgen” ile ilgili bu motifi örneklendirecek bir menkıbe anlatılmaktadır. Şöyle ki: Yörede yaşayanlardan biri paraya çok sıkışır ve birilerinden borç alır. Borcunu geri ödeme günü geldiğinde adam hiçbir yerden para bulamaz ve zor durumda kalır. Yolda yürürken bir adamın peşinden koştuğunu fark eder. Koşan adan sonunda borcu olanı yakalar ve durdurur. “Benim adım Mehmet Ali Bilgen. Benim sana borcum vardı. Niye beni peşinden koşturuyorsun kardeşim? Al şu parayı da git.” der. Parayı verip oradan kaybolur. Adam eline aldığı parayı görünce çok şaşırır. Çünkü tam adamın ödemesi gereken miktar kadardır. Zor durumunda Mehmet Ali Bilgen bu adama yardım etmiştir.

Bu motifle ilgili bir başka örnek de Birecik’teki bulunan “Şih Abdullah” ile ilgili anlatılan menkıbede yer almaktadır. Adamın bir tanesi eşeğinin üzerine buğday çuvalı yükler. Eşek çuvalı kaldıramayıp, oraya çöker. Adam ne yaparsa yapsın eşek yerinden kıpırdamaz. Tam o sırada Abdullah Hoca gelir ve kendini tanıtır. “Ya bismillah” diyerek çuvalı tek eliyle kaldırıp eşeğin sırtına yükler ve eşek yerinden kalkıp yoluna devam eder.

Bir başka örnek de Şanlıurfa merkez ilçede türbesi bulunan “Seyyid Nuri Baba” ile ilgili anlatılan menkıbede yer almaktadır. Burada anlatılan menkıbeye göre bir gün bir kamyoncu kendisini ziyarete gelen sakat bir kıza tecavüze yeltenir. Kız da Şeyh İzzettin’i yardıma çağırır. O sırada beyaz atı üzerinde bir zat gelir ve elindeki kılıçla kamyoncuyla tam ortadan ikiye ayırır. Kızın da ayağı iyileşir.

Bir başka yardım örneği de iftiraya uğrayan bir adama velinin yardımının dokunmasıdır. Yardım ile ilgili olan bu motifi Harran ilçesinde türbesi bulunan “İmam Bakır” ile ilgili anlatılan menkıbede görürüz. O dönemde yöredeki zenginler tarlalarını ortaklık usulü ile ekmek isteyenlere verirler. Yine böyle bir ekim ayında zengin adamın biri, fakir bir aileye ekip biçmesi için tarlasını verir. Hasat zamanı geldiğinde zengin adam malları çalınmasın diye tarlasının etrafını mühürler. Ertesi sabah kalktığına tarlasındaki mührün bozulduğunu görür ve tarlasında çalıştırdığı adamın malını çaldığını düşünüp, onu hırsızlıkla suçlar. Oysa adam bir şey

yapmamıştır. Kendisine atılan bu iftiradan kurtulmak isteyen adam hemen İmam Bakır Türbesi'ne gidip dua eder. Fakir adamı işinden kovup tarlasına yaklaştırmayan zengin adam tarlasını yeniden mühürler. Ertesi sabah uyandığında tarladaki mührün yine bozulduğunu görür ve hızlıca tarlayı gezer. Tarlada ölü bir tavşan bulur ve tarlasında çalıştırdığı kişinin suçsuz olduğunu anlar.

4.6.7. Vefîliğini Kabul Etmeyenlere Yönelik Kerâmet Motifleri

Bu motifte veliye inanılmaması durumunda velinin beddua ederek karşısındakileri cezalandırması gibi durumlar vardır. Bu durumlar velinin başka bir veliye kerâmet kuvvetiyle üstün gelmesi, hasımlarını beddua ederek muhtelif şekillerde cezalandırması, onlara korku ve dehşet verecek durum ve kılıklarda görünmesi, elindeki asâ veya değneği ejderha yapıp korku salması vb. kerametlerdir.

Şanlıurfa adak ve ziyaret yerlerinden Kızlar köyünde türbesi bulunan “Şeyh Muhammed Buhari” ile ilgili anlatılan bir menkıbede bu motifin örneklerinden birini görürüz. Orada yaşayanlardan biri gece rüyasında Şeyh Muhammed Buhari adlı kişiyi görür. Bu kişi adama rüyasında köydeki tarlalardan birinde kendisinin mezarının olduğunu ve tarlanın sürülmemesi söyler. Sabah bu rüyayı gidip tarla sahibine anlatır. Ancak tarla sahibi rüyaya inanmaz, hatta rüyayla alay eder ve o tarlayı sürer. Tarlayı sürdüğü akşam aniden hastalanır. Buhari varlığına inanmayan kişiyi hastalandırarak cezalandırmıştır. Bu şekilde bir cezalandırma yolu Birecik ilçesinde türbesi bulunan “Şih Abdülkadir”, aynı ilçedeki “Şih Şibli” ve “Nur Ali”, Harra’daki “Şeyh Nabi”, Suruç’taki “Şeyh Ali”, Bozova’daki “Kaplan Baba” ve Siverek’teki “Muhittin Hoca” ile ilgili anlatılan menkıbelerde de bulunmaktadır. Velilerin kerametlerine inanmayanlar, onların mezarlarına gerekli saygıyı göstermeyenler ya da onlara kötülük yapmaya çalışanlar veli hayatta ise onun bedduasına uğramaları, ölü ise başlarına bir felaket gelmesi yoluyla cezalandırılırlar.

Bu motiflerin farklı örnekleri bulunmaktadır. Bunlardan biri Hilvan ilçesinde türbesi bulunan “Seyid Şeyh Salih” ile ilgili anlatılan menkıbedir. Bu menkıbe şöyledir: Şeyh Salih bir gün bir konu üzerine köylü halkı ile tartışır. Köylü ona çok kızar. Aralarında anlaşıp sabaha onu dövmeye karar verirler. Ancak sabah uyandıklarında bu kişilerin elleri tutmaz hale gelir. Şeyhe kötülük etmeye çalışanlar bir organlarını kullanamamakla cezalandırılırlar. Kötülük yapmak isteyip de cezalandırılma motifi bir de Harran’daki “Şeyh Casım” ile ilgili anlatılan menkıbede bulunmaktadır. Bu menkıbeye göre Şeyh Casım’ın hayvanları çalınır. Bunun üzerine

Şeyh Casım beddua eder. Hayvanları çalanlar büyük bir kum fırtınasına yakalanır ve ölürlür.

Bir başka örnek de velinin kendisine karşı gelenlere beddua etmesidir. Viranşehir ilçesinde ziyaret yeri bulunan “Aslan Baba” ile ilgili anlatılan menkıbede bunun örneğini görürüz. Savaş esnasında Aslan Baba komutanlık yapmaktadır. Askerleri ise o yeri yeterince savunmamaktadır. Aslan Baba bu esnada vurulur. Vurulduğunda askerlerine kahr eder. O ölmeden askerler oldukları yerde ağaca dönüşürler.

Diğer bir örnek de Suruç ilçesinde türbesi bulunan “Şeyh Müslüm” ile ilgili anlatılan menkıbedir. Şeyh Müslüm ve çevresindekileri öldürmeye gelen düşman askerleri Şeyh Müslüm’ün bedduası üzerine yerle bir olarak ölürlür.

Velinin kendisine veya çevresindekilere olduğundan farklı şekillerde, korkutucu bir biçimde görünmesi de motiflerden biridir. Bu motifi Suruç ilçesinde türbesi bulunan “Şeyh Salman” ile ilgili menkıbede görürüz. Kötü amaçla gelenlerin gözüne çok uzun, korkunç bir şekilde görünüp onları korkutmaktadır.

Velinin kerametini gösterdiği belli araçlar vardır. Bunlardan biri asadır. Şifa verdiği inanan Harran ilçesindeki kuyuya adını veren “Musa Peygamber” ile ilgili de böyle bir menkıbe anlatılır. O da gerektiğinde asasını yere atar. Bu asa kimi zaman bir ejderha kimi zaman da bir yılan olarak çevredekileri korkutur.

5. SONUÇ

Yatır-ziyaret, evliya, veli kavramları, ilkel dönemlerden günümüze taşınan ölüm kültürüyle paralel giden inançlar içerisinde yer almaktadır. Bu kavramların kendilerine özgü pratikleri vardır. Bu pratiklerin örneklerine bugün Anadolu'nun her yerinde rastlayabiliriz. Bu pratikler dışında buralardaki yatırlar üzerinde oluşturulan menkıbeler de halen varlığını sürdürmektedirler. Bu menkıbeleri Şanlıurfa'daki adak ve ziyaret yerlerinde de gördük ki zaten hemen her yerde bu menkıbe örneklerini bulmak mümkündür.

Özellikle inançlar bakımından önemli sayılan günlerde daha çok dikkat çeken, halk tarafından kutsal olarak kabul edilen ve genel anlamda ziyaret yeri olarak adlandırılan bu yerlerden biz Şanlıurfa iline ait olanları değerlendirdik. Bu yerlerin 47'si Şanlıurfa merkez ilçede, 24'ü Birecik, 15'i Halfeti, 10'u Harran, 8'i Viranşehir, 11'i Suruç, 5'i Bozova, 12'si Siverek, 6'sı Hilvan, 4'ü Ceylanpınar ve 1'i de Akçakale'de bulunmaktadır. Derlemeler ve yazılı kaynaklardan taramalar sonucu her ne kadar bu rakamlar ortaya çıksa da bu rakamların artabileceğini unutmamak gerekir. Çünkü çalışma alanı olarak Şanlıurfa ili adak ve ziyaret yerleri bakımından çok zengin bir bölge. Bunun için bu sayıların daha da fazla olabileceğini söyleyebiliriz.

Çalışmamızda öncelikle Şanlıurfa'daki ziyaret yerlerinin il ve ilçelerine göre dağılımını ele aldıktan sonra bu yerleri menkıbelerinin bulunup bulunmama durumuna göre değerlendirdik. Menkıbe genel anlamda tarihi ve dini kişiler etrafında anlatılan efsanelerdir. Bu efsanelerin öteki efsanelerden farkı ise kahramanlarının gerçek ve mukaddes kişiler olmasının yanında bu kişiler ile ilgili anlatılan efsanelerin kutsal olarak kabul edilmeleridir. İlde bulunan ziyaret yerlerinin 58 tanesinin menkıbesi bulunmakta, 85'inin ise menkıbesi bulunmamaktadır. Menkıbeleri olan ziyaret yerleri anlatılırken memoralara da yer verilmiştir. Yani ziyaret yeri ile ilgili çevredeki kişilerin birebir şahit oldukları durumlar da bu menkıbelerle birlikte anlatılmıştır. Menkıbesi olmayan ziyaret yerlerinde ise o yer ile ilgili coğrafi ve tarihi bilgilere yer verilmiştir. Türbeye ya da ziyaret yerine adını veren kişinin o yere ne

zaman geldiği, hangi dönemlerde yaşadığı, türbesinin bulunduğu yer ile ilgili genel bilgiler anlatılmıştır.

İlkel toplumlarda ve eski Türklerde, dağ, su, taş vb. birçok kültün var olduğu tespit edilmiştir. Bu tür kültürlerin var olma sebebi, insanoglunun doğayı tanımaması, doğal olaylar karşısında çaresizliği ve bu sebeplerden dolayı son çare olarak bunlara inanma yolunu seçmek zorunda kalmasıdır. Bu dağ, taş, su, ağaç vs. kültün dışında ayrıca atalar kültü ve veli kültü de vardır. Genel anlamda velî kültü için “Velînin herhangi bir konuda sağ veya ölü iken yardımının dokunacağına inanılması ve bunun için ritüel yollara başvurulmasıdır.” denilebilir. Çalışmamızda menkıbeler genel olarak veli kültü bağlamında değerlendirilmiştir. Ancak bunun dışında su veya ağaç kültüne örnek olacak ziyaret yerleri de tespit edilmiş, bunlarla ilgili de bilgi verilmiştir.

Anlatılan menkıbelerin dışında bu ziyaret yerleri, bir de işlevlerine göre ele alınmıştır. Bu yerlere gidiliş amaçları farklı başlıklarla sınıflandırılmış ve buralardaki uygulamalara yer verilmiştir.

Şanlıurfa adak ve ziyaret yerleri ile ilgili birtakım özellikler dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki bu yerlerin bulunduğu konumlardır. Ziyaret yerleri genellikle çok yüksek, ulaşımı zor olan yerlerde bulunmaktadır. Bunun dışında yerinin değiştirilemediği ve şehir içinde kalan yerler de vardır. Bu yerlerin belirlenmesi de dikkat çeken özelliklerdendir. Şanlıurfa'daki adak ve ziyaret yerlerinin bugünkü konumları birtakım olaylarla tespit edilmiştir. Bunlardan biri rüyadır. Veli yöre halkından birinin rüyasına girerek mezarının yerini söyler ve o mezara saygı gösterilmesini ister. Bazen velinin bu isteği yerine getirilmez. Böyle bir durumda velinin mezarına saygı göstermeyenlerin başlarına büyük felaketler gelir. Bu şekilde velinin mezarı belirlenir ve o yere türbesi yaptırılır. Bunun dışında yörede inanç ve takvası ile bilinen ve yaşamında da hastalık iyileştirme, az yiyeceklerle çok kişiyi doyurma, bir anda birden fazla yerde görünme ya da çok uzak mesafeleri kısa sürede kat edebilme gibi kerametleri gösteren kişilere vefatlarından sonra halk tarafından türbe yaptırılmıştır.

Bu yerler belirlenirken velinin cansız bedeninin bütün olarak mezarda bulunup bulunmaması dikkate alınmamıştır. Kimi zaman velinin savaşta döküldüğüne inanılan kanının veya kaybettiği organının bulunduğu yere de türbesi yaptırılmıştır.

Dikkat çeken bir diğerkonuda türbeye geliş zamanlarıdır. Halk için önemli kabul edilen tarihlerde buralara gelinir. Ziyaret günü olarak genellikle perşembe ve cuma günleri, mevsim olarak da genelde bahar dönemleri tercih edilir. Birbirini tanımayan insanların aynı yerlerde aynı amaçla bir araya gelmeleri bu ziyaret yerlerinin toplumsal işlevini de ön plana çıkarmıştır.

Şanlıurfa'da bulunan adak ve ziyaret yerlerinin tamamı bir veli mezarına ait değildir. Bir taş veya ağaç da ziyaret yeri olabilmektedir. Urfa'daki bu yerlerin 11 tanesi sadece ağaç ve taştan oluşmaktadır. Bu ağaç veya taşın şifa verdiğine dair bir inanış mevcuttur.

Ayrıca şifa amaçlı gidilen akarsu veya göller de bulunmaktadır. Bu adak ve ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan menkıbelerde birçok motifle karşılaşmaktadır. Bu yerlerin dileklerin kabulü, hastalıkların iyileştirilmesi, kayıp eşyaların bulunması, çocuk olması gibi çok sayıda fonksiyonu olduğuna inanılmaktadır.

Yapılan çalışmada kaynak kişilerin isimlerini vermemeleri ya da güvenmediklerinden dolayı bildiklerini anlatmamaları gibi zorluklarla karşılaşılsa da bu çalışma Şanlıurfa ilinin folklor ve halk edebiyatı alanına ışık tutacak niteliktedir.

KAYNAKLAR

- Akbıyık, A. ve Kürkçüoğlu, S. (1990). *Folklor (Halkbilim) ve Şanlıurfa*. Şurhoy Yayınları, Şanlıurfa, ss.55-110.
- Aras, R. (1986). *Harput Evliyaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.41-64.
- Arioğlu, İ.E. (2000). *Ankara'daki Ziyaret Yerlerinin Halk Bilimi Bakımından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.18-59.
- Artun, E. (2006a). *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*. 2. Baskı. Kitabevi Yayınları, İstanbul, ss. 93.
- Artun, E. (2006b). *Dini-Tasavvufî Halk Edebiyatı*. Kitabevi, İstanbul, ss.59-62.
- Bayat, F. (2007). *Türk Mitolojik Sistemi 2*. Ötüken Yayınları, İstanbul, ss. 49-246.
- Bilmen, Ö. N. (1996) . *Büyük İslam İlmihali*. Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, ss.302.
- Boratav, P.N. (1969) *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Gerçek Yayınevi, İstanbul, ss.113.
- Boratav, P.N. (1999) *100 Soruda Türk Folkloru*. Gerçek Yayınevi, İstanbul, ss.42-45.
- Borazan, B. (2005). *Şanlıurfa ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, ss.25-115.
- Durukan, A., Akpolat, M., Acara, M., Eser, E., Alp, S., Engin, A., Görür, M., Gündüz, S., Erel, C. ve Şener, A.. (1999). *Birecik, Halfeti, Suruç, Bozova İlçeleri ile Rumkale'deki Taşınmaz Kültür Varlıkları*. Gap Yayınları, Ankara, ss. 164.
- Erdenek, Y. (2001). *Isparta Yöresi Ziyaret ve Adak Yerleri*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, ss-20-45.
- Ersoy, M. ve Şengül, T. (2003). *Şanlıurfa İl Geliştirme Planı Çalışmaları*.
<http://www.hanifislam.com/zigzag/bol02/bol02a.htm>.(06.08.2008)
<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=16>.(12.10.2008)
[http://www.siirlerlemenkibeler.com/siirmenkibe/08BuharaEvilyaları/301/1%20\(320\).htm](http://www.siirlerlemenkibeler.com/siirmenkibe/08BuharaEvilyaları/301/1%20(320).htm). (12.10.2008)
- İslam Ansiklopedisi*. (1993). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, C.12/1, İstanbul, ss.12
- Kalafat, Y. (1995). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, ss. 32-88
- Kara, M. (1999). *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*. 5. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, ss.30-55.
- Kara, Ü. (1999). *Giresun'da Adak İnanç ve Adak Yerleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.29-47.
- Köksel, B. (1997). Gaziantep'te Tedavi Amacıyla Gidilen Adak ve Ziyaret Yerleri. *Alleben Dergisi*, Gaziantep, ss.15-19.

- Köksel, B. (1999).Gaziantep Efsanelerinde Şekil Değişirme Motifi. 3.*Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni*. Adana, ss.487-496.
- Köksel, B. (2002). Şeyh Abdullah Sermest ve Ali Baba Hakkında Anlatılan Efsane ve Menkıbeler. *Uluslar arası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi*. Ankara, ss.583-595.
- Köprülü, F. (1981). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. 4. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss. 17.
- Ocak, A. (1997). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss. 5.
- Oymak, İ. (2002) *Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, Malatya, ss. 13.
- Oymak, M. (2005) . *Urfa ve Hz.Eyyüb(a.s)*. 4.Baskı, Harran Yayınları, Şanlıurfa, ss.56.
- Oymak, M. (2007). *Hız İbrahim Halilullah (a.s.), Hz. Eyyüb (a.s.) ve Peygamberler Şehri Urfa*. 5. Baskı. Elif Matbaası, Şanlıurfa, ss. 98.
- Öz, Ş. (1996). *Kütahya Yöresi Ziyaret ve Adak Yerleri*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, ss.33-56.
- Özbek, M. R. (2007). *Hız İbrahim(a.s.), Hz.Eyyüb(a.s) ve Şanlıurfa*. Özbek Yayınları, Şanlıurfa, ss.75-78.
- Özen, K. (1996). *Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri*. Dilek Matbaası, Sivas, ss.100-140.
- Özen, K. (1997). *Divriği Evliyalari*. Dilek Matbaası, Sivas, ss.45-120.
- Öztürk, A. (1992). Fırat Havzası Anonim Edebiyatında Kutsiyet Kavramı ve Kutsal Tip. *Fırat Havzası Folklor ve Etnografya Sempozyumu 24-27 Ekim 1985*, Elazığ, ss. 303.
- Öztürk, F. (1991). *Burdur ve Çevresinde Sözlü Geleneğe Dayalı Adak ve Adak Yerleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.37-60.
- Öztürk, İ. (2007). *Sabır Kahramanı Eyyüb Peygamber (a.s.)*. 6. Baskı. Elif Matbaası, Şanlıurfa, ss. 14-20
- Sakaoğlu, S. (1992). *Efsane Araştırmaları*. Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, ss.7-80.
- Yavuz, F. (2003). *Gaziantep Evliya Menkıbeleri ve Kaynakları*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, ss. 45-82
- Yazar, S. (2004). *Ayetler Işığında Halilurrahman İbrahim Aleyhisselam Sabır Timsali Eyyüb Aleyhisselam ve Urfa Tarihçesi*. 8. Baskı. Elif Matbaası, Şanlıurfa, ss. 3-50.

EKLER

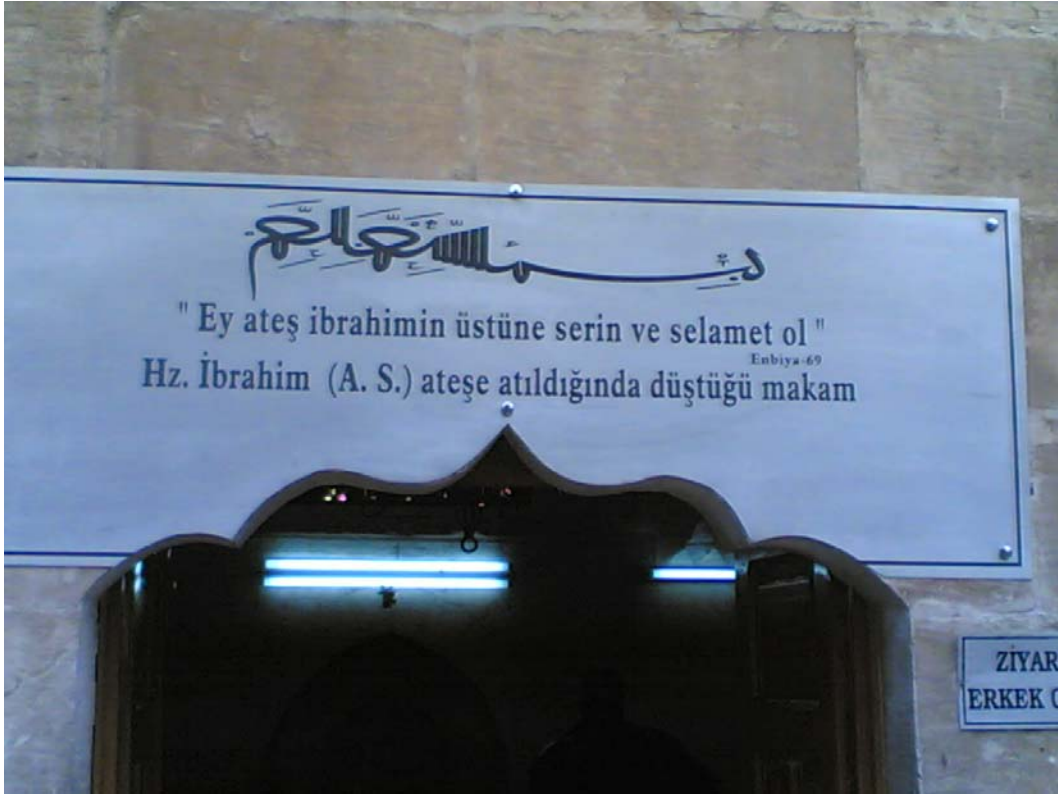
EK A. KAYNAK KİŞİLER

- K.1.** Oktay Çelik, 1950 doğumlu, okuryazar, emekli devlet memuru, Şanlıurfa'da ikamet eder.
- K.2.** Saim Koyuncu, 1945 doğumlu, okuryazar değil, türbe görevlisi, Şanlıurfa'da ikamet eder.
- K.3.** İbrahim Halil Kısa, 1948 doğumlu, okuryazar değil, çiftçi, Şanlıurfa'da ikamet eder.
- K.4.** Selim Uygur, 1952 doğumlu, okuryazar, memur, Şanlıurfa'da ikamet eder.
- K.5.** Mustafa Koç, 1978 doğumlu, okuryazar, öğretmen, Batman'da ikamet eder.
- K.6.** Muhammet Kaysı, 1954 doğumlu, okuryazar, şoför, Şanlıurfa'da ikamet eder.
- K.7.** Muhammet Avlu, 1915 doğumlu, okuryazar değil, türbe görevlisi, Şanlıurfa'da ikamet eder.
- K.8.** Mehmet Cevher Polat, 1964 doğumlu, okuryazar, işçi, Şanlıurfa'da ikamet eder.
- K.9.** Güzide Çelik, 1955 doğumlu, okuryazar, ev hanımı, Şanlıurfa'da ikamet eder.
- K.10.** Hasan Yalçın, 1983 doğumlu, okuryazar, memur, Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde ikamet eder.
- K.11.** Ayşe Bozoğlan, 1960 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Şanlıurfa'nın Birecik ilçesindeki Bağlarbaşı köyünde ikamet eder.
- K.12.** Cemile Bozoğlan, 1984 doğumlu, okuryazar, ev hanımı, Şanlıurfa'nın Birecik ilçesindeki Bağlarbaşı köyünde ikamet eder.
- K.13.** Mehmet Özüpek, 1956 doğumlu, okuryazar, okul müdürü, Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde ikamet eder.
- K.14.** Fatma Öztürk, 1962 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Şanlıurfa'nın Birecik ilçesindeki Çiftlik köyünde ikamet eder.
- K.15.** Salih Çobanoğlu, 1948 doğumlu, okuryazar, memur, Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesinde ikamet eder.
- K.16.** Perihan Yılmaz, 1970 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesinde Gülaçan köyünde ikamet eder.
- K.17.** Mehmet Kaplan, 1950 doğumlu, okuryazar, çiftçi, Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesinde Savaşan köyünde ikamet eder.
- K.18.** Fatma Çobanoğlu, 1955 doğumlu, okuryazar, ev hanımı, Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesinde ikamet eder.
- K.19.** Akif Kurt, 1977 doğumlu, okuryazar, müftülük personeli, Şanlıurfa merkez ilçede ikamet eder.

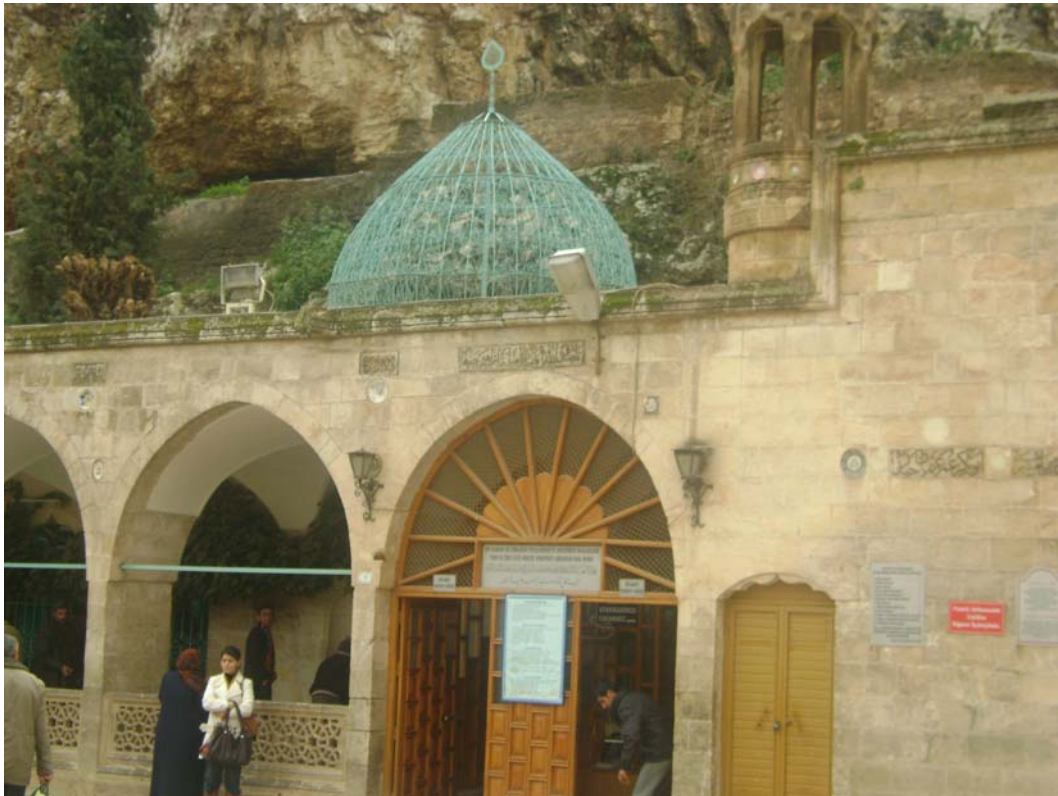
EK B. ADAK VE ZİYARET YERLERİNİN FOTOĞRAFLARI

Resim 1: Said Nursi Makamı (Bediüzzaman Said Nursi Çeşmesi)ndan bir görünüm-Şanlıurfa Merkez

Resim 2: Hz. İbrahim'in Doğduğu Mağara'nın Erkek Ziyaretçi Girişi- Şanlıurfa Merkez

Resim 3: Hz. İbrahim'in Doğduğu Mağara'nın Ziyaretçi Girişleri- Şanlıurfa Merkez

Resim 4: Hz.İbrahim'in Doğduğu Mağara'nın İç Kısmı-1-Şanlıurfa Merkez

Resim 5: Hz. İbrahim'in Doğduğu Mağara'nın İç Kısmı-2- Şanlıurfa Merkez

Resim 6: Balıklı Gölde Bulunan Ziyaret Yeri- Şanlıurfa Merkez

Resim 7: Aynzeliha Gölü- Şanlıurfa Merkez

Resim 8: Şeyh Muhammed- Şanlıurfa Merkez

Resim 9: Arış (Arş) Baba Türbesinin Giriş Kısmı- Şanlıurfa Merkez

Resim 10:Arış Baba Türbesi'nin İçerden Görünümü- Şanlıurfa Merkez

Resim 11:Arış Baba Türbesi'nin Duvarındaki Tesbihler- Şanlıurfa Merkez

Resim 12: Hacı Kirif (Kerim) Ocağı (Köfteci Dede) - Şanlıurfa Merkez

Resim:13 Köfteci Dede Makamı'ndan Bir Görünüm- Şanlıurfa Merkez

Resim 14: Fındık Baba Türbesi- Şanlıurfa Merkez

Resim 15: Buluntu Hoca Türbesi- Şanlıurfa Merkez

Resim 16: Hekim Dede- Şanlıurfa Merkez

Resim 17: Hekim Dede Türbesinin İç Kısmından Bir Görünüm- Şanlıurfa Merkez

Resim 18: Hz. Şeyh Salih El Geylani Türbesi- Şanlıurfa Merkez

Resim 19: Hz. Şeyh Salih El Geylani Türbesinin İç Kısmı- Şanlıurfa Merkez

Resim 20: Şeyh Ali Dede-1- Şanlıurfa Merkez

Resim 21: Şeyh Ali Dede-2- Şanlıurfa Merkez

Resim 22: Şeyh Mes'ud Zaviyesinin İç Kısmı- Şanlıurfa Merkez

Resim 23: Şeyh Mes'ud Zaviyesinin Dışarıdan Görünümü- Şanlıurfa Merkez

Resim 24: Şeyh Mes'ud Zaviyesi Bir Görünüm- Şanlıurfa Merkez

Resim 25: Şeyh Mes'ud Zaviyesinde Dileğin Kabul Olması İçin Taş Yapıştırılmayı Gösteren Resim- Şanlıurfa Merkez

Resim 26: Şeyh Mes'ud Zaviyesinde Hastalıklara Şifa Sayılan Delikli Taştan Geçirmeyi Gösteren Resim 1- Şanlıurfa Merkez

Resim 27: Şeyh Mes'ud Zaviyesinde Hastalıklara Şifa Sayılan Delikli Taştan Geçirmeyi Gösteren Resim 2- Şanlıurfa Merkez

Resim 28: Şeyh Mes'ud Zaviyesinde Kısmet Açmak İçin Yazma Atılmasını Gösteren Resim- Şanlıurfa Merkez

Resim 29: Şeyh Mes'ud Zaviyesi Dileklerin Yazılı Olduğu Bir Duvar- Şanlıurfa Merkez

Resim 30: Şeyh Mes'ud Zaviyesinin Arkasında Bulunan Dilek Ağacı- Şanlıurfa Merkez

Resim 31: Eyyüb Peygamber Makamı-1- Şanlıurfa Merkez

Resim 32: Eyyüb Peygamber Makamı-2- Şanlıurfa Merkez

Resim 33: Eyyüb Peygamber Makamındaki Kuyu- Şanlıurfa Merkez

Resim 34: Eyyüb Peygamber Makamının Yanındaki Ziyaret Yerleri-1- Şanlıurfa Merkez

Resim 35: Eyyüb Peygamber Makamının Yanındaki Ziyaret Yerleri-2- Şanlıurfa Merkez

Resim 36: Ulu Cami- Şanlıurfa Merkez

Resim 37: Ulu Camide Bulunan Ziyaret- Şanlıurfa Merkez

Resim 38: Şeyh Tifehe Türbesi- Şanlıurfa Merkez

Resim 39: Nebi (Nebe) Efendi Türbesi-1- Şanlıurfa Merkez

Resim 40: Nebi (Nebe) Efendi Türbesi-2- Şanlıurfa Merkez

Resim 41: Dede Osman-ı Avni Türbesi- Şanlıurfa Merkez

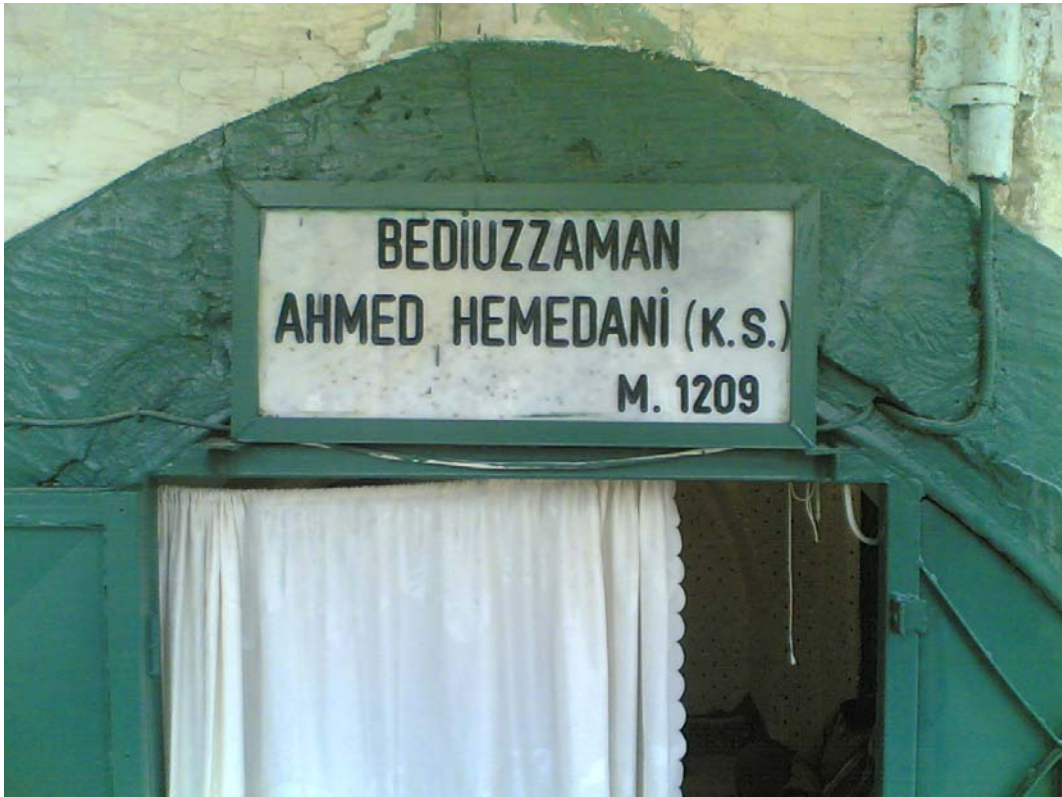
Resim 42: Kara Baba Türbesi- Şanlıurfa Merkez

Resim 43: Seyyid Nuri Baba Hz. Türbesi- Şanlıurfa Merkez

Resim 44: Seyyid Mahmut Kirve Rehavi Hz. Türbesi- Şanlıurfa Merkez

Resim 45: Bediuzzaman Ahmed Hemedani (K.S.) Türbesi- Şanlıurfa Merkez

Resim 46: Şih Saadettin Camisi-1-Birecik

Resim 47: Şih Saadettin Camisi-2 -Birecik

Resim 48: Deh Kubbesi-Birecik

Resim 49: Ayn-ı Hakim, Ayn-ı Fudda(Funda), Ayn-ı Şak Şak-Birecik

Resim 50: Melik Dahar(Tahir) -Birecik

Resim 51: Şih Safo(Safi) -Birecik

Resim 52: Derviş Muhammed-Birecik

Resim 53: Şih Hasan Türbesi-Birecik

Resim 54: Şih Hasan Türbesinin İç Kısmından Bir Görünüm-Birecik

Resim 55: İmam Buhari(Alaburç)-1-Birecik

Resim 56: İmam Buhari(Alaburç)-1-Birecik

Resim 57: Şih Salih Türbesi-Birecik (Ayran Kasabası)

Resim 58: Şih Abdullah Türbesi-1-Birecik

Resim 59: Şih Abdullah Türbesi-2-Birecik

Resim 60: Dalda Şerif Ziyareti-1- Halfeti

Resim 61: Dalda Şerif Ziyareti-2- Halfeti

Resim 62: Dalda Şerif Ziyareti-3- Halfeti

Resim 63: Gülaçan Köyündeki Ziyaret-1- Halfeti

Resim 64: Gülaçan Köyündeki Ziyaret-2- Halfeti

Resim 65: Şih Abdullah- Halfeti

Resim 66: Şih Osman Ziyareti-1- Halfeti

Resim 67: Şih Osman Ziyareti-2- Halfeti

Resim 68: Şeyh Müslüm Külliyesi-1- Suruç

Resim 69: Şeyh Müslüm Külliyesi-2 - Suruç

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Karakoç 1984 yılında Halfeti’de doğdu. İlköğrenimini Halfeti’de, orta öğrenimini Birecik’te tamamladı. 2007 yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü’nden mezun oldu. 2007 yılında Gaziantep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yüksek lisansa başladı. Yine aynı yıl Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı.

VITAE

Ayşe Karakoç was born in Halfeti in 1984. She finished her primary education in Halfeti, secondary education in Birecik. She graduated from Gaziantep University, Faculty of Education and The Department of Turkish Teaching in 2007. She started to do her MA at Gaziantep University in 2007 and in the same year she started to work as an assistant in Gaziantep University, the Department of Turkish Language and Literature.